

VÌ AN NINH TỔ QUỐC!

An ninh

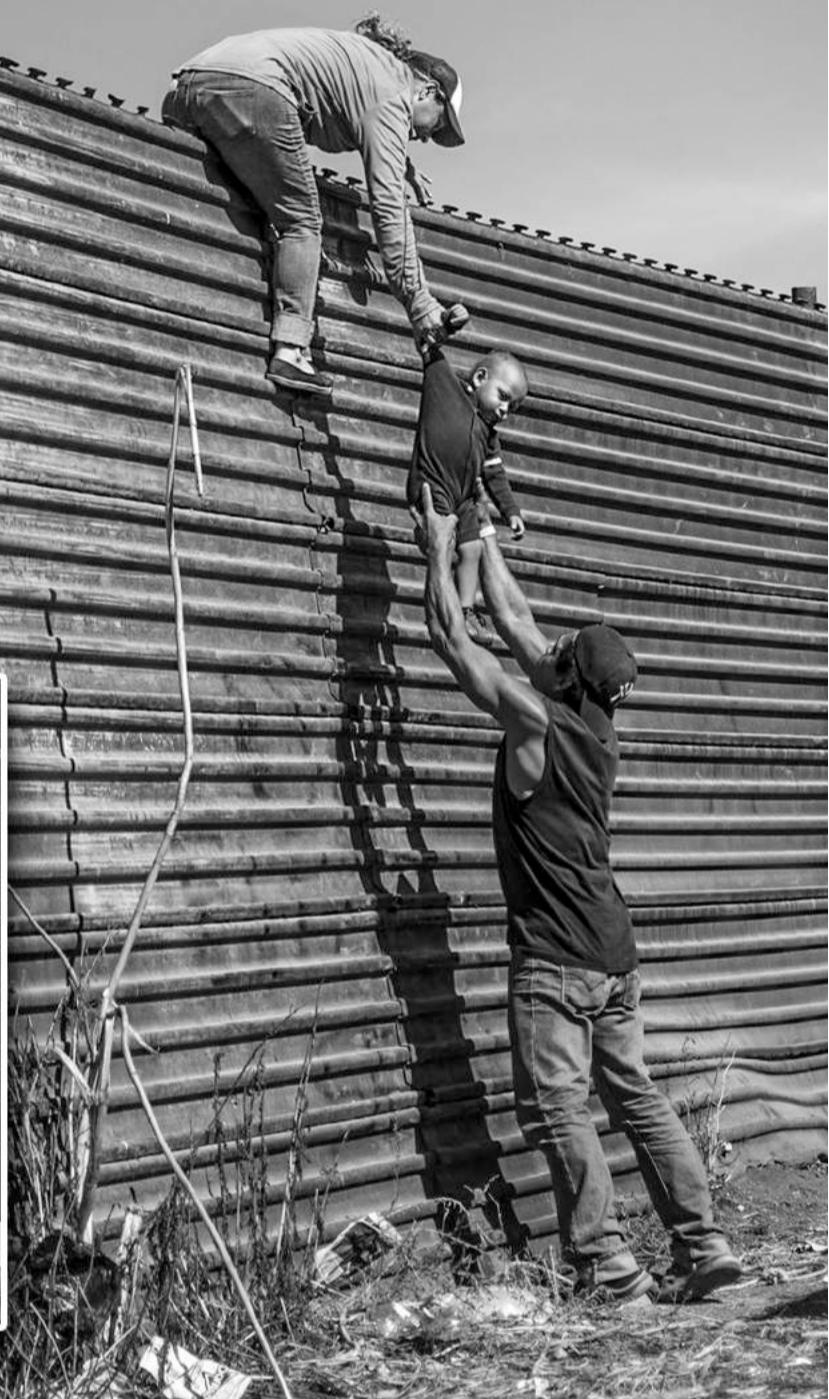
T H E G I O I
C U O I T H A N G

CHUYÊN ĐỀ CỦA BÁO CAND

NĂM THỨ HAI MUÔI TƯ
Số 211
Tháng 3 - 2019

ĐÂU CHỈ LÀ CHUYỆN BỨC TƯỜNG!

Trang 3

6.
Quốc gia giàu hay nghèo (?)

16.
Một lát cắt lợi ích nhóm

8-9.
“Không cần bằng cấp, tôi sống
với đời bằng kiến thức thật
của mình...!”

28.
Ở nơi tận cùng thế giới

NGÀY THÀNH LẬP ĐOÀN THANH NIÊN CỘNG SẢN HỒ CHÍ MINH (26/3/1931 - 26/3/2019):

NGHĨ VỀ LÝ TƯỞNG SỐNG CỦA THANH NIÊN

Lý tưởng của thanh niên" - trong thời chiến, người ta không cần phải đặt vấn đề đó để hỏi, để bàn. Nó mặc nhiên tồn tại và thanh niên có nghĩa vụ tiếp cận, tìm hiểu, cụ thể hóa bằng kế hoạch, mục tiêu.

Khi Liên Xô thịnh vượng, "Anh cả đỏ" là điểm đến của thanh niên không chỉ trong lý luận, sách vở, trường học mà là hành trình sống, làm việc. "Lý tưởng sống" và "lý tưởng xã hội chủ nghĩa" là hai phạm trù nhưng bao quát sự tương đồng và lý tưởng sống của thanh niên không tách rời cái đích cuối cùng "lý tưởng xã hội chủ nghĩa", "lý tưởng cộng sản chủ nghĩa".

Ngày nay, trong lớp học, giảng đường, ngoài những tiết học chính trị, đường như thanh niên, sinh viên ít nói đến những cụm từ trên?

Quảng chung năm 2005, 2006, khi vào hiệu sách, tôi đã thấy bên quầy thu ngân là hai chồng nhật ký thời chiến Đặng Thùy Trâm và Nguyễn Văn Thạc được sắp đặt dày dặn, bắt mắt. Rất nhiều thanh niên, học sinh, cả những bậc phụ huynh sau khi mua sách giáo khoa, sách tham khảo cho con cũng lật xem nhặt ký và mua ngay. Hai cuốn nhật ký gây sốt thị trường xuất bản, tái bản nhiều lần, trở thành đề tài tìm kiếm, bàn luận sôi nổi không chỉ trong giới trẻ.

Từ bấy đến nay, độ nóng của hai cuốn sách cũng giảm dần. Với nhiều người, đó vẫn là hai cuốn sách gói giường và tôi cũng không biết bao nhiêu lần đọc lại, ngẫm lại, tất thảy vẫn sống động từng trang viết, từng nhịp thở thời đại. Nhiều bài viết so sánh lý tưởng, lối sống của thanh niên thời chiến, những đại diện như Đặng Thùy Trâm, Nguyễn Văn Thạc với lối sống, hoài bão của thanh niên ngày

Bây giờ, giữa cuộc sống cuộn chảy với đù tính chất tắt bật, vồn vã, khi ta nói "lý tưởng sống", các bạn trẻ sẽ bày tỏ thái độ thế nào? Không khuông phép như thuyết giảng một chiều ở giảng đường, những cuộc thảo luận, trao đổi mở giữa đoàn viên, thanh niên với cơ quan quản lý, doanh nghiệp, doanh nhân... đã nói lên nhiều điều.

Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc cùng các đại biểu tại buổi làm việc với Trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh, ngày 20-3-2019

nay. Cứ nghĩ rằng, nói "lý tưởng sống" với thanh niên hôm nay liệu có gì đó giáo điều quá, khô và sáo nhưng chỉ một hiện thực các bạn trẻ tìm đến với hai cuốn nhật ký, để tìm hiểu, để thả mình vào dòng ký ức một thời hào hùng thanh niên ra trận cho thấy, mạch sống này không hề lạc điệu trong bối cảnh mới. Ngay trang đầu cuốn nhật ký của mình, bác sĩ Đặng Thùy Trâm ghi câu danh ngôn của văn hào N.A.Ostrotzky về lý tưởng sống: "Đời người ta chỉ sống có một lần, phải sống sao cho khỏi phải xót xa, ân hận vì những năm tháng sống hoài, sống phí, để khi nhắm mắt xuôi tay ta có thể nói rằng: Cả đời ta, cả sức ta đã hiến dâng cho sự nghiệp cao đẹp nhất trên đời, sự nghiệp đấu tranh giải phóng loài người..." Câu châm ngôn ấy là "khuôn vàng thước ngọc" nằm trong bao cuốn nhật ký của thanh niên ngày ấy, nằm trong suy nghĩ, tư tưởng của bao thế hệ cầm súng ra trận.

Ngày nay, thanh niên ít viết nhật ký sổ tay, cũng không còn những lá thư nhắn nhủ về lý tưởng sống, cách mạng gửi về gia đình, người thân. Thanh niên trở nên bận rộn hơn với vòng quay công việc, lao động, học tập, nhanh nhẹn với sức mạnh của công nghệ thông tin toàn cầu và cung năng động hơn với xu thế hội nhập. Thanh niên bị cuốn hút vào vòng xoáy của tiền - tài - danh vọng, của bao thứ cảm xúc thường. Thanh niên không ôm sách, đỗ đèn giữa đêm khuya để đọc **Thép đã tôi thế đây, Đất nước đứng lên, Đất rùng phong Nam, Những người khốn khổ...** Xã hội biến chuyển, sự thay đổi muôn trạng đó cũng theo quy luật. Thật khó để cưỡng lại những lối sống của một bộ phận bạn trẻ đang có xu hướng thị trường, thực dụng hóa, lãng phí tuổi thanh xuân bằng sự hưởng thụ bốc đồng. Thanh niên đô thị, thanh niên nông thôn sinh trưởng trong gia

AN NHI

chóng phá đất nước, là hành động "tự diễn biến, tự chuyển hóa" trở thành quân cờ để các thế lực thù địch lật đổ chế độ, phá bỏ nền độc lập, cuộc sống bình yên mà cha ông đã đổ bao máu xương, bước trên bom đạn mới giành được.

"Con đường của thanh niên chỉ có thể là con đường cách mạng và không thể là con đường nào khác" - câu nói bất hủ của người thanh niên Lý Tự Trọng ít nghe bạn trẻ nói hôm nay. Nhưng thực ra, cần hiểu khái niệm lý tưởng ở phạm vi rộng hơn, đó là các mục đích, kế hoạch, hành động tiên bộ. Phong trào trí thức trẻ tình nguyện; thanh niên tình nguyện vì cộng đồng về nông thôn, miền núi giúp đỡ người nghèo, xây dựng cầu, đường; giúp đỡ thanh niên lâm lõi hoàn lương, các hộ nghèo trong xã hội, trẻ em có hoàn cảnh khó khăn; tham gia giải quyết vấn đề dân sinh bức xúc tại địa phương. Thanh niên nêu ra sức học tập, nhanh chóng nắm bắt khoa học công nghệ hiện đại ở mọi lĩnh vực để phát triển đất nước, những chiến thắng vẻ vang liên tiếp của đội tuyển Robocon Việt Nam, những tấm huy chương vàng, huy chương bạc từ Olympic Toán, Vật lí, Hóa học, Sinh học... và từ những giải thể thao hàng đầu của châu lục, thế giới.

Hôm 19/3/2019, Lễ tuyên dương 10 gương mặt trẻ tiêu biểu năm 2018 tiếp tục vinh danh những gương mặt tạo sức hút, dấu ấn lớn trong cộng đồng nhờ những nỗ lực của bản thân với những thành tích ấn tượng. Đó là cầu thủ Nguyễn Quang Hải với những thành tích nổi bật cùng đội tuyển U23 Việt Nam giành ngôi Á quân Giải vô địch bóng đá U23 châu Á, trong đó anh đóng góp 5 bàn thắng. "Cô gái vàng" Nguyễn Phượng Thảo, giành Huy chương Vàng Olympic Sinh học quốc tế với số điểm cao nhất thế giới (98,13/100 điểm). Hoa hậu Hoàn vũ Việt Nam H'Hen Niê lập nên kỷ lục cho sắc đẹp Việt Nam khi xuất sắc lọt vào top 5 Hoa hậu Hoàn vũ thế giới 2018. Thượng úy Nguyễn Văn Thuận, người đã cùng với chi ủy, Ban chỉ huy Phi đội lãnh đạo, chỉ huy đơn vị hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ chính trị trung tâm của đơn vị; Thiếu tá Lê Trọng Hiếu, người đã triển khai có hiệu quả công tác phòng ngừa nghiệp vụ và phòng ngừa xã hội trên địa bàn, góp phần cung cấp phong trào Toàn dân bảo vệ an ninh Tổ quốc.

Bác Hồ từng nhắc nhở "nhiệm vụ của thanh niên không phải là hỏi nước nhà đã cho mình những gì. Mà phải tự hỏi mình đã làm gì cho nước nhà? Mình phải làm thế nào cho ích lợi nước nhà nhiều hơn? Mình đã vì lợi ích nước nhà mà hy sinh phần đầu chừng nào?". Ghi nhận những thành tích lớn lao của thanh niên, song Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Nguyễn Phú Trọng cũng từng cảnh báo, một bộ phận thanh niên giàm sút niềm tin, phai nhạt lý tưởng cách mạng, sống thực dụng, xa rời truyền thống tốt đẹp của dân tộc. Thậm chí, một số ít thanh niên bị lôi kéo, có những việc làm đi ngược lại truyền thống của Đoàn, trái với mục tiêu của Đảng, của dân tộc. Do đó, "Đoàn cần định hướng giáo dục thanh niên giữ vững bản lĩnh cách mạng, có ý thức nhạy bén chính trị, tích cực đấu tranh ngăn chặn, phản bác thông tin sai trái, tăng cường sức đề kháng cho thanh niên trước những biểu hiện tiêu cực, mặt trái của xã hội và sự chống phá xuyên tạc của các thế lực thù địch, nhất là trên mạng xã hội, tránh tình trạng nhạt Đảng, khô Đoàn, xa rời chính trị" - Tổng Bí thư, Chủ tịch nước chỉ rõ. ■

SỰ KIỆN - GÓC NHÌN - QUAN ĐIỂM

**Thách thức và bị thách
thức**

Quyền phủ quyết tối cao của Tổng thống Mỹ đã được sử dụng nhưng không phải là để kết thúc một câu chuyện. Ngược lại, nó đang mở ra những ngã rẽ mới. Hay đúng hơn, những câu chuyện mới.

Một cách ngắn gọn, những diễn biến đang làm dậy sóng chính trường Mỹ có thể được tóm tắt trong vài dòng ngắn ngủi: Cuối tháng trước, sau khi đã cân nhắc kỹ lưỡng mọi khả năng, Tổng thống Mỹ Donald Trump tuyên bố tình trạng khẩn cấp quốc gia - điều cho phép ông, trên cương vị người lãnh đạo đất nước, có thể có được ngân sách xây dựng bức "trường thành ngăn người nhập cư bất hợp pháp" dọc biên giới với Mexico từ những nguồn tài chính khác nhau mà không cần được Quốc hội Mỹ chấp thuận.

Tháng 3/2019, với 59 phiếu thuận và 41 phiếu chống (bao gồm cả các phiếu thuận của không ít Thượng nghị sĩ đảng Cộng hòa), Thượng viện Mỹ thông qua dự luật Ngăn chặn tuyên bố tình trạng khẩn cấp quốc gia - điều sẽ bác bỏ tình trạng khẩn cấp vừa được ông Donald Trump tuyên bố.

Ngày 15/3, ông chủ Nhà Trắng phản pháo, với việc sử dụng quyền phủ quyết của mình để bác bỏ dự luật ấy. "Quốc hội có quyền tự do thông qua dự luật này, còn tôi có nhiệm vụ phủ quyết nó!" - ông khẳng định.

Đáp lại, ngay lập tức, Chủ tịch Hạ viện Nancy Pelosi thông báo: "Hạ viện Mỹ sẽ tổ chức bỏ phiếu vào ngày 26-3, nhằm đảo ngược quyết định phủ quyết dự luật trên của tổng thống."

Nghĩa là, vừa tạm lắng xuống sau "cuộc chiến tài chính" khiến Chính phủ Mỹ phải đóng cửa một thời gian những ngày đầu năm, mâu thuẫn này lại đang bùng lên, khi các bên bắt đầu sử dụng mọi công cụ pháp lý có thể, để áp đặt ý chí của mình lên đối phương. Liên tục, Nhà Trắng thách thức Đồi Capitol (Capitol Hill - nơi đặt trụ sở Quốc hội Mỹ) và ngược lại, bị Capitol Hill thách thức.

**Câu chuyện không hồi
kết...**

Bức tường ấy (và kinh phí để xây dựng nó) đã, đang và sẽ còn là một câu chuyện dài, bắt nguồn từ những lời hứa trong cương lĩnh tranh cử của ông Donald Trump năm 2016. Ông xem nạn nhập cư bất hợp pháp từ biên giới phía Nam là một vấn đề lớn, ảnh hưởng đến "miếng cơm manh áo" của các công dân Mỹ và ông hứa sẽ thay đổi điều đó. Bằng một rào chắn hữu hình.

Bức tường biên giới ngăn cách Mexico, xét cùng, cũng chỉ là một công cụ trong cuộc tranh chấp quyền lực trên chính trường Mỹ.

Chặng về đích sẽ rất khó khăn cho ông chủ hiện tại của Nhà Trắng.

DÂU CHỈ LÀ CHUYỆN BỨC TƯỜNG!

ĐÔNG PHONG

Sóng gió đã sẵn sàng ập xuống mỗi bước tiến trên chặng đường hoàn tất nửa nhiệm kỳ còn lại của đương kim Tổng thống Mỹ Donald Trump. Song, sẽ là đơn giản hóa mọi việc quá mức nếu xem cuộc giao

Phải thừa nhận rằng, không ít người dân Mỹ, nhất là tầng lớp trung lưu, ủng hộ quyết định này của ông (kể cả trong cộng đồng người Mỹ gốc Việt). Cuộc sống không bao giờ là dễ dàng và họ đòi hỏi tiền thuế từ thu nhập của họ, đầu tiên, phải phục vụ cho việc nâng cao chất lượng sống của chính họ, chứ không phải cho những kẻ xa lạ nào đó. Chưa kể, những khu của người nhập cư bất hợp pháp từ Trung - Nam Mỹ thường là dân trí thấp và là mối hiểm họa tội phạm tiềm tàng.

Vấn đề là, cần phải có kinh phí để xây dựng bức rào chắn hữu hình kia. Ngay từ đầu, Mexico đã tuyên bố rằng họ sẽ "không trả một xu" và dù có "hung hồn", "đanh thép" đến đâu, cộng thêm sức ép vô hình từ việc ký kết lại Hiệp định Thương mại tự do Bắc Mỹ (NAFTA), những phát biểu của đương kim Tổng thống Mỹ

Sẽ rất khó tìm được điểm thỏa hiệp giữa đảng Cộng hòa của Tổng thống Donald Trump và đảng Dân chủ của Chủ tịch Hạ viện Nancy Pelosi.

cũng chẳng thể ép người láng giềng Trung Mỹ móc hầu bao. Trong khi đó, chẳng có gì bất ngờ, mọi khoản chi mà Nhà Trắng dự trù đều bị đem ra mổ xẻ, cũng như phải nhận những lời chỉ trích từ phe Dân chủ đối lập tại nghị trường.

Nếu không phải là không còn lựa chọn nào khác nhằm đạt được mục đích, hẳn Tổng thống Mỹ Donald Trump cũng không sử dụng tới quyền phủ quyết - thứ công cụ quyền lực vô cùng nguy hiểm, bởi nó có thể khiến ông bị mô tả bởi truyền thông như một kẻ độc tài. Tình trạng khẩn cấp quốc gia, xưa nay, chỉ mới được ban bố trong thời chiến. Còn ở thời bình, đó là điều chưa từng có tiền lệ.

Thực tế chứng minh, đầu tháng 3, kết quả một cuộc thăm dò dư luận do Đại học Monmouth tiến

hành cho thấy: 64% người được hỏi phản đối việc tổng thống tuyên bố tình trạng khẩn cấp và đã có 51% số người được hỏi cảm thấy rằng việc "xây thành đắp lũy" ở biên giới phía Nam là không cần thiết. Dù chỉ để tham khảo và không thể quy nạp thành tỷ lệ ủng hộ - phản đối chung của toàn bộ người dân Mỹ, những con số ấy vẫn rất đáng lưu tâm. Từ cương lĩnh tranh cử đến quyết sách quốc gia, đương kim Tổng thống Mỹ chưa từng giải quyết được "rốt ráo" vấn đề kinh phí này. Song, trong tay ông vẫn còn một số quân bài, đủ để Lầu Năm Góc gấp rút đệ trình kế hoạch chi tiết các dự án xây dựng, bao gồm cả bức tường phía Nam.

Kể cả khi Hạ viện thông qua việc đảo ngược quyết định phủ quyết của tổng thống, theo luật

pháp Mỹ, Thượng viện vẫn phải bỏ phiếu lại. Quyết định phủ quyết chỉ có thể bị vô hiệu hóa, nếu 2/3 số lượng thành viên Quốc hội chấp nhận việc vô hiệu hóa đó. Và ở vòng bỏ phiếu lại tại Thượng viện, cần có nhiều hơn 12 nghị sĩ đảng Cộng hòa tiếp tục phản đối chủ nhân Nhà Trắng. Đó là điều ít có khả năng trở thành hiện thực.

...và ánh khúc xạ từ quá khứ gần

Cho dù không tán đồng quan điểm xem các vấn đề ở biên giới với Mexico là "cuộc khủng hoảng đích thực có thể tạo nên hiểm họa cho quốc gia cũng như người dân Mỹ" - như cách mô tả của Tổng thống Donald Trump, hay cho dù cũng không muốn tổng thống có thể "tự do thoái mái" sử dụng quá nhiều công cụ áp chế quyền lực như quyền phủ quyết (điều mà một tổng thống đảng Dân chủ nào đó cũng có thể sẽ tái hiện trong tương lai), các chính trị gia đảng Cộng hòa có rất ít lý do để tiến xa thêm nữa trong cuộc xung đột quan điểm này.

Có những vấn đề không nhất thiết phải xử lý dứt điểm ngay, đặc biệt là khi một cuộc đua mới vào Nhà Trắng xem như đã chuẩn bị bắt đầu (dù cuối năm 2020 mới chính thức diễn ra). Nhưng ứng viên đầu tiên, bao gồm cả Ngoại trưởng Mike Pompeo, đã lộ diện. Những vận động quảng bá và tìm kiếm đồng minh cũng đã lục tục được triển khai.

Trong bối cảnh ấy, việc "bắn gục" tổng thống "phe mình" sẽ chẳng có lợi gì cho uy tín của đảng Cộng hòa. Nếu không muốn nhìn thấy một tổng thống đảng Dân chủ tiếp nhiệm quá sớm, họ cần giữ mọi chuyện ở tình trạng trong tầm kiểm soát. Ngược lại, các nghị sĩ phe Dân chủ sẽ tìm mọi cách để ngáng trở từng bước chân của đương kim tổng thống. Cường độ sức ép đã được gia tăng rõ rệt, kể từ sau cuộc bầu cử giữa kỳ mà đảng Dân chủ chiếm lĩnh được quyền kiểm soát Hạ viện.

Thực ra, đây chính là điều đảng Cộng hòa từng hủy hoại mọi nỗ lực của cựu Tổng thống Barack Obama, trong hai năm 2015-2016. Kết quả là có những ý tưởng tâm huyết của vị tổng thống ấy đã bị gác lại, để rồi bị xóa sổ sau khi Nhà Trắng thay chủ, như gói hỗ trợ xã hội Obamacare. Obama, thậm chí, còn chưa từng mạo hiểm sử dụng quyền phủ quyết, kể cả khi bị Capitol Hill do đảng Cộng hòa dẫn dắt dồn vào chân các "vách đá tài chính". Cũng cần nhắc lại, ngay sau khi ông Donald Trump đắc cử năm 2016, giới phân tích quốc tế đã chỉ ra rằng đảng Dân chủ sẽ không cam lòng, sẽ tìm mọi cách để trở lại và ngăn cản tân tổng thống bằng mọi công cụ trong khả năng.

Lúc này, ông Donald Trump đang đối diện với nguy cơ đổ vỡ đàm phán hạt nhân với CHDCND Triều Tiên, trong khi một nghiên cứu được Chính phủ Mỹ tiến hành (Phòng Thương mại phối hợp với hãng nghiên cứu Rhodium Group) cho thấy sự leo thang cuộc chiến thương mại với Trung Quốc có thể dẫn đến thiệt hại trong 1 thập kỷ tới là vào khoảng 1.000 tỷ USD.

Quá nhiều chương ngại vật nhưng với cơ chế chính trị lưỡng đảng ở Mỹ, khó khăn của người này lại là cơ hội tiếp cận quyền lực của người kia... ■

Tháng 7/2016, khi lên thay ông David Cameron giữ chức chủ tịch đảng Bảo thủ và ngồi lên ghế Thủ tướng Anh, bà Theresa May chắc chắn không lường được những khó khăn mà mình sẽ gặp phải. Nỗ lực

thúc đẩy Brexit cho đến lúc này có thể nói là đã hoàn toàn thất bại và những tranh cãi xung quanh một quyết định tương như đơn giản giờ lại thành hòn đá tảng chặn đứng sự phát triển của nước Anh.

BREXIT: HÒN ĐÁ TẢNG CHẶN ĐỨNG NƯỚC ANH

TỬ UYÊN

Thủ tướng Anh Theresa May lạc lối trong mối quan hệ Anh - EU.

Tại sao người Anh muốn Brexit?

Brexit là gì? Một thỏa thuận để nước Anh rời khỏi Liên minh châu Âu (EU). Hạn chót của thỏa thuận là ngày 29/3/2019 và sau đó thì nước Anh sẽ không còn là thành viên của EU nữa, không ràng buộc, không trách nhiệm và không tự do di lại. Dĩ nhiên, còn nhiều cái "không" khác nữa. Nó chủ yếu đến từ tư duy của người Anh - cho rằng mình đang bị trói buộc bởi những điều khoản chung của châu Âu quá nhiều.

Có thật sự người Anh muốn Brexit hay không? Không thể nói chắc chắn. Ngay khi ý tưởng về Brexit đưa ra, ở Anh, những tiếng nói phản đối cũng rất mạnh mẽ. Những người ủng hộ thì thấy một nước Anh đang phát triển mạnh mẽ bỗng nhiên bị gắn quá chặt vào một châu Âu sa lầy, để rồi muôn "tìm đường tới tự do". Còn những người phản đối đơn giản là quá yêu đuổi để tìm ra một lý lẽ xứng đáng khi kinh tế Anh đang phát triển tốt. Hoặc đơn giản, rất nhiều người bỏ phiếu ủng hộ cho một điều gì đó mới mẻ. Và thế là cuộc trưng cầu dân ý được tổ chức, Brexit đã được thông qua. Rất bất ngờ.

David Cameron, vị Thủ tướng Anh thời điểm đó, người đã bạo dạn đưa ra ý tưởng trưng cầu dân ý về Brexit liệu có thực sự muốn Brexit hay không? Cũng không ai dám chắc. Nhưng, ngay sau cuộc trưng cầu dân ý Brexit, ông đã rời khỏi vị trí của mình. 6 năm khá thành công trên phương diện lãnh đạo kinh tế Anh của ông bị phủ

bóng đen bởi một quyết định mà bây giờ người ta gọi là: Sự thách thức tinh thần tự do của người Anh.

Một tiến trình đau khổ

Brexit không chỉ đơn giản là lời chào tạm biệt với châu Âu. Nước Anh đang hứng chịu hậu quả từ một quyết định nóng vội của mình. Dù là nền kinh tế khá độc lập và đang phát triển tốt nhưng Anh vẫn là một phần của châu Âu. Họ là cửa ngõ để cả thế giới tiến vào châu Âu, London là trung tâm tài chính lớn nhất châu lục này nhờ vị thế đó. Ngay sau ngày bỏ phiếu về Brexit, cánh cửa đó đã bị đóng lại.

Các doanh nghiệp sẽ lập tức nhận ra bất lợi của việc phải ngồi ở Anh mà thương thảo những hợp đồng ở Đức và Pháp. Tách khỏi châu Âu, lợi thế thuế quan và giao thương cho chỗ ngồi ở London đã hoàn toàn mất. Dĩ nhiên, ai cũng thấy được thị trường của 27 nước châu Âu còn lại lớn hơn Anh rất nhiều.

Panasonic và Sony là những doanh nghiệp lớn nhất đã chọn rời bỏ Anh để chuyển trụ sở về Amsterdam, nơi thuộc về châu Âu lúc này. Những cái tên nhỏ hơn lùi lùi kéo theo, những văn phòng đại diện phụ của các tập đoàn lớn cũng được mở tại Paris, Frankfurt hay Brussels để dần thay thế văn phòng London trong những giao dịch lớn. Và dĩ nhiên, những doanh nghiệp thuần túy châu Âu như Volkswagen hay EMA (Công ty dược phẩm châu Âu) chẳng được lợi gì nữa khi ở lại Anh cả. Một nửa số công ty tài chính được hỏi cho biết họ đã có kế hoạch rời khỏi Anh ngay khi Brexit

được thông qua. Sự tự do đã phải trả giá bằng tiền bạc.

Brexit đã được thông qua. Một cuộc trưng cầu dân ý được công nhận là dân chủ với phần đông người đi bỏ phiếu đã ủng hộ tự do cho nước Anh. Chính phủ Anh dù muốn hay không cũng phải kích hoạt tiến trình này. Theresa May, nữ thủ tướng thứ hai của nước Anh được đưa lên thay ông Cameron với những tuyên bố mạnh mẽ về "một nước Anh tự cường có thể hoàn toàn độc lập với châu Âu". Có hẳn 2 năm cho tiến trình chia tay đó, bà May tin rằng sẽ thu xếp được ổn thỏa mọi chuyện, một thỏa thuận sẽ được ký kết và nước Anh sẽ đứng riêng để trở thành đối tác với châu Âu. Đây là bà May tin thế chứ câu chuyện không dễ dàng thế.

Châu Âu sau bao năm nhìn nước Anh kêu ca vì phải gánh những gánh nặng của vài nền kinh tế yếu kém của mình cũng đã chán ngán. Một châu Âu đoàn kết cùng vượt qua khó khăn không bao giờ được người Anh thực sự coi trọng. Người Anh muốn từ bỏ và chạy theo Mỹ ở bên kia bờ Đại Tây Dương hơn là chung lưng đấu cật với họ. Trong khi đó nước Đức mới là những người thực sự đang gánh gánh nặng này. Và thế là châu Âu phản kích.

Brexit sẽ bắt buộc phải được thực hiện dù ai cũng biết châu Âu cũng sẽ chịu thiệt hại của mình. Nhưng châu Âu cũng sẽ không nhượng bộ, cho dù họ đã thấy Anh rời vào thế khó. Châu Âu không muốn tồn tại một nước Anh lúc nào cũng giây này liên với những vấn đề chung trong lòng của mình nữa. Nước Anh, hãy đi, chúng tôi sẵn sàng rồi.

Và mũi nhọn đã được chia về phía chính phủ của bà May. Sự khéo léo không chỉ đến từ góc độ kinh tế hay tâm lý mà còn từ những vấn đề nội bộ. Công đảng quay lại phản kích mạnh mẽ đảng Bảo thủ cầm quyền của bà May sau bao năm im lặng vi tiền trình kinh tế thành công của chính phủ Cameron. 2 cuộc bỏ phiếu liên tiếp trong 3 tháng đầu năm 2019 về thỏa thuận Brexit của chính phủ bà Theresa May đã bị các nghị sĩ Anh bác bỏ. Trong hy vọng cuối cùng, ngày 12/3, tức là chưa đầy 3 tuần trước Brexit cũng chỉ có 242 nghị sĩ đứng về phía bà. Mọi nhượng bộ để nước Anh rời khỏi châu Âu đều bị coi là quá yếu đuối. Quan trọng là, chính phủ của bà May đã không thuyết phục được quốc hội của mình để đi theo một hướng nào cả. Hẹn chót cho ngày 29/3 để thực hiện thỏa thuận Brexit đã đến quá gần và có thể khẳng định: sẽ không có một thỏa thuận nào được thông qua kịp.

Những kịch bản nào có thể diễn ra? Một cuộc ra đi không thỏa thuận là một thảm họa. Không thỏa thuận nghĩa là không có môi trường pháp lý ổn định. Thiệt hại kinh tế sẽ là 8% GDP trong 1 thập niên với Anh khi mà các doanh nghiệp chắc chắn sẽ rời khỏi Anh để làm ăn với châu Âu. Châu Âu cũng gặp rắc rối vì Anh vẫn là đối tác lớn của mình. Không ai muốn điều đó nhưng ai cũng thấy nước Anh ở thế khó hơn.

Thủ tướng Anh lạc lối giữa Anh và EU

Bà May trong một nỗ lực đã quyết tâm thực hiện thêm một cuộc bỏ phiếu nữa ở Quốc hội Anh hôm

12/3 vừa rồi nhưng vẫn thất bại. Giờ thì sao? Trong kế hoạch ban đầu, thỏa thuận với châu Âu của bà treo lại điều khoản về giải pháp tình thế tại Bắc Ireland, một phần của Vương quốc Anh vẫn nằm trong EU cho tới hết năm 2020. Nhưng các nghị sĩ Anh không đồng ý phuơng án này. Vì thời hạn đã quá cận kề nên bà May tìm cách tái đàm phán với EU để lùi thời hạn Brexit tới cuối tháng 6. Các nghị sĩ Anh thích thế nhưng châu Âu lại không mặn mà. Họ cũng muốn Brexit xong luôn để đề cùn lo việc của mình. Vả lại Nghị viện châu Âu sẽ bầu cử vào cuối tháng 5, châu Âu không muốn rắc rối rơi về phía mình.

Giải pháp khác được tính đến là tổ chức một cuộc trưng cầu dân ý khác để nước Anh không phải rời EU nữa. Một cuộc thăm dò năm ngoái cho thấy 45% người Anh muốn quay trở lại trong khi chỉ có 35% còn muốn ra đi. Trong nội bộ các đảng thì con số ủng hộ còn lớn hơn khi 72% đảng viên Công đảng cho biết họ muốn ở lại. Khổ nỗi, một cuộc bỏ phiếu như vậy khác nào chính phủ Bảo thủ tự đâm vào mặt mình. Một chính phủ thiếu nhất quán so với chính những tuyên bố hùng hồn của nó suốt 2 năm qua.

Tái đàm phán với châu Âu, lùi ngày Brexit hay tổ chức lại một cuộc trưng cầu dân ý. Cả 3 kịch bản này đều có vấn đề, nghiêm trọng hơn là nó làm cho chính phủ của đảng Bảo thủ thực sự lung lay quyền lực. Sau thất bại trong cuộc thỏa thuận tại Hạ viện Anh hôm 15/1, lãnh đạo Công đảng đã đệ trình một bản kiến nghị chống lại chính phủ của bà May. Bản kiến nghị này sau đó đã bị bác bỏ vì đảng Bảo thủ vẫn đang chiếm được ưu thế tại Quốc hội. Nhưng, nó cũng là tín hiệu cảnh báo, khi mà người ta càng ngày càng nghi ngờ sự mạnh mẽ của bà May.

Brexit phải được thực hiện hoặc... không. Vấn đề không thực sự nghiêm trọng bằng việc một nền chính trị bị chia rẽ. Chính phủ của bà May vẫn được các nghị sĩ đảng Bảo thủ ủng hộ nhưng bà lại không thuyết phục được họ rằng thỏa thuận Brexit của bà đủ tốt. Cuộc khủng hoảng kinh tế chưa thực sự diễn ra nhưng cuộc khủng hoảng chính trị thì đã bắt đầu. Nguy cơ về một nước Anh thiếu nhất quán thậm chí đã làm lung lay cả những đảng viên cứng rắn nhất của phe Bảo thủ tại nước Anh. Và Brexit, từ cuộc thử lửa của ông David Cameron ngày nào nay lại đang trở thành hòn đá tảng ngáng đường cả nước Anh đi tiếp. ■

Khi Anh và EU không còn muốn chung đường.

CHÍNH TRƯỜNG - CHÍNH KHÁCH

Nội các rạn nứt

Chỉ trong vòng 3 tuần, liên tiếp 2 bộ trưởng trong Chính phủ Canada đệ đơn xin từ chức nhằm thể hiện sự không đồng tình với cách thức xử lý khủng hoảng của Thủ tướng Justin Trudeau. Sau cựu Bộ trưởng Tư pháp Wilson Raybould, mới đây đến lượt Bộ trưởng Ngân sách Jean Philpott, vốn được xem là “ngôi sao đang lên” trong nội các của Thủ tướng Justin Trudeau tối gần cửa Văn phòng Thủ tướng xin từ chức. Trong khi ông Trudeau chưa hết đau đầu vì sự ra đi của hai nữ tướng thì Gerald Butts, người bạn thân nhất của Thủ tướng Canada, bất ngờ xin rút lui khỏi vị trí cố vấn cấp cao nội các. Điều này khiến truyền thông vô cùng sững sốt bởi lẽ chính trị gia này vốn luôn được đánh giá là một trong những kiến trúc sư góp phần quan trọng vào chiến thắng của ông Trudeau trong cuộc bầu cử năm 2015.

Sự ra đi của 3 nhân tài trong nội các dường như đánh dấu những ngày khủng hoảng đối với Justin Trudeau. Trên thực tế, những rắc rối của Thủ tướng Trudeau bắt đầu khi truyền thông tiết lộ Thủ tướng và các quan chức thân cận đã gây sức ép lên bà Wilson Raybould để chỉ đạo Cơ quan Công tố Canada ký “thỏa thuận tạm hoãn truy tố” trong thời gian từ tháng 9 đến tháng 12 năm 2018 nhằm phớt lờ những hành động sai trái của “gã khổng lồ” dịch vụ kỹ thuật SNC-Lavalin. Theo đó, họ được phép trả tiền phạt thay vì bị xét xử, đồng thời tránh nguy cơ bị cáo buộc gian lận và hối lộ các quan chức Libya khoảng 48 triệu đô la Canada nhằm giàn hẹn được các hợp đồng xây dựng béo bở ở đây trong khoảng thời gian từ năm 2001-2011.

Trong tuyên bố cuối cùng trước khi rời nội các, bà Jean Philpott khẳng định đã mất niềm tin vào Thủ tướng Justin Trudeau, đồng thời dẫn chứng sức ép mà người đồng nghiệp Wilson Raybould đã phải chịu đựng trong vụ truy tố tập đoàn xây dựng hàng đầu thế giới SNC-Lavalin. Chỉ trong vỏn vẹn chưa đến một tháng, nhiều thành viên quan trọng trong nội các đã từ chức, với lý do “mất niềm tin vào chính phủ”. Giới quan sát miêu tả

Nội các ông Justin Trudeau (giữa) rạn nứt sau quyết định từ chức của 2 “ngôi sao” Wilson Raybould (trái) và Gerald Butts (phải).

SÓNG GIÓ BAO QUANH ÔNG JUSTIN TRUDEAU

HỒNG HẠNH

Một cuộc thăm dò dư luận mới đây cho thấy uy tín của Thủ tướng Canada Justin Trudeau đang bị ảnh hưởng nghiêm trọng do vụ bê bối liên quan đến tập đoàn xây dựng hàng đầu thế giới SNC-Lavalin. Chỉ trong vỏn vẹn chưa đến một tháng, nhiều thành viên quan trọng trong nội các đã từ chức, với lý do “mất niềm tin vào chính phủ”. Giới quan sát miêu tả

chính phủ hiện nay ở Canada đang rơi vào trạng thái hỗn loạn, hoàn toàn mất phương hướng khi được dẫn dắt bởi một thủ tướng “tưởng tài năng” nhưng kỳ thực lại đang điên tàn vì bê bối và chỉ tập trung cho vận mệnh chính trị của cá nhân (?). Điều này tạo nên cuộc khủng hoảng chính trị lớn nhất và có thể nói là chưa từng có mà Thủ tướng Justin Trudeau phải đối mặt kể từ khi lên nắm quyền hồi năm 2015.

Bê bối đã ngược lại “thương hiệu cốt lõi” của Thủ tướng Trudeau là một chính trị gia theo chủ nghĩa nữ quyền và là người phục vụ cho lợi ích của người lao động trong nước.

mang tính bước ngoặt, phản ánh sự hỗn loạn trong chính phủ. Ở phe đối lập, Andrew Scheer, đối thủ chính của Trudeau và là thành viên đảng Bảo thủ, gọi Justin Trudeau là vị thủ tướng “bị thất sủng”, kêu gọi từ chức vì không đủ uy quyền đạo đức. Trong khi đó, Jagmeet Singh, lãnh đạo đảng Tân dân chủ, cũng bày tỏ mong muốn tiến hành một cuộc điều tra công khai, thậm chí còn đưa ra khả năng điều tra tội danh hình sự.

Thương hiệu lung lay

Tại Canada những ngày này, “niềm tin” có vẻ đang thống trị các cuộc thảo luận về chính trường. Bê bối SNC-Lavalin đã phần nào ảnh

hưởng đến hình ảnh của vị thủ tướng trẻ tuổi chỉ 7 tháng trước cuộc bầu cử quốc gia. Tính đến ngày 1/3, chỉ 10% số người Canada cho rằng, Thủ tướng Trudeau là nhà lãnh đạo có đạo đức nhất. Kết quả các cuộc thăm dò dư luận mới nhất cho thấy, chỉ số tín nhiệm của đảng Tự do cầm quyền đang giảm. Trong khi đó, lần đầu tiên, tỷ lệ ủng hộ đảng Bảo thủ đổi lập tăng tới 2%. Ngoài ra, khoảng 1/3 số người Canada cho biết vụ bê bối SNC-Lavalin sẽ ảnh hưởng đến quyết định của họ trong cuộc tổng tuyển cử vào tháng 10 khi 2 nữ bộ trưởng quyền lực đã từ nhiệm vì những vấn đề liên quan đến nguyên tắc và đạo đức.

“Gã khổng lồ” SNC-Lavalin rất quan trọng cho đảng Tự do của Ông Trudeau, đặc biệt “hữu ích” trước cuộc bầu cử quốc gia tháng 10 tới.

Trước đây, đảng Tự do Canada đã xây dựng một thương hiệu vững chắc thông qua người đại diện Justin Trudeau trẻ tuổi, đa tài, với vẻ ngoài điển trai không kém các tài tử Hollywood. Ông Trudeau nhanh chóng thể hiện thương hiệu chính trị tiền bối của mình khi đưa ra những tuyên bố táo bạo về hành động bảo vệ khí hậu, hợp pháp hóa cần sa và giúp người tị nạn tạo ra một cuộc sống mới tại Canada. 4 năm nhiệm kỳ của đương kim Thủ tướng Justin Trudeau diễn ra khá thuận lợi. Hầu hết các bê bối của ông đều không lớn, như vụ ông đồng ý đi trực thăng của Aga Khan, lãnh tụ tinh thần của những người Hồi giáo dòng Ismaili, dù việc đó vi phạm các quy tắc đạo đức của Quốc hội.

Thế nhưng sau thời gian cầm quyền êm đềm, giá trị của Trudeau giờ đây đang bị nghi ngờ trước cơn sóng gió lớn nhất trong sự nghiệp chính trị của ông. Vụ bê bối khá phức tạp, “động chạm” đến một điều luật quan trọng và nguyên tắc dân chủ đã 60 năm tuổi của Canada. Không chỉ có vậy, vụ bê bối này còn đi ngược lại “thương hiệu cốt lõi” của Trudeau là một chính trị gia theo chủ nghĩa nữ quyền và là người phục vụ cho lợi ích của người lao động trong nước. Kể từ khi cuộc khủng hoảng nổ ra, Thủ tướng Trudeau dường như mất kết nối và không thể kiểm soát chính phủ. Ngoài ra, những mâu thuẫn rõ ràng trong các chính sách của ông, như sự thúc đẩy cắt giảm lượng khí thải carbon trong khi mua một đường ống dẫn dầu hỗ trợ ngành năng lượng của Canada, cũng gây nên nhiều tranh cãi.

Rõ ràng, điều này đánh thẳng vào “thương hiệu Trudeau”, khiến vị thủ tướng khó có thể thuyết phục cử tri khi 2 bộ trưởng tuyên bố đã mất niềm tin vào ông. Dù vậy, hiện nhiều bộ trưởng cũng như hầu hết các nghị sĩ đảng Tự do đều đang đứng về phía Thủ tướng Trudeau. Ngoại trưởng Canada Chrystia Freeland nêu rõ Thủ tướng Trudeau không bao giờ gây sức ép một cách không thích hợp và khẳng định tuyệt đối tin tưởng Thủ tướng Trudeau. Bộ trưởng Tài chính Bill Morneau cho rằng Thủ tướng hoàn toàn tuân thủ nghiêm ngặt các quy định liên quan đến hoạt động kinh doanh của SNC-Lavalin, đồng thời việc soạn thảo thỏa thuận là hoàn toàn minh bạch và có sự phối hợp chặt chẽ giữa các bên liên quan.

Có thể nói, những diễn biến khó lường tại Canada đang tạo nên dấu hỏi lớn về tương lai chính trị của Thủ tướng Trudeau. Vẫn nhớ, ngày 28/2/1984, cố Thủ tướng Pierre Elliott tuyên bố từ giã sự nghiệp chính trị sau 15 năm cầm quyền vì khủng hoảng và cuộc trưng cầu dân ý độc lập ở Quebec. 35 năm sau, gần như cùng thời điểm, người con trai Justin Trudeau đang rơi vào hoàn cảnh tương tự. Trong bối cảnh cuộc bầu cử liên bang chỉ còn 7 tháng nữa, Thủ tướng Trudeau không chỉ cần tìm ra các biện pháp lấy lại danh tiếng mà còn phải đổi mới với nguy cơ mất quyền kiểm soát với tư cách là lãnh đạo đảng Tự do. Nếu đảng Tự do - hiện chiếm đa số tại quốc hội - xuất hiện sự đổ vỡ, nó hoàn toàn có thể kích hoạt các cuộc bầu cử sớm tại Canada... ■

1 PVN giải thích rằng cụm từ "hoa hồng" là do dịch sai, chứ chữ "bonus" mà dịch là tiền thưởng (tiền "hoa hồng") thì không đúng với bản chất của từ ngữ. Thực chất, đây là khoản tiền mà nhà thầu phải trả cho nước chủ nhà khi ký hợp đồng dầu khí. Khoản tiền này giống như tiền đã mua hò sơ thầu, giá trị của khoản tiền này nhiều hay ít tùy thuộc vào giá trị tổng thể của gói hợp đồng. Có nghĩa là khi công ty dầu khí nước chủ nhà giao tài liệu thì ta phải trả tiền, khoản tiền này cũng như một loại tiền đặt cọc để buộc tham gia dự án. Đây là một thông lệ bình thường trên thế giới.

Thực tế trong khai thác dầu khí ở Việt Nam, các công ty nước ngoài đầu tư vào khai thác dầu cũng phải trả khoản tiền này. Ví dụ, BHP (Anh) đã phải trả quyền khai thác ở mỏ Đại Hùng 90 triệu USD, hoặc liên doanh với Nga khai thác dầu ở mỏ Nhenhetky cũng phải trả phí tham gia hợp đồng gần 100 triệu USD. PVN cho rằng do cách hiểu và cách dịch khác nhau nên cho rằng đây là tiền "lại quâ" nhưng thực tế việc thanh toán khoản phí này là theo luật dầu khí của từng nước.

Đối với dự án Junin 2, PVN cho biết cụ thể khoản tiền phí tham gia dự án này là 584 triệu USD và phải chuyển ngay 300 triệu USD theo quy định của Venezuela. Đồng thời, PVN cũng khẳng định: "Không thể nào có chuyện chúng ta chuyển tiền cho Venezuela rồi họ lại cắt xén, chia chác, lại quả với nhà đầu tư tại Việt Nam".

Tôi không biết dầu tư sang Venezuela có đúng là không được cắt xén, chia chác, lại quả như PVN khẳng định hay không nhưng theo chỗ tôi được biết thì chuyện nhà đầu tư được cắt xén, chia chác, lại quả là chuyện vẫn thường xảy ra ở chỗ này hay chỗ khác.

Báo chí đưa tin PVN đầu tư sang Venezuela mà không xin chủ trương của Quốc hội, có cả một

QUỐC GIA GIÀU HAY NGHÈO (?)

NGÔ SONG MINH

Tập đoàn Dầu khí Quốc gia Việt Nam (PVN) đã có thông cáo giải thích về khoản "hoa hồng" trị giá 548 triệu đô khi tham gia đầu tư thăm dò khai thác dầu khí tại Venezuela.

Trước đó, Cục Cảnh sát điều tra tội phạm về tham nhũng, kinh tế, buôn lậu Bộ Công an đang xác minh những dấu hiệu vi phạm pháp luật trong việc thực hiện Dự án đầu tư

liên doanh phát triển khai thác và nâng cấp dầu khí lô Junin 2, Venezuela (Dự án Junin 2) của Tổng Công ty Thăm dò khai thác dầu khí (PVEP) thuộc Tập đoàn Dầu khí Việt Nam. Đây là dự án lớn nhất do PVEP đại diện cho PVN đầu tư ra nước ngoài với mục đích thăm dò và khai thác dầu khí, gây thất thoát 500 triệu USD. Theo giấy chứng nhận đầu tư số 398 do Bộ Kế hoạch - Đầu tư cấp năm 2012, trong giai đoạn 1 (2010-2015) PVEP sẽ rót khoảng 1,82 tỷ USD vào dự án.

nguyên bộ trưởng phải thốt lên bị ép ký văn bản. Nếu những chi tiết này đúng hết (mà thường thì rất khó sai), cần phải nhìn thẳng vào sự thật, đó chính là đây không phải là khoản đầu tư mà quốc gia mong muốn thực hiện tại Venezuela, mà có thể chỉ là mong muốn của một nhóm người nhân danh quốc gia để đầu tư nước ngoài.

Nếu vì quốc gia thì đã đường đường chính chính trình Quốc hội để Quốc hội phản biện, thảo luận nhằm giảm thiểu rủi ro trong tương lai, có được biện pháp tốt nhất để thu về lợi nhuận nếu thành công. Nhưng, họ lại lách Quốc hội bằng cách chia nhỏ gói đầu tư để không phải trình Quốc hội theo luật định. Tôi có một số tài liệu về vụ việc này nhưng vốn không có ý định tham gia quá sâu ngoại trừ đọc để nắm thông tin nên không cần bàn nhiều.

Đây không phải là lần đầu tiên khoảng tôi tại PVN bị lộ ra, trước đó hàng loạt sai phạm tại tập đoàn này đã bị vạch trần và rất nhiều cán bộ lãnh đạo chủ chốt của tập đoàn phải chịu sự phán xét của pháp luật. Trước khi nổ ra vụ lách Quốc hội đầu tư sang Venezuela của PVN, dư luận đã chứng kiến mười nghìn tỷ đồng, tương đương gần 500 triệu USD cũng đang trong tình trạng đắp chiếu tại Lào. Tổng mức đầu tư của dự án khai thác và chế biến

muối mỏ Kali tại Lào của Tập đoàn Hóa chất Việt Nam (Vinachem) được Bộ Công thương phê duyệt vào năm 2013 là hơn 522 triệu USD, tương đương hơn 10.000 tỷ đồng (ban đầu, tổng mức đầu tư của dự án vào năm 2012 chỉ là 377 triệu USD nhưng sau khi tính toán lại thì điều chỉnh tổng mức đầu tư lên con số 522 triệu USD). Trong đó vốn tự có là 104 triệu USD, vốn vay Ngân hàng Phát triển Việt Nam là 113 triệu USD, vốn vay thương mại có bảo lãnh của Chính phủ là 262 triệu USD, vốn vay thương mại không bảo lãnh là hơn 43 triệu USD.

Thanh tra của Bộ Công thương sau khi đưa ra những xác tín trong kết luận thanh tra về các sai phạm (được gọi là chưa đủ điều kiện vẫn đầu tư), dự án này đã bị tạm dừng.

Tập đoàn Than, khoáng sản Việt Nam (TKV) cũng vác triệu đô sang nước ngoài đầu tư, kết quả là thua trắng, Thanh tra Chính phủ đang đề nghị Bộ Công an vào cuộc về các khoản đầu tư này.

Sòng phẳng mà nhìn nhận thì không phải khoản đầu tư nào của quốc gia tại các nước khác đều lỗ, có vài dự án đầu tư sinh lợi. Tuy nhiên, theo như những gì tôi đọc được thì không có dự án nào "không tuân thủ điều kiện" mà lại không thua lỗ.

2 Trong khi nhiều khoản đầu tư của các tập đoàn nhà nước tại các dự án ở nước ngoài vừa đội vốn vừa thua lỗ thì trong nước cũng xuất hiện hàng loạt câu chuyện đội vốn nghìn tỷ, chục triệu đô, trăm triệu đô...

Những đại dự án đều luôn có một ai đó lách việc trình Quốc hội, bối thát ra việc lách trình Quốc hội không quá khó. Luật quy định dự án có giá trị đầu tư trên 20 nghìn tỷ thì phải trình Quốc hội mà dự án đã trình Quốc hội thì sẽ gặp rất nhiều ý kiến phản biện. Vì vậy, chỉ cần giảm tổng đầu tư dưới 20 nghìn tỷ sẽ không phải trình Quốc hội. Và khi không trình Quốc hội thì quá trình triển khai dự án, họ bắt đầu đội vốn liên tục và xin một giải pháp tình thế nhằm giải cứu dự án đó. Giải pháp tình thế là ngân sách cho thêm tiền hoặc cho cơ chế vay tiền rồi ngân sách sẽ trả lại sau. Tóm lại là "trăm dâu đổ đầu ngân sách".

Khẩu thuyết vô bằng nên rất khó để khẳng định các dự án né Quốc hội có phải là nhằm phục vụ cho lợi ích nhóm hay không. Nhưng có một điều chắc chắn là có vẻ không nhiều đơn vị muốn trình Quốc hội những dự án có tổng mức đầu tư lớn. Điều này là khó hiểu mà cũng rất dễ hiểu.

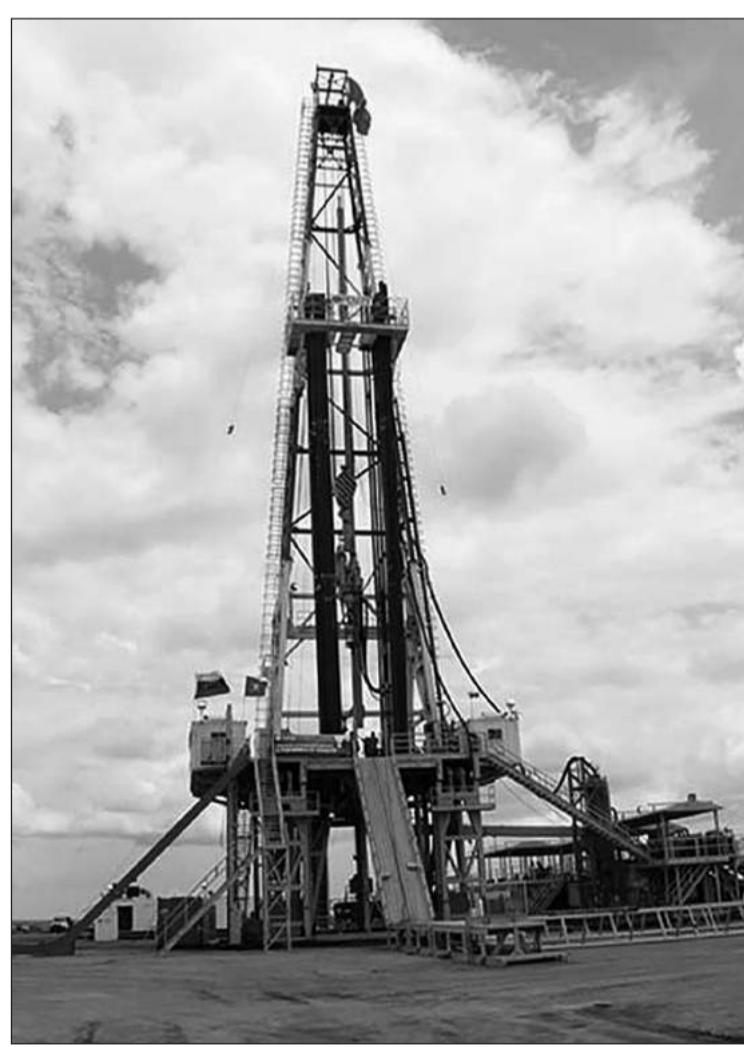
3 Bất cứ ai cũng biết rằng, một quốc gia không thể thực hiện bất cứ điều gì nếu không có tiền. Quốc gia không có tiền thì sẽ không có hạ tầng cơ sở tốt, không có cầu cống đường sá, không có an sinh xã hội, không có đảm bảo về quỹ lương hưu... Nghĩa là, không có tiền thì không có gì. Mà khi không có gì thì rất khó để thu hút đầu tư từ nước ngoài hoặc muốn thu hút đầu tư phải chịu họ o ép về nhiều mặt, Đặc biệt là sự nhường nhịn về chính sách mà chúng ta hay gọi là ưu đãi cho nhà đầu tư.

Khi quốc gia không có tiền, vị thế của quốc gia trên trường quốc tế là hết sức nhỏ bé. Đó là không kể đến không có tiền thì phải đi vay nợ, vay nợ lớn thì thành bầy nợ mà sa vào bầy nợ sẽ bị can thiệp rất nhiều thứ từ chủ nợ đối với những vấn đề thuộc nội bộ của quốc gia.

Năm trước, trong chuyến đi công tác ở Trường Sa, tôi có trao đổi ngẫu nhiên với một đồng nghiệp về chuyện quốc gia của chúng ta đang giàu hay nghèo. Chuyện vô thường vô phạt thôi nhưng về giòng nằm ngầm nghĩ rồi nhớ lại những khoản đầu tư theo dạng "đốt tiền" từ trong nước đến nước ngoài theo cái cách mà nhiều tập đoàn, tổng công ty nhà nước đang làm thì "Có giàu như tỷ phú cũng sẽ nghèo, còn đang nghèo thì chắc chắn sẽ nợ như chúa Chồm".

Mà khi ai đó biến quốc gia thành chúa Chồm thì hẳn nhiên họ đã cướp mất những điều kiện thuận lợi dành cho con cháu về sau. Và tiền trinh kiền tạo phát triển quốc gia lại bị "câu giờ" thêm rất lâu từ những sự vụ ăn mặn khát nước như thế này.

Cho nên, mong muốn biết bao nhiêu một giải pháp ngăn chặn vẫn nạn này, nếu cần thiết có thể áp dụng Quốc lệnh do Chủ tịch Hồ Chí Minh ký ban hành ngày 26-1-1946, chỉ vài tháng sau khi giành được chính quyền, Điều 8 phần Phật của Quốc lệnh nói rõ: "Tôi ăn cắp của công là phải bị xử tử"! ■

Một góc mỏ Junin 2 do PVN hợp tác đầu tư khai thác dầu ở Venezuela.

LĂNG KÍNH VĂN HÓA

MỸ LINH

Hai câu chuyện văn hóa mà chúng tôi đề cập trong bài viết này liên quan đến hai đối tượng, một là những bạn trẻ mới lớn và hai là những người đã trưởng thành. Có thể những đối tượng trong khuôn khổ đề cập của bài viết chỉ là những trường hợp số ít, không mang tính điển hình nhưng chắc chắn nó vẫn khiến chúng ta phải vắt óc suy nghĩ về một dòng chảy văn hóa trong một bối cảnh mà có vẻ các hệ giá trị văn hóa đang có chiều hướng đảo lộn đến kinh ngạc.

Từ chuyện của người trẻ

Đó là chuyện hàng trăm em học sinh, trong đó có rất nhiều em còn mặc nguyên bộ quần áo đồng phục ùa ra tung hô, ca ngợi, xin chữ ký của một nhân vật mà mạng xã hội gọi là Khá "bảnh". Khi được gặp gỡ, đối diện với Khá "bảnh", những em học sinh này xúc động hệt như khi đang đối diện với một thần tượng lớn của đời mình. Mà có lẽ, cũng không quá lời nếu bảo Khá "bảnh" đúng là thần tượng của các em.

Rất nhiều bạn đọc trung tuổi sẽ tò mò: vậy rốt cuộc Khá "bảnh" là ai vậy? Tên thật của Khá "bảnh" là Ngô Bá Khá, nhân vật nổi tiếng trên mạng xã hội nhờ kiểu tóc "bờm ngựa", nhờ những điệu nhảy khác người và những phát ngôn gây sốc. Việc trang cá nhân của Khá "bảnh" hiện nay có tới 600.000 lượt theo dõi cho thấy nhân vật này "nóng hổi" và hấp dẫn một bộ phận giới trẻ tối đa. Việc Khá "bảnh" được chào đón như một ngôi sao - một thần tượng cho thấy nhân vật đó có sức ảnh hưởng tới một bộ phận giới trẻ hiện nay tối đa. Câu hỏi đặt ra, thần tượng một nhân vật như Khá "bảnh" sẽ tạo ra những tác động tiêu cực gì?

Xét về mặt tâm lý, khi chúng ta thần tượng một ai đó thì thường có xu thế làm theo những điều người đó đã làm, đi theo con đường người đó đã đi. Cho nên, khi một bộ phận giới trẻ thần tượng một nhân vật chuyên có phát ngôn gây sốc, thường xuyên vào trang cá nhân của nhân vật này để nghe những lời "gây sốc" thì cũng không bất ngờ nếu một ngày nào đó chính các em cũng là tác giả của những lời "gây sốc". Đầu tháng 3 năm 2019, Khá "bảnh" đã cùng một nhóm thanh niên dừng xe, dàn hàng ngang trên cao tốc Hà Nội - Hải Phòng để chụp ảnh rồi ngang nhiên đăng lên Facebook cá nhân. Điều gì sẽ xảy ra nếu những bạn trẻ mới lớn, còn chưa hoàn thiện nhân cách cá nhân cũng bắt chước những hành động vi phạm pháp luật như thế này?

Trên báo điện tử *Dân trí*, chuyên gia giáo dục, tiến sĩ Vũ Việt Anh nhận định rằng các bạn

NẾU KHÔNG THỂ CHẶN LẠI DÒNG CHẢY LỆCH LẠC NÀY...

Phật giáo là một tôn giáo vô thần.

trẻ thường bị ảnh hưởng bởi những yếu tố truyền thống, đồn thổi, mang tính xu hướng. Tiến sĩ Vũ Việt Anh cũng cho biết những yếu tố mang tính xu hướng, những hiện tượng mang tính nhất thời như Khá "bảnh" hay Hoa Vinh, Lê Rơi, Bà Tưng, "công chúa Thủy Tề"... là những hiện tượng sớm nở tối tàn. Nhưng nguy hiểm là trước khi tàn thì nó cũng kịp gieo rắc vào đầu óc những bạn trẻ mới lớn những tác động xấu về văn hóa. Cho nên vấn đề ở đây là cả nhà

trường, gia đình lẫn giới truyền thông phải giúp các bạn trẻ nhận thức được đâu là hiện tượng xấu, đâu là hiện tượng tốt, đâu là xu thế, đâu là bản chất thật, đâu là những thần tượng sáp, đâu là những thần tượng có giá trị lâu bền. Nhìn nhận như vậy chúng ta sẽ phải tiếp tục hỏi thêm một câu nữa, đó là nhà trường, gia đình và giới truyền thông đã thực sự làm tốt công việc này hay chưa?

Thế hệ nào cũng cần những thần tượng của riêng thế hệ mình. Bản chất việc thần tượng không hề xấu nhưng nếu không có kí năng nhận thức, đánh giá và chọn lựa thần tượng một cách đúng đắn thì một cuộc khủng hoảng về tinh thần sẽ xảy ra và từ đó hàng loạt giá trị văn hóa bị đảo lộn. Thành thử, sẽ không quá lời nếu bảo từ hiện tượng Khá "bảnh" chúng ta cần phải nhìn lại chính chúng ta trong việc giáo dục những đứa trẻ trong nhà mình, trong trường mình và trong cái xã hội mà mình ít nhiều cũng có trách nhiệm kiến tạo nên.

Đến chuyện của người trưởng thành

Đó là câu chuyện hàng trăm, hàng ngàn con người đã dễ dàng tin vào cái gọi là "bắt vong"

- giải nghiệp" ở chùa Ba Vàng, từ đó dễ dàng mất cả trăm, cả triệu cho một hoạt động đi ngược lại hoàn toàn nhân sinh quan Phật giáo. Thật khó tin là ở thế kỷ 21, trong một thời đại mà ai cũng dễ dàng gọi tên là "thời đại 4.0", với hàng loạt các kênh kiểm tra, tìm hiểu thông tin mà vẫn có một số lượng không nhỏ người dân lại đến chùa Ba Vàng để tin vào những chuyện "bắt vong - giải nghiệp" rất mơ hồ như thế.

Ở trên đời có vong không? Thực ra một số tín ngưỡng bản địa tin là có! Nhưng đây là những tín ngưỡng bản địa, đã và đang tạo ra rất nhiều tranh cãi trong giới nghiên cứu tôn giáo, chứ tuyệt nhiên không có trong lý luận Phật giáo. Chỉ cần một cú click chuột, mất vài phút kiểm tra thông tin trên internet là có thể dễ dàng biết rằng không có một ngôi chùa chân chính nào được phép thực hiện những hành vi như gọi hồn - bắt vong.

Ở trên đời có nghiệp không? Về điều này, thực chất giáo lý nhà Phật tin là có. Tạo nghiệp ác, gieo nhân ác sẽ gặp quả ác; tạo nghiệp lành, gieo nhân lành sẽ gặp quả lành, đây là một lý luận Phật giáo cơ bản mà có thể là bất cứ phật tử nào cũng biết. Nhưng cần phải biết thêm rằng tất cả những phạm trù này đều không phải là sáng kiến riêng của đức Phật. Nó đã có trong truyền thống của Ấn Độ giáo, từ trước khi đức Phật ra đời. Đức Phật chỉ là người sử dụng lại những giáo lý này, nhưng không sử dụng một cách nguyên xi, máy móc, mà cải tiến nó, sáng tạo nó theo chiều hướng nhân văn, chủ động.

Cụ thể, Ấn Độ giáo cho rằng "quả" kiếp này hoàn toàn phụ thuộc vào "nhân" kiếp

trước, con người tuyệt đối không thể tác động và thay đổi. Phật giáo một mặt thừa nhận "quả" kiếp này đúng là có ảnh hưởng bởi "nhân" kiếp trước nhưng mặt khác lại khẳng định nếu kiếp này con người khởi "duyên" lành thì tự mình hoàn toàn có thể cải nghiệp cho mình. Như thế, tư tưởng "định mệnh luận" của Ấn Độ giáo tới Phật giáo đã chuyển sang "quyết định luận". Cũng như thế, nếu Ấn Độ giáo tin rằng thế giới có thần sáng tạo - thần vun trồng - thần hủy diệt, và cuộc sống con người bị chi phối bởi 3 vị thần này thì Phật giáo lại tước bỏ tất cả quyền năng và vũ khí của các vị thần. Phật giáo nguyên thủy là một tôn giáo vô thần, khẳng định vào việc chỉ có tự mình rèn luyện bát chánh đạo (8 phương pháp tu tập) thì mới có thể giải thoát mình khỏi những phiền đau, khổ não. Đây là bản chất đúng nghĩa của đạo Phật.

Áy thế mà một ngôi chùa tiếng là thờ Phật - nghĩa là đi theo một tôn giáo vô thần lại sẵn sàng thực hiện hàng loạt những biểu hiện "hữu thần" khó chấp nhận. Và hàng trăm, hàng ngàn con người cũng sẵn sàng bỏ tiền vào cái chốn "vô thần" để thực hiện những hành động "hữu thần" một cách u u mê mê.

Chúng ta cứ nói là mình theo Phật, nhưng thực sự chúng ta đã bỏ công nghiên cứu những điều sơ đẳng nhất của Phật giáo hay chưa? Và có lẽ không riêng gì câu chuyện Phật giáo, trong việc tiếp nhận hàng loạt những tư tưởng, lý thuyết văn hóa ngoài biên giới của mình, chúng ta đã thực sự tiếp nhận những tư

có lý khi cho rằng chúng ta thường chỉ tiếp nhận cái mình muốn - cái mình tưởng là đúng, chứ không tiếp nhận cái bản chất, cái đúng là của nó. Hậu quả là việc hiểu nó, ứng dụng nó thường xuyên méo mó.

Đi tìm lối thoát

Một bộ phận giới trẻ tung hô, ca ngợi, thần tượng một nhân vật nổi tiếng nhờ những phát ngôn gây sốc như Khá "bảnh", đây là sự thật. Một bộ phận người trưởng thành dễ dàng tin theo và mất không ít tiền bạc để tham gia những hoạt động phi giáo lý trong một ngôi chùa, đây cũng là sự thật.

Chúng tôi thận trọng dùng cụm từ "một bộ phận" vì vẫn cố nghĩ rằng đây không phải là những câu chuyện mang tính điển hình. Nhưng như đã nói ngay ở đầu bài viết, dẫu không mang tính điển hình thì nó cũng đánh lén một hồi chuông cảnh báo về một dòng chảy văn hóa lệch lạc, liên quan đến cả những người trẻ mới lớn lẫn những người trưởng thành, giàu kinh nghiệm. Nếu không thể nắn lại những dòng chảy văn hóa lệch lạc như thế này thì chắc chắn xã hội sẽ còn xuất hiện những biểu hiện tương tự trong tương lai.

Hôm nay chúng ta có thể là những con người thiểu số nghèo khổ về vật chất thì trong tương lai chúng ta hoàn toàn có thể trở thành những người khỏe mạnh và giàu có. Nhưng hôm nay mà bị cuốn vào một dòng chảy văn hóa lệch lạc thì tương lai thật khó hy vọng được chảy trong một dòng chảy văn hóa trong lành.

Sự lệch lạc về văn hóa đáng sợ hơn nhiều so với sự nghèo đói về vật chất! ■

NHÀ NGHIÊN CỨU VĂN HÓA NGUYỄN ĐẮC XUÂN:

"KHÔNG CẦN BẰNG CẤP, TÔI SỐNG VỚI ĐỜI BẰNG KIẾN THỨC THẬT CỦA MÌNH...!"

- Nhà báo Phan Đăng: *Thưa nhà nghiên cứu Nguyễn Đắc Xuân, là một người đọc, cá nhân tôi rất ngưỡng mộ ông khi nhìn vào số lượng các đầu sách đồ sộ mà ông là tác giả. Nhờ những công trình đồ sộ như thế mà đâu đó, có người gọi ông là "nhà Huế học" nhưng cá nhân tôi thì nghĩ nếu chỉ viết nhiều, nghiên cứu nhiều mà đã được gọi là "nhà Huế học" thì xem ra có phần dễ dãi. Không biết, ông có nghĩ thế không?*

- Nhà nghiên cứu Nguyễn Đắc Xuân: Tìm hiểu, khảo sát, nghiên cứu, viết nhiều về lịch sử văn hóa Huế thì được gọi là nhà nghiên cứu Huế. Nhà nghiên cứu Huế hiểu rõ về Huế, tìm ra được các đặc điểm riêng, tính cách riêng, quy luật phát triển của văn hóa Huế thì mới gọi là nhà Huế học. Như anh biết, Huế là món quà sín lě của vua Chăm-pa Chế Mân cưới công chúa Huyền Trân của nhà Trần. Người nước Đại Việt theo công chúa vào châu Ô, châu Rý (sau đổi thành châu Thuận và châu Hóa) sống chung với người Chăm-pa (hiện nay vẫn còn ít nhất 4 họ Ông, Ma, Trà, Ché). Trải qua hơn 700 năm (1306-2019), văn hóa của người Việt hòa quyện với văn hóa Chăm-pa hình thành ở Huế một nền văn hóa có những yếu tố mạnh mẽ, trong sáng của Đại Việt và yếu tố sâu lắng, da diết của Chăm-pa.

Người ta có thể tìm thấy tính cách Việt-Chăm trong hầu hết đời sống văn hóa Huế. Trong kiến trúc, bộ mái miền Bắc to, nặng, bộ mái kiến trúc Chăm-pa miền Nam nhỏ gọn, kiến trúc Huế chắt lọc từ kiến trúc hai miền nên có bộ mái hài hòa với thân và nền đạt đến tỷ lệ vàng (Ngọ Môn, Hiển Lâm Các), trong mỹ thuật cắp màu đẹp nhất của Huế là cắp Chàm-Vàng (nghiên cứu của Phạm Đăng Trí), trong ca Huế mở đầu buổi diễn trình bày các làn điệu Bắc vui tươi rộn ràng, về khuya xuống các điệu Nam Bình, Nam Ai sâu lắng da diết. Phụ nữ Huế với áo dài màu

PHAN ĐĂNG (thực hiện)

Đọc sách của ông, tôi nghĩ ông là một người trầm lặng nhưng khi gặp ông mới rõ lẽ: hóa ra không phải thế. Dù đã quá bát thập nhưng ông vẫn phong độ, vẫn nói chuyện sang sảng và thậm chí, không quá lời nếu bảo ông vẫn rất... "thanh niên". Trong những mường tượng trước đó của tôi về gia cảnh của ông, thực tâm có một chữ "nghèo" ám ảnh vì tôi biết phần lớn các nhà nghiên cứu ở Việt Nam đều nghèo. Thế mà gặp ông mới biết: "Tôi xây nhà được nhờ viết sách.

tím vốn là màu được hòa lẫn từ màu đỏ ám của miền Bắc với màu xanh miền Nam. Nếu nhìn ra thế giới, ta thấy người Trung Quốc thích màu đỏ, người Án Độ thích màu xanh. Áo dài màu tím là mang bản sắc Huế, áo dài của vùng văn hóa Indochine. Có lẽ người ta gọi tôi là nhà Huế học vì tôi là người đầu tiên tìm ra tính cách Nam - Bắc này của văn hóa Huế chăng? Nhưng tôi từ trước đến nay chưa bao giờ dám nhận mình là nhà Huế học cả.

- Vừa châm châm sâu lắng, vừa mạnh mẽ tiềm ẩn, Huế là như thế, phải không ông?

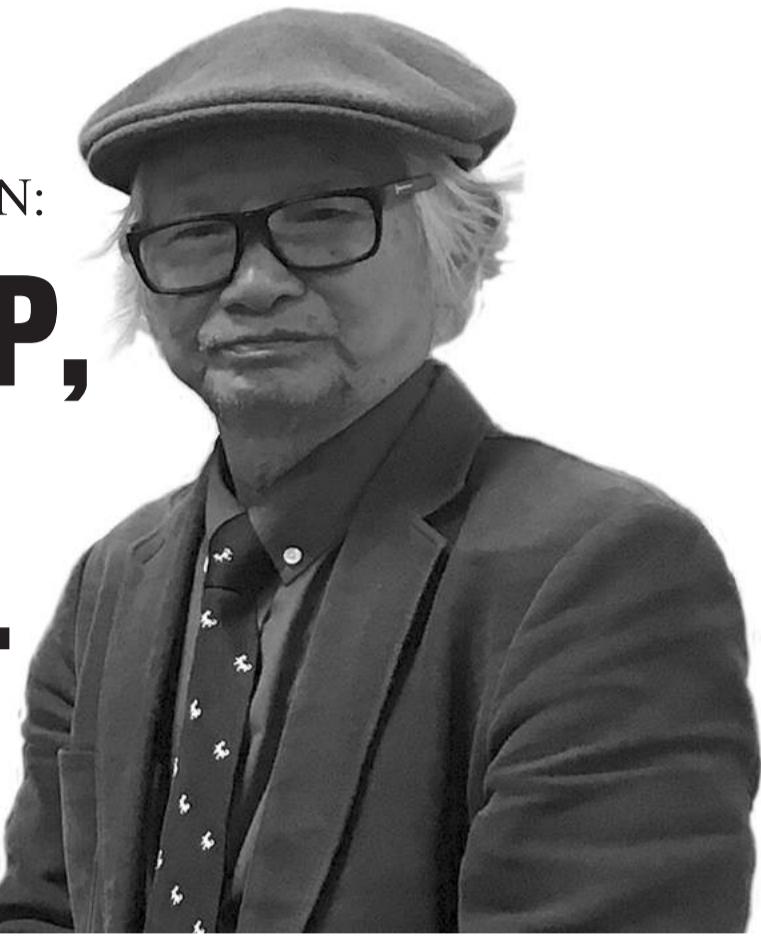
- Không đâu êm á, phảng lặng tựa như mặt nước sông Hương nhưng cũng không ở đâu sóng lũ dữ dội như ở Huế. Khách du lịch xa đến Huế ai cũng thấy đời sống chậm, khoan thai, họ không hiểu Huế là nơi có những biến động không nơi nào trên nước mình sánh được. Năm 1774 quân Trịnh vào Phú Xuân, chúa Nguyễn bị đánh đuổi phải bôn tẩu vào phương Nam. Năm 1786 quân Tây Sơn từ Bình Định ra giết sạch 3 vạn quân Trịnh ở Huế. Năm 1800 quân Nguyễn trở lại Phú Xuân giết sạch quân Tây Sơn/Quang Trung. Năm 1866, vua Tự Đức giết cả đội quân khởi nghĩa của Đoàn Trưng, Đoàn Trực. Năm 1885 thất thủ, kinh đô vào tay thực dân Pháp, hàng ngàn người dân vô tội bỏ mạng...

Cho con cái đi học nước ngoài nhờ viết sách. Sống khỏe nhờ viết sách - ông cứ thế mở lòng. Thê nén, không quá lời nếu bảo, nhìn ở rất nhiều khía cạnh khác nhau, nhà nghiên cứu văn hóa Nguyễn Đắc Xuân là một trường hợp đặc biệt, hiếm thấy trong giới nghiên cứu văn hóa nước nhà. Cuộc đối thoại giữa tôi và ông diễn ra vào một đêm muộn, khi tôi tình cờ ghé Huế và điện thoại cho ông. Thật cảm động khi nghe giọng ông hò hỏi: "Dù rất muộn nhưng chúng ta vẫn gặp nhau thôi. Vì nếu không gặp, chẳng biết bao giờ mới có cơ hội gặp".

của người đàn ông đứng ra tổ chức đám cưới cho hai người. Hai người có một gian phòng nhỏ ở góc đông nam khách sạn Morin và sinh tôi ra ở đó.

Sau khi tôi ra đời, cha tôi nói thật là có cha mẹ, ông nội tôi là Đội trưởng Đội Nhã nhạc Nam triều dã về hưu. Không những thế mà còn có vợ và con trai nữa. Do hoàn cảnh như thế, cha tôi phải gửi mẹ tôi dem tôi lên Đà Lạt buôn bán với một người chị cô cậu của ba tôi. Nhưng rồi bao nhiêu tiền bạc vốn liếng cô tôi cho vào sòng bạc hết, mẹ con tôi không nơi nương tựa. Rồi chiến tranh, mẹ tôi phải dựa vào một người thợ. Người ấy dem mẹ con tôi vào một khu vườn rừng ở Phụng Sơn do người Quảng Nam thành lập. Tôi sinh hoạt với người Quảng nên nói theo giọng Quảng.

Mãi đến năm 1952, cha tôi nhờ người đi tìm và gặp tôi. Tôi về với cha nhưng sau vài tháng lạc lõng, tôi xin trở lại Đà Lạt với mẹ. Năm 1954, trưởng Tuệ Quang của anh em thiền sư Thích Nhất Hạnh ký học bạ lớp Nhất cho tôi đi thi tiểu học và tôi đã đỗ thứ hai thành phố Đà Lạt. Sau Hiệp định Genève 1954, tôi về Đà Nẵng rồi về Huế vừa đi học vừa đi dạy kèm, học xong Đại học Sư phạm (1966) rồi đi kháng chiến làm dân vận, làm thơ, làm báo kháng chiến. Sau năm 1975, khi đang làm cán bộ

Ban Tuyên giáo Thành ủy Huế, ngoài giờ làm việc ở cơ quan, tôi bắt đầu nghiên cứu Huế và may mắn trở thành nhà nghiên cứu Huế như hiện nay.

- Trong suốt quá trình học tập, sinh sống ở Huế, ông thấy mảnh đất này đã tác động đến ông như thế nào?

- Vì đi học trễ, rồi vừa đi học vừa đi làm gia sư để kiếm sống, rồi lại tham gia tranh đấu ở các đô thị, rồi đi kháng chiến gần chục năm nên tôi không có nhiều thời gian để học tập đầy đủ như các bạn thế hệ tôi. Do đó tôi luôn mặc cảm là mình dốt nát luôn tranh thủ thời gian để học, hòng thu hẹp bớt sự dốt của mình. May mắn là tôi trưởng thành trong môi trường của thành phố văn hóa lịch sử Huế, có hai trường Quốc học, Đồng Khánh, có Đại học Huế, có cố đô Huế, có biết bao người giỏi sinh sống ở Huế và ngoài Huế... Môi trường đó đã tác động lên tôi, tôi dần trở thành một nhà văn hóa chứ không đi theo con đường khoa bảng, quan chức, chính trị.

- Thưa nhà nghiên cứu Nguyễn Đắc Xuân, nghe ông kể chuyện về mình, về xứ Huế, tôi dần nhận ra những đặc tính tắt yếu phải có để trở thành một nhà nghiên cứu tầm vóc nhưng tôi vẫn muốn ông tổng kết lại những đặc điểm này được không?

- Đầu tiên là phải có lòng yêu nước, yêu quê hương hệt mình mới đủ năng lượng để suốt đời cống hiến cho lý tưởng. Hai là phải có tư liệu khoa học và phương pháp nghiên cứu khoa học, phải phục vụ đất nước bằng giá trị đích thực của đất nước mình, không được bóp méo sự thực để lừa đời. Ba là phải chấp nhận thời gian để đi đến cùng lý tưởng của mình, làm văn hóa là đi trước thời đại nên phải chấp nhận cô đơn.

- Trong suốt quá trình tìm tòi nghiên cứu, lúc nào ông thấy cô đơn nhất?

- Tôi đi nghiên cứu triều Nguyễn ở cái thời mà người ta còn lấy cung Trường Sanh làm

ĐỐI THOẠI & SUY NGÂM

xí nghiệp in, lấy cung Diên Thọ làm địa điểm truyền thanh, cái thời mà một lãnh đạo thông tin văn hóa đi tham quan Ba Lan về còn muôn đậm kinh thành Huế để mở rộng thành phố... Chắc chắn tôi không thể không gặp khó khăn. May là Công an TP Huế thời đó biết tôi là người yêu nước thực sự nên chỉ cảnh báo chứ không bỏ tù... Đến khi triều Nguyễn được phục hồi, tôi đã nghiên cứu phủ Dương Xuân thời các chúa Nguyễn, tiền thân của cung điện Đan Dương - sơn lăng của Hoàng đế Quang Trung thì lại bị những người "phù Nguyễn" chống đối. Tôi nghiên cứu lịch sử văn hóa Huế một cách "nghiệp dư", chưa từng ở trong một cơ quan nghiên cứu lịch sử nào ở Huế.

- Bây giờ chúng ta nói cụ thể đến công trình nghiên cứu lăng mộ của vua Quang Trung mà ông vừa nhắc đến. Tôi có biết là trong suốt quá trình thực hiện công trình này, ông đã vấp phải rất nhiều ý kiến phản đối đúng không?

- Nguồn cơn thế này: Trước Cách mạng Tháng Tám năm 1945, ông Nguyễn Thiệu Lâu dạy lịch sử ở trường Quốc học, trong một chuyến đưa học sinh dã ngoại, ông phát hiện vùng gò đồi phía sau tu viện Thiên An có một cái lăng Ba Vành khá to. Ông cho đó là lăng mộ vua Quang Trung và sau ông viết thành bài đăng trên báo Bách Khoa ở Sài Gòn trước năm 1975.

Sau 1975, kỹ sư Nguyễn Hữu Đính - một trí thức cách mạng yêu Huế sử dụng bài viết của Nguyễn Thiệu Lâu, bổ sung thêm nhiều tư liệu thông tin để thành một công trình lịch sử rất có ý nghĩa với Huế. Cụ kỹ sư chuyển cho nhiều người đọc tham gia ý kiến, trong đó có tôi. Tôi không đồng ý nhưng không tiện lên tiếng phản đối. Sau đó, trước khi qua đời, cụ chuyển cho thầy giáo Trần Việt Điện dạy vật lý ở Đại học Sư phạm Huế - con trai người lái xe cũ của cụ. Khoảng năm 1989, ông Lê Phước Thúy - bạn tôi, làm Phó Chủ tịch phụ trách văn xã của UBND TP Huế - muốn làm một cái gì mới mẻ cho Huế bèn đầu tư cho thầy giáo Trần Việt Điện tiếp tục công trình của cụ kỹ sư để lại.

Cuối cùng, thành phố - dưới sự lãnh đạo của ông Thúy - chuẩn bị khánh thành công trình lăng Ba Vành là lăng mộ vua Quang Trung. Ông Thúy là bạn tôi, nếu không lên tiếng thì bạn tôi không thể tránh được một sai lầm lịch sử để đời.

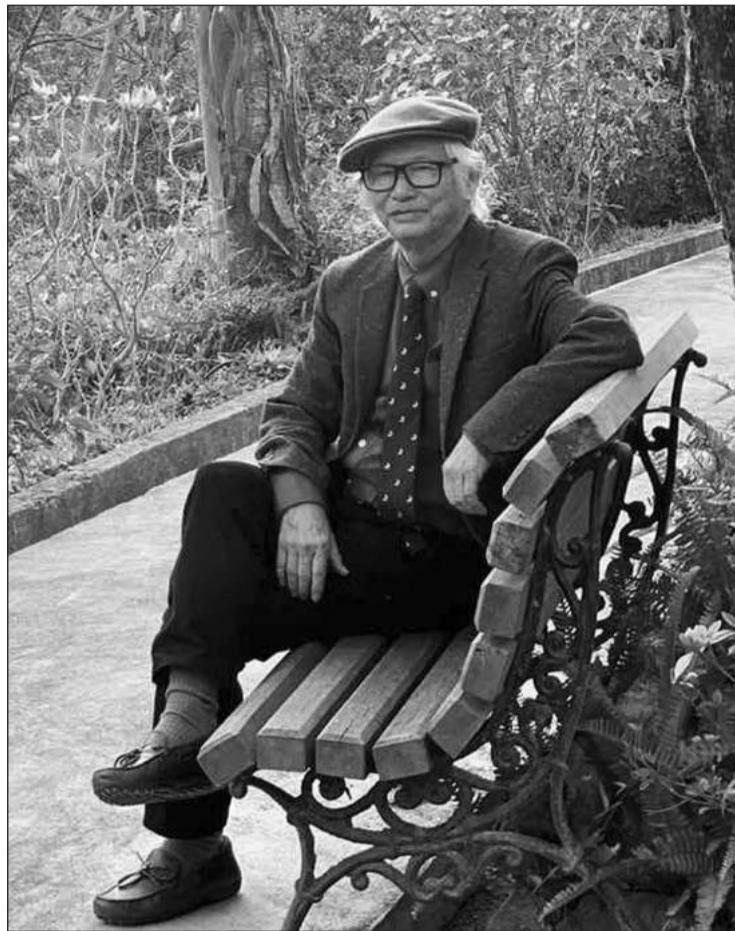
Tôi đã trực tiếp nói với ông Thúy mấy ý kiến: 1- Nhà Nguyễn một đồng xu của Quang Trung cũng nẫu chảy, lẽ nào để lại cái lăng vua Quang Trung to đùng như thế ở kinh đô Huế? 2- Trong bài thơ **Cảm hoài**, Ngô Thì Nhậm có một lời chú dài một trang nói rõ "Cung điện Đan Dương là sơn lăng của Hoàng đế Quang Trung. Lăng Ba Vành không có bất cứ một biểu hiện nào chứng tỏ đó là một vùng cung điện cả. 3- Vua băng hà thì sau đó vợ con vua phải đến ở xung quanh lăng, tức là nơi ấy có người ở, phải có giếng nước nhưng khu vực lăng Ba Vành không hề có một giếng nước nào... Ông Thúy nghe lời tôi nên không khánh thành lăng Ba Vành. Từ đó, nhóm nghiên cứu lăng Ba Vành không có thiện cảm với tôi. Rồi ngay cả một số nhà "Tây Sơn học" ở Huế cũng phản biện tôi.

- Thật ra, làm công việc nghiên cứu, không thể tránh được những phản biện như vậy. Nhưng, không phải nhà nghiên cứu nào cũng có thể giữ được sự điềm đạm trước những lời phản biện mình, phải không?

- Trước tiên, tôi đã trích dẫn những tư liệu khoa học để phản biện lại những lời phản biện tôi. Sau đó tôi đã sử dụng các phương pháp nghiên cứu đa ngành để chứng minh cho những lý luận của mình. Thật sự, tôi vẫn cảm ơn những người đã phản biện và tôi không hề có thái độ gay gắt nào với họ.

- Nghe đâu ông có tiền xây nhà, rồi có tiền cho con đi học nước ngoài nhờ việc... bán sách. Cụ thể, việc bán sách diễn ra như thế nào mà ông lại giàu cỡ ấy?

- Các con tôi đi học nước ngoài nhờ tìm được học bổng của nước ngoài, gia đình chỉ trợ cấp một phần thôi. Tôi không có bằng cấp, không có chức vụ gì quan trọng nên lương rất thấp. Lương hưu của tôi thua cả một giáo viên cấp 2 về hưu hiện nay. Những gì tôi có được đúng là

nhờ tiền bán sách của tôi.

Kể từ năm 1986, khi **Hương Giang có sự** - cuốn sách Huế đầu tiên của tôi ra đời, cho đến khoảng năm 2015, tôi đã có ít nhất 20 đầu sách dành riêng cho khách du lịch, chiếm lĩnh thị trường sách của du lịch Huế... Tất cả các sách này tôi xin giấy phép xuất bản của các nhà xuất bản trong nước, phần lớn là Nhà xuất bản Thuận Hóa rồi tự in và tự phát hành trong cả nước... Có nơi mua của tôi một lần với nhiều đầu sách lên đến mấy chục triệu đồng. Tôi chỉ lo viết, in, còn việc phát hành gửi đi các nơi là vợ tôi lo. Cuối năm 2015, vợ tôi mất, tôi không còn tự in sách và phát hành sách nữa.

Nhờ bán sách của tôi mà nhiều người buôn bán ở Đại Nội, ở các lăng, các chùa đã nêu cửa hàng. Một chủ bán sách dạo ở bến đò lên thăm lăng vua Gia Long đã đến gặp tôi năn nỉ: "Cháu làm nhà xong mà chưa lợp được cái mái. Kính mong bác tái bản cuốn **Hương dẫn thăm kinh thành** bằng các thứ tiếng để cháu lợp xong nhà rồi bác hãy nghỉ" (Cười...). Tôi không thể thoát thác được nên đã tái bản sách và người bán

sách ở bến đò đã lợp được nhà. Một kỷ niệm vui trong đời là sách văn hóa du lịch của tôi.

- Vừa rồi ông nói ông không có bằng cấp gì nên lương rất thấp, tôi không hiểu. Ông từng học xong Đại học Sư phạm rồi mới đi kháng chiến, sao ông lại không có bằng cấp nhỉ? Ông có nhầm không?

- Da. Không nhầm. Sự thực như thế này: Đến năm 15 tuổi tôi mới đi học. Để tôi có thể đi học, anh tôi ở quê nhà làm chứng từ khai sinh cho tôi, ha cho tôi 6 tuổi. Khai sinh ở Huế nên phải lấy tên bà mẹ lớn Nguyễn Thị Cửu thay cho mẹ tôi là Lê Thị Hồng ở Đà Lạt. Từ đó, tất cả bằng cấp của tôi đều ghi tôi sinh ngày 20-6-1943. Nhưng khi đi kháng chiến, tôi nghĩ tôi phải làm lại cuộc đời nên bỏ hết giấy tờ đã có, khai lại ngày tháng năm sinh thật của mình là 15-7-1937, mẹ tôi là bà Lê Thị Hồng, người xứ Thanh.

Sau năm 1975, tôi tiếp tục làm việc với lý lịch kháng chiến của tôi. Nhiều người khuyên tôi nên nhờ tòa án điều chỉnh lại khai sinh để có thể sử dụng được bằng cấp mình đã có. Lúc này tôi thấy không cần những bằng cấp ấy nữa, tôi sống và làm việc với đời bằng kiến thức của chính tôi. Cho đến bây giờ tôi chỉ thích cụm từ "Nguyễn Đức Xuân - người cầm bút xứ Huế" - thê là quá đù ròi.

- Trong nhà ông hiện nay có rất nhiều bộ sách quý. Tôi nghe nói, có người đã trả tới ngàn đô để mua những bộ sách này?

- Nhà báo Diên Thống đã viết về tủ sách của tôi là tủ sách "Bốn trong một". Một là, tủ sách này là công cụ tôi khai thác viết lách, làm kinh tế cho gia đình; hai là tủ sách giúp tôi tìm được những thông tin, hình ảnh tôi thích thú, giống như một kiểu để giải trí; ba là nếu tôi bán tủ sách thì sẽ có một số tiền lớn và sẽ giàu có như các bạn có nhà đất, có cổ phần trong các công ty. Và bốn

là nhờ tủ sách tôi học được tấm gương của những người tử tế đóng tây kim cổ, giúp cho tôi giữ được tư cách của mình.

Vì thế tôi chỉ bán sách của tôi chứ chưa bao giờ nghĩ đến chuyện bán các sách tôi đã dày công sưu tập cả đời. Ví dụ bộ **Đại Nam liệt truyện** của Quốc sử quán triều Nguyễn có nhiều người muốn tôi nhượng lại với giá nhiều ngàn đô, chứ không phải một ngàn như anh nghe loáng thoáng đâu. Ngoài giá trị khoa học, bộ sách còn có giá trị về cổ vật hiếm nữa. Trong xã hội hiện nay, cả triệu người Việt Nam có trong tay hàng trăm ngàn đô nhưng có thể nói hiếm có người nào có một bộ sách như bộ sách này của tôi. Tôi không bán nhưng bắt cứ ai nghiên cứu cần tham khảo tôi luôn sẵn sàng giúp, như tôi đã thực hiện trong mấy chục năm qua.

- Tôi đã thấy nhiều nhà nghiên cứu ở tuổi cao niên tính đến chuyện truyền lại sách vở - kiến thức của mình cho những thế hệ sau. Ông đã tính đến điều này chưa?

- Đó với tôi có ba chuyện phải để lại. Một là trước tác của tôi, 70 đầu sách đã in và mấy chục đầu sách chưa in; hàng trăm bài viết còn nằm trong máy với hàng chục ý tưởng ai đọc qua cũng bảo là hay mà chưa đưa được vào đời. Hai là bộ sưu tập tài liệu, hình ảnh, phim xưa nay rất quý đang chứa trong hàng chục USB có bộ nhớ lớn, đặc biệt hình ảnh, phim các vua triều Nguyễn bị lưu đày lưu vong ở nước ngoài. Ba là tủ sách Gác Thọ Lộc với 2 tầng lầu.

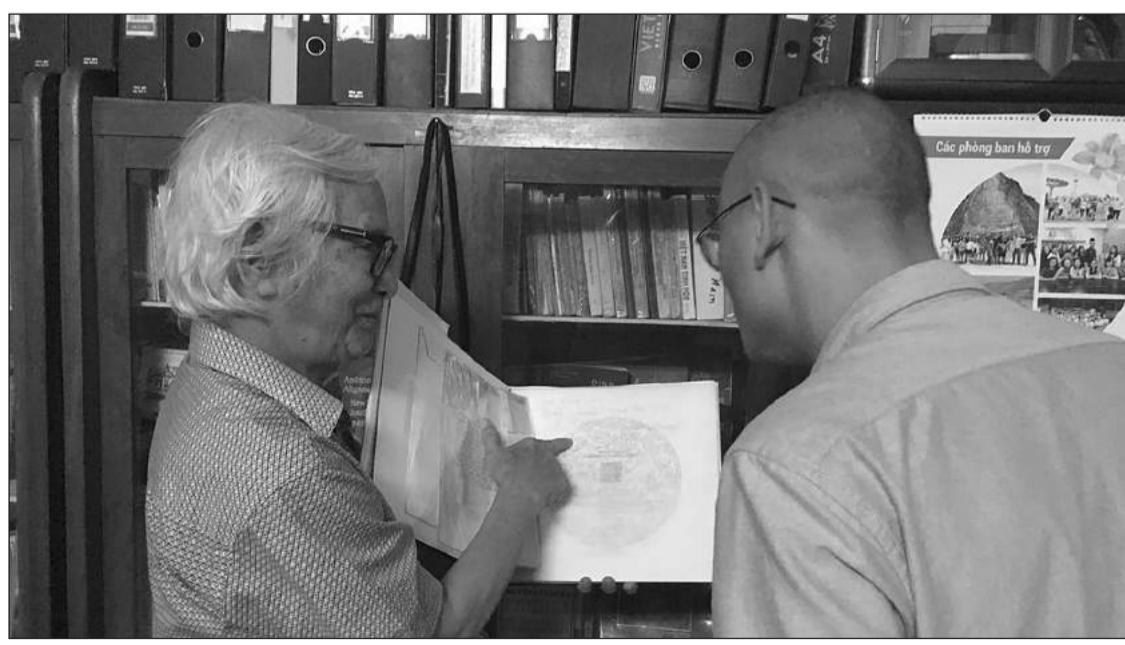
Về cá nhân tôi đã làm xong cơ bản Index Nguyễn Đức Xuân, đã đưa vào USB hình ảnh đời tôi và gia đình tôi. Về những gì cần để lại, thư ký của tôi đang giúp sắp xếp. Về sách quý, tôi cũng đã giúp cho Trung tâm Học liệu Đại học Huế và Thư viện Tổng hợp TP Hồ Chí Minh số hóa một phần lớn. Nói chung là từ năm qua tuổi 80, tôi đã lo chuyện này rồi.

- Xin hỏi câu cuối cùng: Các con ông đều thành đạt ở TP Hồ Chí Minh, sao ông không ở trong đó để gần con cháu mà lại ở một mình tại Huế?

- Lúc làm Báo Lao động (1993-1998) tôi có một ngôi nhà ở đường Phan Xích Long, Q. Phú Nhuận. Trước đây các con tôi ở, nay các con đã trưởng thành, người nào cũng có nhà riêng tốt hơn nhà tôi nên ngôi nhà đó sẽ đổi chủ trong tương lai gần. Từ năm 1956 đến nay, hơn 60 năm khóc cười với Huế, lẽ nào tôi có thể bỏ Huế mà đi (!).

Dù tôi có ở TP HCM đi nữa nhưng ruột gan tôi vẫn để ở Huế, vẫn để ở bên cạnh khu mộ của nhà tôi ở nghĩa trang phía nam Huế. Thiên sư Thích Nhất Hạnh có sự nghiệp tôn giáo lừng danh thế giới nhưng cuối cùng thiên sư cũng về Huế sống đến cuối đời. Tôi chỉ là một người học trò nhỏ của thiền sư, lẽ nào tôi lại không thực hiện những trải nghiệm giống thầy?

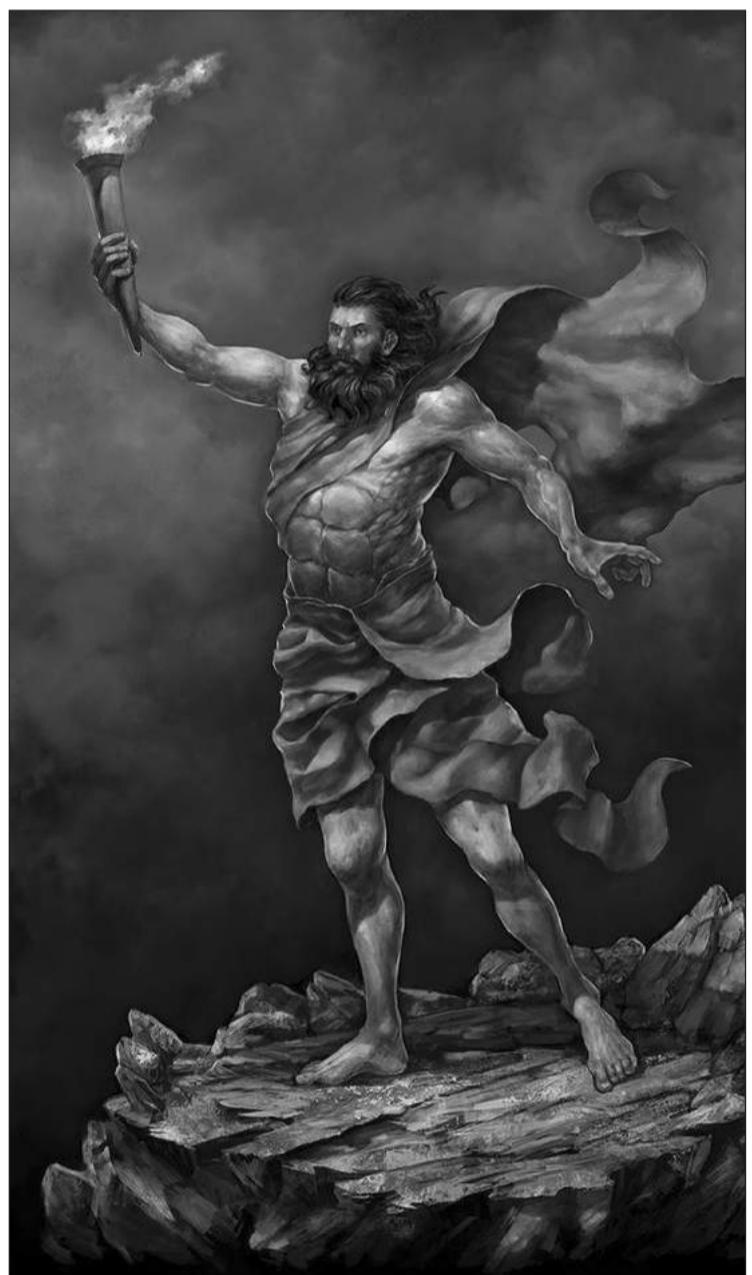
- Xin chân thành cảm ơn ông! ■

Nhà nghiên cứu Nguyễn Đức Xuân giới thiệu về một cuốn sách quý!

TAI SAO NGỌN LỬA QUYỀN NĂNG?

PHAN MỸ CHÍ

Prômetê trộm lửa và hình phạt của thần Dót...

Ảnh: L.G

Hôm ấy, khi tôi bật bếp ga nấu cơm thì cậu con 3 tuổi cứ đứng nhìn chằm chằm. Ánh mắt nó không hướng vào tôi, không hướng vào cái nồi, mà cứ hướng vào ngọn lửa xanh đang từ từ cháy sém. Ánh mắt nó nhìn ngọn lửa đầy tò mò. Và chính sự tò mò đó nhắc nhở tôi, từ bao giờ tôi - một người lớn đã đánh mất đi sự tò mò vào những điều giản dị, thường ngày như lửa? Từ khi tôi tự cho rằng mình đã hiểu đến tường tận về lửa chẳng? Hay từ khi trong những ngôi nhà tôi từng ở, trong cái thế giới tôi đang sống, lửa không còn là một thứ giá trị diệu vợi, xa xăm nữa? Từ ánh mắt của con tôi, những ký ức về lửa, những tò mò về lửa, những thiêng liêng và huyền bí lửa lại cháy lên trong lòng tôi dữ dội.

T hần thoại Hy Lạp xưa có hẳn một câu chuyện lý giải về nguồn gốc của lửa. Thuở ấy trái đất buồn tẻ quá, hai anh em Prômetê (người tiên đoán) và Épimêtê (người đần độn) được các thần cho phép tạo ra một cuộc sống đồng vui. Épimêtê liền lấy đất và nước nhào nặn ra các con vật, rồi tạo cho mỗi con vật một đặc ân: con thì có thân hình khổng lồ, con thì có nọc độc ghê gớm, con thì chạy nhanh như gió, con thì nhìn thấu bóng đêm... Xong xuôi, Épimêtê gọi anh trai Prômetê tới xem xét thì người anh mới giật mình nhận ra có một con mà cậu em đần độn đã quên không ban cho bất cứ một đặc ân - một vũ khí nào. Đó chính là con người. Mà nếu không có bất cứ đặc ân - vũ khí nào thì làm sao con người có thể sống giữa bầy lang sói, làm sao có thể đối chơi với bão tố, nắng mưa? Thế là Prômetê sửa sai cho cậu em đần độn bằng cách băng đến nơi có cổ xe của thần mặt trời Heliôt, lấy lửa của thần mặt trời châm vào ngọn đuốc rồi đem xuống thế gian trao cho con người. Từ đó con người có lửa, có một công cụ để thoát khỏi tóisát giá lạnh, có một vũ khí để đối chơi với sự tàn công đe dọa của loài lang sói. Chính nhờ ngọn lửa được trao truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác của Prômetê, ngọn lửa mà tôi đang nấu thức ăn, ngọn lửa mà con trai tôi đang chăm chú nhìn mà sự sống con người được duy trì.

Thế nhưng, việc Prômetê lấy trộm lửa khiến thần Dót nổi giận. Dót liền sai con trai mình - thần Thợ rèn Hêphaixtôx trói Prômetê vào tảng đá cao nhất trên dãy núi Côn Côn, bằng những vòng dây xích dày sừng sững. Ngày ngày thần Dót còn sai một con đại

bàng đến mổ bụng, ăn gan Prômetê... Theo thần thoại Hy Lạp thì con người chúng ta đến tận ngày hôm nay vẫn hay đeo những vòng trang sức bằng đá là để tưởng nhớ đến những vòng xích mà thần Prômetê phải mang theo. Câu chuyện thần thoại nói với chúng ta rằng, sâu xa, lửa là một quyền năng riêng có trong thế giới của các vị thần. Lửa vốn dĩ không thuộc về con người. Và khi lửa bị "ăn cắp" từ thế giới thần linh về thế giới con người thì "người ăn cắp" đã phải trả một cái giá đắt.

Nhưng đây là cách giải thích của thần thoại. Hẳn nhiên các nhà cổ sinh học cần một cách giải thích khác và sau quá trình dài nghiên cứu họ đã giải thích sự ra đời của lửa gắn liền với chi người Homo Erectus (người đứng thẳng) ở vào khoảng từ 1,8 triệu năm đến 200 000 năm trước - chi người thứ ba sau hai chi "Australopithecus" (vượn người phương Nam) và "Homo Habilis" (người khéo léo). Các nhà cổ sinh học tin rằng có thể người Homo Erectus lần đầu tiên nhìn thấy lửa khi sét đánh vào cỏ khô. Và có thể họ đã mang cành cây đang cháy về hang động, rồi cứ thế giữ ngọn lửa tiếp tục cháy vài tuần. Nhờ lửa, Homo Erectus có thể ăn thịt chín, họ có thể tích trữ thức ăn và ăn nhiều hơn, từ đó cơ thể khỏe khoắn, bộ não phát triển hơn. Tiếp tục nhờ lửa, họ có thể thắp sáng đêm tối, không phải đi ngủ sớm và kéo dài thời gian lao động. Quan trọng nhất, nhờ lửa mà Homo Erectus có thể sống quần tụ với nhau ở bất cứ không gian nào - tạo nên một liên kết, một sức mạnh cộng đồng, để rồi từ đó có thể vượt khỏi cái xuất phát điểm châu Phi để đi xa hơn, xa mãi, đến những châu lục - những chân trời mới tinh tươm. Cứ xem lại cách mà các nhà khoa học lý giải, đánh giá về sự xuất hiện của lửa mới thấy nó có một ý nghĩa quan trọng đặc biệt trong tiến trình phát triển văn minh con người.

Tuy nhiên, dưới góc nhìn quân sự học, không thể không thừa nhận lửa - đến một trình độ phát triển nào đó lại trở thành công cụ để con người giết nhau. Chỉ lấy một đơn cử nhỏ, những trận đánh khốc liệt nhất thời Tam Quốc, từ trận Xích Bích khiến gần 80 vạn quân Tào mệt mõi đến trận Di Lăng khiến gần 70 vạn quân Lưu Bị mệt mõi đều là những trận... đại hỏa công. Lịch sử quân sự cổ đại ghi nhận rất nhiều nhà quân sự lỗi lạc thích dùng hỏa công và luôn coi hỏa công là vũ khí số 1 của mình. Một đạo quân bị thiêu đốt, một cánh rừng bốc cháy, một tòa thành nhem nhuốc tang thương - lửa với sức tàn phá khủng khiếp của nó đã tạo ra bên thắng - bên thua, kẻ khóc - người cười. Với người này, lửa là chính nghĩa. Với người khác lửa là phi nghĩa.

Nhưng không chỉ giới hạn trong phạm vi người này - người khác, lửa còn là đối tượng chọn lựa của chính mình, trong những trường hợp tự thiêu để hoặc bảo vệ chân lý tối cao, hoặc đánh động hồi chuông nào đó cho xã

hội. Chúng ta không quên câu chuyện diễn ra vào một ngày tháng 6 năm 1963 trên đường phố Sài Gòn, khi Hòa thượng Thích Quảng Đức ngồi tọa thiền và châm lửa tự thiêu mình để phản đối chính sách đàn áp Phật giáo của chính quyền Ngô Đình Diệm. Vị hòa thượng chọn lửa (chữ không phải nước) để chết. Vị hòa thượng chọn lửa (chữ không phải nước) để bảo vệ chân lý của mình. Và vị hòa thượng chọn cách tự thiêu (chữ không phải bắt cứ một cách thức nào khác) để nói với chính quyền đương thời rằng, chân lý không thể bị tiêu diệt. Hãy nghe một nhà báo người Mỹ mô tả về hành động tự thiêu này: "Lửa bốc lên từ một người đang sống. Thần thể ông từ từ khô héo đi, đầu ông ám đen lại... Ông không cử động, không thốt lên một lời, vẻ diêm tĩnh của ông tượng phản sâu sắc với những người đang khóc xung quanh" (Thời báo New York - 1965)

Câu hỏi đặt ra: tại sao lại là lửa? Tại sao lại là tự thiêu?

Gaston Bachelard, tác giả của cuốn *Phân tâm học về lửa* có thể gợi mở cho chúng ta câu trả lời: "Lửa là hiện tượng đặc quyền có thể giải thích mọi thứ. Lửa là thành tố sống siêu việt. Nó vừa riêng tư, vừa phổ quát. Nó sống trong trái tim ta. Nó sống trên trời. Nó trỗi dậy từ những lớp sâu của vật chất và mang đến hơi ấm của tình yêu... Nó tỏa rạng thiên đường. Nó thiêu đốt địa ngục. Nó vừa là sự dịu dàng, vừa là sự tra tấn. Nó là nghệ thuật ẩm thực và là tận thế". Cách giải thích của Bachelard về tính thiêng của lửa nói với chúng ta tại sao ở một số tôn giáo, người ta thậm chí đã chọn lựa việc tự thiêu như một cách thức để giải thoát. Còn với những người tự thiêu vì mục đích chính trị thì hành động tự thiêu sẽ tạo nên những cái chết được nhìn thấy, khác hẳn so với những cuộc tự sát bởi nhảy sông, nhảy hồ...

Mà những - cái - chết - được - nhìn - thấy với sự công hưởng bởi tính thiêng của lửa sẽ là những cái chết để tạo ra những rung động trong dư luận, những tác động tới các giáo phái chính trị, từ đó giúp cho mục đích chính nghĩa của người tình nguyện chết dễ được chấp nhận và thực thi.

Trong cuộc sống thường nhật, chúng ta va chạm với lửa mỗi ngày. Chúng ta bật lửa khi hút thuốc, nhóm lửa khi nấu cơm và đốt lửa sưởi ấm trong những mùa đông giá lạnh... Sự gần gũi ấy khiến chúng ta đôi khi lảng quên tính thiêng của lửa, quyền năng của lửa và cả một vận động lịch sử kéo dài hàng triệu năm gắn liền với lửa. Đôi khi vì mất lửa mà chúng ta nguội lòng.

Tôi, người viết bài này cũng chỉ chợt nhớ lại tất cả những quyền năng của lửa nhờ ánh mắt chằm chằm tò mò mà cậu con trai hướng về phía bếp ga. Nhưng sau khi viết xong bài này thì trong đầu tôi lại cứ vang vọng những câu thơ của thi sĩ - nhà cách mạng Thổ Nhĩ Kỳ, Nadim Hikmet:

"Nếu tôi không đốt lửa
Nếu anh không đốt lửa
Nếu chúng ta không đốt lửa
Thì làm sao
Bóng tối
Có thể trở thành
Ánh sáng...". ■

VÂN ĐÈ - PHẢN ĐÈ

Một cảnh trong bộ phim "Roma" của đạo diễn Alfonso Cuarón.

NETFLIX VÀ CÁI CHẾT CỦA ĐIỆN ẢNH

HIỀN TRANG

"Đó là một kiệt tác. Chẳng có gì diễn ra ở đó nhưng ở đó lại có mọi thứ diễn ra. Từng thước phim là một tác phẩm nghệ thuật. Người ta có thể tìm thấy vô số những lời tán tụng tương tự dành cho "Roma", tác phẩm điện ảnh của bậc thầy người Mexico Alfonso Cuarón, họ gọi nó là một viên kim cương, một viên ngọc quý, một

Dự đoán của CNN đã chính xác. Alfonso Cuarón được trao giải đạo diễn xuất sắc và quay phim xuất sắc nhưng *Roma* thì chỉ dừng lại ở phim nước ngoài hay nhất mà thôi. Thực ra từ trước đến nay, chưa từng có tác phẩm nói tiếng nước ngoài nào được Viện Hàn lâm Hoa Kỳ trao giải thưởng cao quý nhất. Chúng ta hẳn vẫn còn nhớ thất bại của *Ngựa hổ tàng long* của Lý An hay *Amour* của Michael Haneke. Nhưng trường hợp *Roma* dường như hoàn toàn khác. Trong một năm không có nhiều tác phẩm hay, nhiều người thất sút tin *Roma* sẽ làm nên lịch sử, nếu như, vâng, nếu như *Roma* không phải do Netflix phát hành.

Ké "nổi loạn" vì 40 USD

Netflix định vị mình là một hệ thống giải trí trực tuyến có trả phí. Nhưng nói vậy thì quá đơn giản, Netflix không đơn thuần chỉ là một cửa hàng cho thuê băng đĩa online, nó là đứa con của hai người khổng lồ: bà mẹ Hollywood và ông bố thung lũng Silicon.

Chuyện kể rằng Reed Hastings từng bị phạt 40 USD vì thuê đĩa phim *Apollo 13* tại tiệm Blockbuster nhưng trả đĩa muộn và đó là khoảnh khắc mà Hastings vê ra ý tưởng về Netflix. Từ một tiệm thuê đĩa online đầu tiên trên thế giới với chỉ 30 nhân viên và 925 đầu đĩa, sau hơn 20 năm, Netflix trở thành một doanh nghiệp tỉ đô với gần 140 triệu người dùng, có mặt trên 190 quốc gia. Nhưng tham vọng của Netflix

bộ phim sẽ trở thành kinh điển, gần như không thiêu một mý từ nào. Nhưng khi CNN dự đoán trước thềm Oscar 2019 rằng, ở hạng mục Phim truyện xuất sắc, bộ phim nên thắng là "Roma", bộ phim sẽ thắng là "Green Book" thì họ có lí do của riêng mình. "Roma" có mọi ưu thế vượt trội hơn toàn bộ đối thủ, chỉ có duy hai điều: "Roma" không nói tiếng Anh và "Roma" được phân phối bởi Netflix.

không chỉ dừng lại ở việc là một startup thành công, cạnh tranh với những hàng thuê đĩa truyền thống (điều mà nó hiển nhiên đã chiến thắng, chuỗi cửa hiệu Blockbuster giờ đây đã phá sản), nó cũng không muốn chỉ dừng lại như một thú tiêu khiển trên tivi hay máy tính bàn, nó còn muốn thay đổi nền điện ảnh nữa.

Khi series phim *House of Cards* ra đời năm 2011, đây được coi như canh bạc lớn nhất trong 14 năm tồn tại của Netflix. Lần đầu tiên, Netflix sản xuất nội dung độc quyền, sau một thời gian dài chỉ khai thác những tác phẩm kinh điển, độc lập, tài liệu - tức là những bộ phim vốn dĩ đã đi hết vòng đời của nó từ lâu, hoặc chẳng có cơ hội nào tiếp cận với đông đảo khán giả. Chịu ảnh hưởng sâu sắc từ những diễn phẩm như *Richard III*, *Othello*, *Macbeth* của William Shakespeare, bộ phim đã kích sâu cay nền chính trị quan liêu hiện đại đã mang về hàng tá giải thưởng và xác lập vị thế của Netflix trên tư cách một xưởng phim.

Sau chiến công của *House of Cards*, Netflix sản xuất tầng tầng các tác phẩm dài tập và trở thành gương mặt thân quen trong lễ trao giải Emmy danh giá dành cho phim truyền hình. Và rồi, từ sân khấu Emmy, Netflix tiếp tục vươn dài xúc tu để chạm đến địa hạt điện ảnh, chính thức "tuyên chiến" với Hollywood và bước lên thảm đỏ Oscar.

Roma không phải nỗ lực điện ảnh đầu tiên của Netflix và nhất định sẽ không phải nỗ lực cuối cùng. Nhưng Netflix quả đã dành hết tâm lực để "mua giải" về cho

tác phẩm con cưng. Gọi là "mua giải", bởi sự thật là Oscar không công bằng như người ta tưởng. Các nhà sản xuất, phát hành có quyền được tổ chức vận động hành lang cho phim của mình một cách công khai. Họ có thể tổ chức những bữa tiệc, mua bài phỏng vấn trên báo chí, truyền hình, làm clip quảng cáo, tặng bản phim đặc biệt cho các thành viên Viện Hàn lâm. Tất nhiên, cũng có những cách không công khai lắm, chẳng hạn như đào lại các scandal cũ rich để chơi xấu đối thủ. Riêng với *Roma*, nghe nói Netflix đã đốt ít nhất 40-60 triệu USD cho chiến dịch "tranh cử" của bộ phim mà kinh phí làm chỉ vỏn vẹn 15 triệu.

Đáng tiếc thay, số tiền ấy lại gây ôn đậm lưỡng ông.

"Mọi người nói rằng họ sẽ không xếp *Roma* ở vị trí số 1 hay số 2 trong lá phiếu

của mình, bởi họ muốn gửi gắm thông điệp rằng bạn đừng nghĩ có

thể mua giải Oscar", một giám khảo tâm sự trên tạp chí Vulture. Trong khi đó, lí giải cho thất bại của *Roma*, một thành viên ê-kíp đối thủ buông lời nhận định: "Một phiếu cho *Roma* là một phiếu cho Netflix. Và là lá phiếu cho sự tử tận của điện ảnh".

Nhận định ấy cũng không phải vô cớ.

Điện ảnh hay phi điện ảnh?

Phim của Netflix có thể tính là phim điện ảnh hay không? Đó là câu hỏi làm bối rối ngay cả giới làm phim. Về hình thức, đương nhiên không phải phim điện ảnh. Bởi phim điện ảnh trước hết phải là phim chiếu rạp. Nhưng phim của Netflix thì chiếu độc quyền trên Netflix. Có ra rạp cũng chỉ mang tính tượng trưng, coi như làm thủ tục để di tranh giải, như trường hợp *Roma* chỉ công chiếu lèo tèo.

Steven Spielberg, đạo diễn đã hồi sinh thời đại vàng của Hollywood những năm 80-90, thẳng thắn nêu quan điểm: "Một khi bạn đã theo format truyền hình, thế thì bạn là phim chiếu truyền hình. Phim hay thì xứng đáng giành giải Emmy chứ không phải Oscar". Phù thủy điện ảnh Christopher Nolan cũng chung quan điểm, ông ủng hộ việc ra rạp xem phim thay vì ngồi lì trước màn hình máy tính.

Nhưng mặt khác, không ai có thể phủ nhận, chẳng hạn, *Roma* là một kiệt tác đích thực và xứng đáng với hai từ "điện ảnh". Những thước phim đặc sắc chất nghệ thuật thứ 7 khiến người ta bồi hồi liên tưởng tới các trước tác của bậc thầy Yasujiro Ozu, chẳng nhẽ như thế vẫn chưa đủ để gọi là phim điện ảnh hay sao? Chẳng nhẽ cảnh quay khi người đàn bà và đứa trẻ con nằm trên bụng bê tông, dưới những sợi dây phơi áo quần bay phô phất, cảnh đó lại không đủ để trở thành một mẫu mực về điện ảnh?

Khi Cannes yêu cầu các tác phẩm của Netflix phải trình chiếu trong rạp chiếu bóng nếu muốn tham dự liên hoan phim, giám đốc nội dung của Netflix đã dũng cảm đầu tö: "Họ đã chọn tôn vinh cách thức phát hành thay vì tôn vinh điện ảnh". Những năm 60 thế kỷ trước, khi trường phái Ý niệm ra đời, người ta đã tranh cãi liệu một tác phẩm mỹ thuật không được thể hiện bằng phương thức mỹ thuật thông thường thì có được gọi là mỹ thuật. Và giờ đây, điện ảnh cũng lại băn khoăn câu hỏi, một tác phẩm điện ảnh

không được trình chiếu bằng hình thức điện ảnh thì có nên gọi là điện ảnh.

Nhưng dù câu trả lời là có hay không, chúng ta cũng phải thừa nhận rằng, ngay cả những tên tuổi uy tín bậc nhất của ảnh đài thế giới cũng đã và đang đầu quân cho Netflix. Ngoài Alfonso Cuarón tài danh còn có huyền thoại Martin Scorsese, đạo diễn Mexico từng giành nhiều giải Oscar Guillermo del Toro, anh em Joel và Ethan Coen, David Fincher, có cả đạo diễn tiêu biểu của làn sóng phục hưng điện ảnh Hàn Quốc Bong Joon Ho...

Tại sao những đạo diễn đầy người săn đón như thế lại chọn Netflix? Có người bảo là vì tiền. Số chẳng có ai chịu chi đến 200 triệu USD cho *The Irishman* của Martin Scorsese, trừ Netflix. Cho dù ông có hợp tác với 3 ngôi sao ruột Robert De Niro, Al Pacino và Joe Pesci, cho dù bộ tứ kể trên có lặp lại được kỳ tích để đời như *Goodfellas* thì con số 200 triệu vẫn là vô cùng mạo hiểm. Bất chấp lời oang tiếng ve, Netflix không mặc cả với những cái đầu lớn.

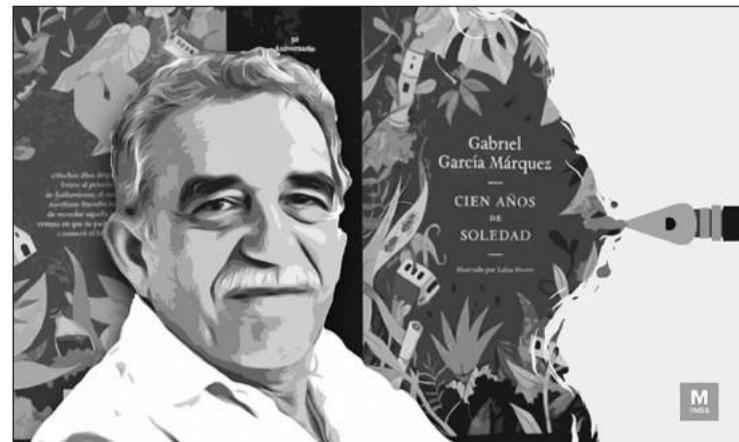
Song, nếu để ý thật kỹ, ta thấy Netflix không chỉ đầu tư cho các bộ phim nói tiếng Anh. Họ làm cả phim Ấn Độ, Trung Quốc, phim Hàn Quốc, phim Pháp, Argentina, Thụy Điển,... Netflix không hơn Hollywood nhờ tiền. Bởi nếu chỉ có tiền, thế thì Hollywood cũng có rất nhiều tiền. Điều mà Netflix thực sự làm được trong khi Hollywood chỉ khoe khoang rao giảng, ấy là Netflix hiểu rằng, trong một thế giới phẳng, mọi nền văn hóa đều bình đẳng như nhau. Họ sẽ không bắt diễn viên da trắng thủ vai người Mexico, bắt các đại hiệp giang hồ Trung Hoa bắn tiếng Anh lia lịa chỉ để phục vụ thị hiếu một bộ phận khán giả (dù rất lớn) ở phương Tây.

Đó hẳn là lí do mà gia đình của đại văn hào Gabriel García Márquez mới đây đã đồng ý để Netflix chuyển thể cuốn tiểu thuyết đồ sộ *Trăm năm cô đơn* thành phim dài tập. Phải, là Netflix chứ không phải bắt cứ một hãng phim tài to mặt lớn nào đến từ Hollywood. 50 năm qua, Hollywood khao khát cái gật đầu của gia đình Márquez nhưng câu trả lời luôn là từ chối. Nguyên nhân không hẳn nằm ở việc rất khó để gói gọn tần bi kịch này trong thời lượng 2-3 tiếng của một bộ phim chiếu rạp. Hãy nhìn lại bản phim *Tình yêu thời thổ tả* mà Hollywood sản xuất năm 2007, ta mới hiểu tại sao Hollywood lại bị khước từ. Họ làm phim về vùng đất Nam Mỹ nhưng các nhân vật lại xổ ra một tràng tiếng Anh và đừng nói rằng nói ngôn ngữ gì thì không quan trọng. "...Cha tôi tin rằng việc đưa *Trăm năm cô đơn* thành một bộ phim không nói tiếng Tây Ban Nha là một sự bất công", con trai văn hào bày tỏ.

Nhưng với Netflix, họ có thể an tâm. Lời cam kết từ Netflix: câu chuyện về dòng họ Buendía bị kết án cô đơn chắc chắn sẽ được quay tại chính Columbia, chắc chắn sẽ trung thành với ngôn ngữ gốc, chắc chắn sẽ do ê-kíp Mỹ Latin hàng đầu dàn dựng.

Netflix chưa chắc giàu có hơn Hollywood.

Netflix chỉ thức thời hơn. ■

Lần đầu tiên, tiểu thuyết "Trăm năm cô đơn" sẽ được chuyển thể thành phim.

Đón Bác về thăm

Chuyên bắt đầu từ ngày 30-3-1958, Chủ tịch Hồ Chí Minh về thăm Hợp tác xã (HTX) Lai Sơn, xã Cộng Hòa, huyện Tam Dương (thuộc phường Đồng Tâm, thành phố Vĩnh Yên, tỉnh Vĩnh Phúc) – một điển hình tiên tiến trong phong trào hợp tác hóa nông nghiệp theo chủ trương của Trung ương Đảng.

Tháng 2-1957, Tỉnh ủy Vĩnh Phúc chủ trương xây dựng 5 HTX nông nghiệp bậc thấp ở một số huyện. Thôn Lai Sơn có phong trào tổ đổi công khá nhất huyện nên được chọn làm nơi thí điểm xây dựng HTX nông nghiệp bậc thấp của tỉnh. Từ một anh cò nông đi làm thuê cho nhà giàu trong làng, sau thành con rể, Nguyễn Văn Tân tay cày tay cuốc, được tín nhiệm làm Chủ nhiệm từ ngày đầu xây dựng.

Tư liệu cũ còn lưu lại cho biết từng số liệu cụ thể: Tháng 5-1957, HTX nông nghiệp Lai Sơn được thành lập gồm 29 hộ xã viên, tư liệu sản xuất gồm 165 mẫu ruộng, 25 con trâu, bò và 30 hộ cày bừa. Vụ mùa đầu tiên, HTX giành thắng lợi lớn hơn cả 3 chỉ tiêu: diện tích, năng suất, sản lượng. Mỗi ngày công lao động (10 điểm) được chia 10kg thóc. Xã viên được hưởng 30% hoa lợi ruộng đất và nông cụ do HTX để lại. HTX chỉ giành 5% quỹ phúc lợi và quỹ xã hội. Sản lượng còn lại, HTX chia hết cho xã viên. Bởi vậy, đời sống xã viên được cải thiện rõ rệt. Uy tín HTX bước đầu được khẳng định và ưu thế của lối làm ăn tập thể bắt đầu vượt trội lối làm ăn cá thể. Từ kết quả ở Lai Sơn, tỉnh Vĩnh Phúc đã thêm kinh nghiệm chỉ đạo xây dựng HTX nông nghiệp bậc thấp và chuẩn bị bước vào phong trào hợp tác hóa nông nghiệp theo chủ trương của Trung ương Đảng.

Tiếng lành đồn xa. Còn đang ngoài đồng thì ông Chủ nhiệm Nguyễn Văn Tân được thông báo: Ngày mai (30-3-1958) có đoàn khách quốc tế về thăm xã Cộng Hòa và HTX nông nghiệp Lai Sơn, cùng đi có cán bộ Trung ương Đảng. Biết tin ấy, Ban chủ nhiệm HTX phấn khởi ra mặt. Nông dân mới qua cải cách ruộng đất, vào tổ đổi công rồi vào HTX chưa được bao lâu, nay lại được đón khách Trung ương và quốc tế về thăm thì vinh dự biết bao. Cụ Tân nheo nheo đôi mắt kể:

"Ngay từ tối 29-3, các đồng chí lãnh đạo tỉnh, huyện đã về xã để chỉ đạo chúng tôi chuẩn bị đón khách. Nói là chuẩn bị nhưng không có cờ, hoa, trang trí gì cả. Tôi được chỉ định báo cáo tình hình làm ăn của hợp tác xã. Các đồng chí bên chính quyền lo việc bố trí nơi mít tinh, làm công tác bảo vệ. Nhà tôi sẽ là nơi đón đoàn dừng chân làm việc với cán bộ hợp tác xã trước khi đoàn gặp gỡ nhân dân".

Sáng sớm hôm sau, cuối xuân, tiết trời se lạnh. Khoảng 7 giờ có đoàn xe từ từ tiến về thôn Lai Sơn. Lúc này, cán bộ lãnh đạo tỉnh Vĩnh Phúc, huyện Tam Dương và xã Cộng Hòa đã có mặt đông đủ ở nhà ông Tân, đều chạy ra đầu làng đón đoàn khách quốc tế và Trung ương Đảng. Đoàn xe dừng lại, đoàn cán bộ trên xe xuống. Bấy giờ đồng chí Bí thư Tỉnh ủy Hồ Ngọc Thu mới nói: "Bác Hồ về thăm Lai Sơn đây".

Quá bất ngờ, cảm động và sung sướng, tất cả cùng chạy ứa đến. Cùng đi với Hồ Chủ tịch có

Cụ Nguyễn Văn Tân (2018)

(Ảnh: KMS)

CHUYỆN ĐỒNG CHUYỆN RUỘNG VỚI CHỦ NHIỆM HỢP TÁC XÃ THỜI ÔNG KIM NGỌC

KIỀU MAI SƠN

Tròn 10 năm tôi mới trở lại Lai Sơn, trong dạ cứ thấp thỏm về cụ Nguyễn Văn Tân - nguyên chủ nhiệm hợp tác xã. Cái dận 10 năm trước cụ đã 90 tuổi. Thế rồi mới dừng trước cổng đà thấy cụ đang ngồi trước cửa nhà. Khi nói về chuyện đồng chuyện ruộng thì ông chủ nhiệm hợp tác xã tuổi tròn thế kỷ ấy lại rộn ràng suốt.

đồng chí Nguyễn Mạnh Hồng - Phó Trưởng ban Công tác nông thôn trung ương. Sau khi trao đổi ngắn gọn với Bí thư Tỉnh ủy Hồ Ngọc Thu, Bác vào nhà chủ nhiệm HTX Lai Sơn. Căn nhà tre cũ, nhô bé, đồ đạc không có gì, gian giữa kê một cái chống tre. Ông Tân trải một chiếc chiếu cói gấp đôi, mời Bác ngồi.

Tôi bỗng hỏi vui rằng cái chiếu cói gấp đôi ấy có còn giữ được làm kỷ vật hay không? Lão nông cười khà: "Chiếu thì chẳng còn

Hồ Chủ tịch về thăm Hợp tác xã Lai Sơn

(Ảnh tư liệu)

đâu nhưng còn cái này". Nói đoạn cụ đứng lên, trả tôi nhìn khung ảnh treo trên tường. Trong đấy, những tấm ảnh kỷ vật hơn 60 năm cụ Tân vẫn gìn giữ cẩn thận. Cụ Tân chậm chậm chỉ cho tôi những người xưa trong ảnh, từ các cụ "trí thức lưu dung" về Lai Sơn xuống đồng thực tế gặt lúa. Họ đều là những vị quan tham, quan phán, quan đốc một thời nhưng đã cùng hòa mình với nông dân gánh lúa về sân kho hợp tác. Ảnh Hồ Chủ tịch về thăm Lai Sơn...

Nhìn vào tấm ảnh đã 60 năm,

chúng tôi thấy rõ chiếc chiếu cói gấp đôi ấy. Còn ông Tân và ông Bồi - Bí thư chi bộ, cùng một số người khác ngồi chiếc ghế băng bên tay phải Bác. Những người còn lại đứng quây quần xung quanh.

Đang nghe chủ nhiệm Nguyễn Văn Tân báo cáo ngắn gọn về tình hình làm ăn của bà con xã viên hợp tác xã, đột ngột Bác hỏi: "Làm ăn trong hợp tác xã khá hơn so với bên ngoài là bao nhiêu?". Ông Tân trả lời: "Thưa Bác, mỗi công khoảng vài ba cân ạ". Nghe mấy chữ "khoảng vài ba cân", Bác lắc đầu, tỏ ý không hài lòng vì cách so sánh đơn giản của chủ nhiệm HTX.

Làm việc xong, Bác đi ra sân rồi thăm chuồng lợn, khu vệ sinh của gia đình. Cụ Nguyễn Văn Tân nhớ lại: "Bác đi nhanh nhẹn như người trong gia đình, không cần ai hướng dẫn. Vài phút sau, Bác vượt qua bức tường thấp nhà tôi sang nhà bên cạnh thăm gia đình ông Đắc, một trung nông nhưng chưa vào hợp tác xã. Bác còn thăm tiếp một gia đình nữa rồi ra chỗ nhân dân đang chờ đón Bác".

"Về thăm Lai Sơn chừng hơn một tiếng đồng hồ, Bác nói ít và nói ngắn; Bác nhanh nhẹn, cởi mở và có tình cảm chan hòa đối với chúng tôi như cha với con. Ở bên Bác tôi thấy sự âm cúng lạ thường, không có gì là ngăn cách, thật gần gũi và thân thương. Chính vì thế, những lời nói của Bác đã ăn sâu vào tâm trí tôi từ ngày ấy.

Đặc biệt, tôi không thể nào quên lời Bác dặn: Làm gì cũng phải dân chủ bàn bạc với dân, với mọi người. Là cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ lãnh đạo lại cần phải gương mẫu hơn, thực hiện chí công vô tư, không tham ô, lâng phí. Trong công việc phải cụ thể, tỉ mỉ, không được chung chung, sơ lược..." (Cụ Nguyễn Văn Tân - Chủ nhiệm HTX nông nghiệp Lai Sơn).

Bàn bạc dân chủ với nhân dân

Thầy cụ Nguyễn Văn Tân rỗng rảng kể chuyện với khách, bà con dâu có vẻ yên tâm. Trước khi vào trong cháu, bà dặn phòng cho tôi: "Chỉ sợ cụ cao tuổi nhớ lần chuyện nên ông nhà tôi vẫn dặn là không để cụ gặp nhà báo. Hôm nay cụ lại kể rành rọt thế này".

Trước đây làng nhân dân HTX Lai Sơn, Hồ Chủ tịch nói ngắn gọn, đại ý: nông dân phải vào hợp tác xã để làm ăn tập thể, để tiến lên chủ nghĩa xã hội. Cán bộ, đảng viên phải bàn bạc dân chủ với nhân dân để xây dựng hợp tác xã. Ở đây có nhiều đời phải trồng cây lát gỗ, cây ăn quả. Mọi người phải đoàn kết, xây dựng đời sống mới.

Bác còn hỏi mọi người về làm bèo hoa dâu, về chăm sóc lúa, hoa màu... Mọi người nghe Bác như một lão nông giàu kinh nghiệm đang giảng giải về sản xuất nông nghiệp.

"Bác mong tất cả đoàn viên, hội viên phụ nữ phải gương mẫu vào tổ đổi công và hợp tác xã. Cán bộ, đảng viên phải gương mẫu thực hiện chí công vô tư, chống tham ô, lâng phí để mọi người noi theo. Hợp tác xã Lai Sơn phải cố gắng làm gương cho nông dân toàn xã học tập, xây dựng hợp tác xã. Mọi người đoàn kết giúp đỡ lẫn nhau để hợp tác xã ngày một tốt hơn". Những điều mong muốn của Hồ Chủ tịch được địa phương ghi chép và gìn giữ, truyền lại cho lớp sau tiếp nối.

Về thăm Lai Sơn, Bác có đêm huy hiệu về. Khi được hỏi huy hiệu nên tặng cho những ai? Có người đề nghị Bác thưởng huy hiệu cho đồng chí Tân - Chủ nhiệm hợp tác xã và đồng chí Đáp - Bí thư Thanh niên.

Cán bộ lãnh đạo phải gương mẫu

Cụ Tân rót thêm nước vào chén, đoạn kéo chiếc khăn mặt ngang cổ, giọng vẫn đều đặn: "Chú dùng nước đi. Tôi chỉ uống nước với. Bây giờ già rồi, mồ hôi ra nhiều nên cứ phải có cái khăn dì cùng thế này".

Trước cụ chủ nhiệm tuổi bách niên, tóc bạc trắng, da dẻ hồng hào, có lẽ những ngôn chuyện cũ trong kho ký ức của cụ hay còn nhiều, tôi đánh bạo hỏi về ông Bí thư khoán hộ Kim Ngọc. Cụ Tân lại khoán khoái cười: "Thì tôi làm khoán hộ với ông Kim Ngọc chứ ai".

Vậy ra, từ ông chủ nhiệm HTX Lai Sơn điển hình được Chủ tịch Hồ Chí Minh về thăm, hai năm sau, ông Nguyễn Văn Tân được nhân dân bầu làm Đại biểu Quốc hội khóa II (1960). Từ xã, ông lên huyện phụ trách phong trào nông dân. Cả đời ông cứ gắn bó với ruộng đồng cho đến khi nghỉ hưu.

Khi Bí thư Tỉnh ủy Vĩnh Phúc chủ trương khoán ruộng cho nông dân, ông Nguyễn Văn Tân hào hứng ủng hộ. Đến nay, vị lão nông chủ nhiệm HTX Lai Sơn vẫn nhớ đến những câu khoai được dỗ về to như cái ấm.

Nhin tùng củ khoai, ai cũng trầm trồ, xuýt xoa. Nhưng rồi, do những hạn chế của thời đại, lo sợ HTX nông nghiệp bị phá, Trung ương thổi còi, khoán hộ ở Vĩnh Phúc phải dừng. Đến gần 20 năm sau Trung ương mới lại đồng ý... khoán!

Cụ Nguyễn Văn Tân cứ rỗng rảng kể chuyện nông thôn. Chả mấy chốc đã đứng bóng trưa. ■

CHUYỆN LÀNG VĂN NGHỆ

NHÀ THƠ HỒNG THANH QUANG CHỈ CÒN LÀ NÔI NHỚ

MAI HOA

Vào giữa đêm khuya thanh vắng của ngày đầu thu, có đứa trẻ cát tiếng khóc chào đời, cậu là con đầu lòng của hai vợ chồng nhà trên phố Hàng Đào, con phố cổ thuộc 36 phố phường Hà Nội đã đi vào nghệ thuật hội họa của danh họa nức tiếng Bùi Xuân Phái và cả câu hát du dương, sâu lắng: “Ngô nhỏ, phó nhỏ nhà tôi ở đó, đêm lặng nghe trong gió tiếng sông Hồng thở than...”.

chuyển nghiệp ở kiếp này, nhưng phải bằng những việc làm của chính mình, chứ không phải bằng cách nộp tiền cho ai đó hay là mua những đồ vật mà mình thực ra chẳng biết dùng vào việc gì...”.

Dường như bản chất trong tâm hồn anh là sự cô đơn, cô đơn đến tận cùng. Chẳng thể nào khác được, sống giữa và được vây quanh bởi những người đàn bà, phụ nữ, được chiều chuộng và ve vuốt bởi những cử chỉ hay lời tung hô ngọt ngào cũng không làm cho anh nguôi đi sự cô đơn, ngay cả khi tưởng như là đủ đầy, thừa thãi. Càng cô đơn, càng ra thơ và tự an ủi mình. Dù sao anh với cái nhìn nhân ái, vẫn thương những thân phận đàn bà ba chìm bảy nổi, lênh đênh phiêu dạt khắp góc bể chân trời, anh cũng chẳng trách cứ những người đi qua đời anh lâu dài hay vội vã: “Em ở gần hay xa/ vẫn nguyên là nỗi khát/lúc đau buồn tự hái/ những lời không thành âm”. Càng cô đơn lại càng thương mình rồi thương người. Chúng ta đang sống đây là những nỗi buồn lớn lao trong hạnh phúc. Hạnh phúc có thật không?! Nó từ đâu mà đến?! Rồi nó đi về đâu?! Thật ra, hạnh phúc chỉ là một khái niệm tưởng đối, mang tính trừu tượng. Đôi khi, người ta thấy anh ngơ ngác, trở về đúng bản chất của một nhà thơ, anh viết: “Người hạnh phúc là người chẳng bao giờ phải lẩn tẩn tự hỏi mình có hạnh phúc hay không... Như tôi là một thí dụ...”.

Cười đầy, rồi khóc đầy, vui đầy, rồi buồn đầy, khóc cho mình và khóc cả cho thế gian, cả những gương mặt thân quen và xa lạ. Nhà thơ tức khâu thành thơ, thơ ừa đến từ mạch nguồn cảm xúc, thơ vỡ oà trên từng nét chữ, thơ tuôn chảy àm ào như dòng sông lớn ra biển cả, trong thơ là cả một trời giông gió bão tố có thể nhấn chìm tất cả và xoá tan đi tất cả. Chả hiểu sao đọc những câu thơ ấy, ta cứ thấy gai gai người, đành rằng ai cũng biết sinh tử luân hồi, có hợp rồi cũng có chia li, nhưng vẫn thấy nao lòng: “Một ngôi sao lịm giữa trời/ Thế gian chắc lại một người ra đi/ Nào ta quen biết nhau chí/ Sao lòng tôi vẫn vẫn vi sợi buồn/ Biết ai đâu để mà thương/ Cũng đành chấp nhận lẽ thường vạn niên/ Nhưng câu thơ chạnh ưu phiền/ Muốn hay không, sẽ tới phiên của mình...”.

Có lẽ khi có bệnh người ta thường nghĩ nhiều đến duyên nghiệp ở đời, và ngộ ra nhiều điều, anh bảo: “Nghĩ cho cùng có thể

mắt đỏ hoe, đang yên đang lành ngồi bên bàn tiệc, vô tình ai nói điều gì đó chạm vào nỗi nhớ cũng khiến nước mắt nhà thơ lâng châia tuôn rơi. Có lẽ, những ai quen biết với anh đều phải công nhận, anh có thể khóc ở mọi lúc, mọi nơi, dù đang ở đám đông hay khi đối diện với cái bóng của chính mình. Anh nhà cửa khang trang, công danh rạng rỡ, sự nghiệp hanh thông, con cái đề huề một trai một gái, người yêu không thiếu nhưng nước mắt thì nhiều như lòng hồ đầy nước. Ở đâu đó góc khuất của nhà thơ ta vẫn thấy àm ào đầy bão tố, những cơn cuồng nộ không cần che đậy của một cậu bé lớn tuổi. Anh được nhiều người yêu quý, phụ nữ thì thuộc thơ anh từ thủa xa xưa: “...Tôi đã yêu như chết là hạnh phúc/ Tôi đã quên mình chỉ để nghĩ về em/ Người đàn bà giàu đêm vào trong tóc/ Có điều chỉ em mãi miết đi tìm”. Những nhà tri thức thì trọng cái tài của anh qua những bài phỏng vấn không cần che giấu kiến thức có chiều sâu, chiều rộng. Trái với các nhà thơ thông thường khác, anh còn là cây bình luận thời sự quốc tế sắc sảo và cả những bài viết chân dung nhân vật đậm nét tình sử thi ca. Dường như nhân vật nào qua ngòi bút của anh cũng trở nên quyến rũ, hấp dẫn hơn rất nhiều. Đến độ, có lần sau khi viết về một nữ diễn viên nổi tiếng trên báo xong thì ngay lập tức anh người yêu của cô diễn viên nhìn chàng nhà thơ hằm hè đầy bức dọc. Nhưng của đáng tội, anh có cảm xúc với tất cả các nhân vật nữ trong trang viết của mình, ai cũng như ai, chẳng hề thiên vị, người nào cũng đẹp, như một nàng công chúa trong

chuyện cổ tích. Và thật đáng ngạc nhiên, điều đó xảy ra ngay cả khi viết về những người đàn bà ở tuổi tóc bạc, da mồi, mắt mờ, chân chập.

Có một điều không thể không nói đến, đó là người mẹ của anh, người đàn bà nhỏ bé hiền từ như bao người mẹ Việt Nam bao dung, độ lượng, người đã cho anh dòng sữa mát lành để anh lớn lên và ôm ấp bao mộng mơ hi vọng về người phụ nữ của đời mình như người mẹ của chính mình. Nhưng, chao ôi! Tình mẫu tử là thứ tình cảm thiêng liêng và tuyệt đối, ai có thể sánh được với mẹ mình. Anh đã từng nói nhiều về người phụ nữ của đời mình phải giống như người mẹ của mình. Thật ra, là khó lắm, chỉ giống giống, hoặc hơi nhang nhác và trong một khoảnh khắc thời gian nhất định nào đó thôi. Tình mẫu tử thì kéo dài và bất biến, cho đi và không đòi lại, còn tình yêu đôi lứa thì lại khác, ích kỉ, hờn ghen, chiếm hữu... Cho đến tận bây giờ đã mấy chục năm trôi đi, anh vẫn nhớ thủa còn thơ, chiều về mẹ xách túi cói đựng tì thịt lợn, một cái bánh rán đập xe hàng chục cây số để mang về nhà, nấu cho cậu con trai ăn. Bây giờ khi đã đầy sênh sang anh vẫn không quên thủa ngày xưa ấy với quần tích kê mà cậu bé ngày ấy xấu hổ không chịu mặc đi học, mẹ phải chắt chiu dành dụm để may được cho cậu con trai một chiếc quần lanh lặn để cậu bé tự tin vui vẻ đến trường... Giờ thì mẹ đã chìm vào giấc ngủ thiêng thu nơi cánh đồng xanh cỏ, tất cả kí ức cứ chập chờn ẩn hiện, mèm mang cả cõi lòng. ■

Phố Hàng Đào. Ảnh: T.L

Không biết có phải do sinh vào mùa thu nên cậu có tâm hồn đa cảm, trái tim vẫn run rẩy rung lên trước mỗi thanh âm mỗi gọi của cuộc sống. Tuy nhiên, hồi đi học cậu lại học giỏi những môn tự nhiên, nhưng vẫn chướng và thi ca thì không kém phần thi vị, lảng漫. Sau này, nhà thơ Hồng Thanh Quang vẫn thường kể lại năm 13 tuổi xem tivi thấy nữ diễn viên Nguyệt Ánh (vợ của đạo diễn, NSND Doãn Hoàng Giang) - một nhan sắc nức tiếng của miền Bắc thập niên 70 đóng vai Tanhia xuất hiện trong chiếc đầm trắng tinh khôi, cậu bé 13 tuổi ấy lập tức bị hấp lực của giới tính dẫn dụ, mê mải ngẩn người ám ảnh suốt nhiều đêm. Năm 16 tuổi đi trên những con phố đầy nắng của thời tuổi trẻ thanh tân và dịu ngọt, có bóng người em gái áo đỏ nỗi bật và cô gái ấy tên Thanh. Tình yêu trong veo thủa đầu đời như một giấc mơ êm đềm theo nhà thơ suốt những năm tháng sau này. Rồi, người con gái áo đỏ thỏa vụng dại đầu đời ấy mất vì căn bệnh hiểm nghèo, chàng trai trẻ Đăng Hồng Quang với nỗi niềm u uẩn và cả hoan ca đã lấy tên mình bằng bút danh: Hồng Thanh Quang, qua những bài tiểu luận sắc sảo khi còn là phóng viên của Báo Quân đội Nhân dân, hay ở cương vị lãnh đạo làm Phó Tổng biên tập Báo Công an nhân dân, Tổng Biên tập Báo Đại Đoàn Kết và cả những bài thơ trữ tình mây gió suốt những năm tháng sau này hay xuất hiện trong vô số chương trình truyền hình với vai trò MC hoạt ngôn.

Mọi người quên Đăng Hồng Quang, chả còn ai nhớ Đăng Hồng Quang, ngay cả Đăng Hồng Quang cũng không nhớ đến họ tên mình. Với tất cả mọi người và ngay cả trong nhà thơ chỉ tồn tại

4 giờ 30 chiều, khu trọ vẫn im lìm chưa ai dì làm vè

ĐỜI CÔNG NHÂN VÀ NHỮNG CHẮP VÁ DỎ DANG

BÙI KIỀU TRANG

Năm 2006, tôi đậu đại học nhưng vì gia đình khó khăn nên đã bảo lưu kết quả một năm. Trong một năm ấy tôi đã đi làm công nhân để dành dụm tiền học phí. Quãng thời gian đã trôi qua, tôi phần nào hiểu được guồng sống của một công nhân là như thế nào. Đặc biệt tại các khu ché xuất, khu công nghiệp, nơi muôn sinh của hàng ngàn công nhân từ khắp nơi trong nước đổ về. Bỏ lại quê hương sau lưng, những con người này bám trụ lại với thành phố, với những bộ đồng phục, với ca sáng, trưa, chiều. Và với những nỗi nhớ nhàn của đời trong căn nhà trọ.

Niệm vui thì thiêu

Nguyễn Thị Ngân Bích năm nay 23 tuổi, quê ở Hải Dương. Hiện em là công nhân của một công ty may trong khu công nghiệp Đồng An (Bình Dương). Bích có dáng người gầy gò, ôm yếu, đôi mắt thâm quang do làm ca đêm. Em còn bị chứng tụt canxi nên thường xiu bất chợt trong giờ làm. Chính vì sức khỏe của mình mà trước đó em đã bị cho thôi việc 2 lần ở 2 công ty khác nhau. Công ty may hiện tại là nơi thứ 3, cũng là nơi chịu cho em làm việc lâu nhất. Em nói lý do bởi vì công ty của em cần rất nhiều công nhân, không cần trình độ, lương không cao nên tuyển người rất dễ.

Tôi trò chuyện và kể với Bích khoảng thời gian làm công nhân hơn 12 năm trước. Bích nghe rồi cười, nói tôi còn may mắn, còn được học đến đại học, còn theo đuổi được ước mơ. Còn Bích thì khác.

Ba em là tài xế chạy xe Bắc - Nam, một tai nạn mà lỗi trực tiếp từ người cầm lái đã làm chết 3 người, khiến gia đình em rơi vào cảnh lao đao. Bán xe, bán nhà bồi thường cho gia đình nạn nhân, ba em vẫn

phải đi tù. 17 tuổi em đã bỏ học để theo mẹ buôn cám lợn ngoài chợ nuôi 3 em nhỏ. Quê nhà khó khăn và thiếu thốn, hai mẹ con chẳng được mấy tiền, nên em quyết định theo người chị họ vào Sài Gòn làm công nhân. Lương căn bản hiện tại của em là 3 triệu 200 ngàn, cộng thêm tăng ca, phụ cấp đều đặn thì mỗi tháng thu nhập khoảng 6 triệu.

Tiền chi tiêu sinh hoạt và đóng tiền trọ, mỗi tháng em còn gửi về cho mẹ 2 triệu đồng, coi như vừa khít với số lương lanh ra. Rồi lại cẩm cự làm lụng, tăng ca, lại nhận lương mỗi cuối tháng và cứ như vậy ngày trời qua ngày.

"Ba em đã được về (ra tù) hồi

năm ngoái rồi, nhưng sức khỏe ba yếu lắm. Mẹ em là lao động chính,

em phải gắng làm phụ với ba mẹ

nuôi các em", Bích nói.

Từ phòng Bích nhìn qua khung cửa sắt, một phòng trọ có cửa khép hờ, Bích dắt tôi sang đẩy cửa vào rất tự nhiên. Đây là phòng của em Nguyễn Minh Hiền, chị họ của Bích. Hiền làm ca ba, Bích vừa tan ca một nên hai chị em ríu rít kể chuyện. Căn phòng khoảng 8m², lợp tôn treo chằng chít quần áo. Hiền tốt nghiệp khoa Quản trị du lịch lữ hành, Trường Cao đẳng Du lịch Hà

Khu nhà trọ công nhân tối tăm, chật hẹp và nhiều bụi bẩn

Nội. Nhưng sau nhiều lần lận đận đi xin việc không được, em đã Nam tiến cùng em họ, nộp đơn vào làm công nhân.

Không báo, không dài, cũng không tham gia vào mạng internet, cuộc sống sôi động thời sinh viên

của Hiền ngày nào được thay bằng

vòng luẩn quẩn ăn, ngủ, xếp hàng

sớm tối châm công, và lên xưởng.

Hiền cho biết, xóm trọ có 18 phòng

nhưng mọi người không ai nhớ mặt

ai mấy, cũng không chơi với nhau vì

trái ca hoặc nếu rảnh thì chủ yếu

tranh thủ ngủ bù sau giờ làm kiệt

sức. Chỉ có hai chị em Hiền với Bích

là hay qua lại trò chuyện với nhau.

Tôi thắc mắc sao hai chị em không

ở chung cho nhẹ bớt tiền phòng.

Hiền nói, do Hiền có người yêu

thỉnh thoảng ghé chơi nên Bích

ngại mà ở riêng.

Người yêu của Hiền tròng trọt cho một nông trại ở Bảo Lộc (Lâm Đồng). Những lần Hiền gom góp lương để đi xe đò lên thăm hay khi người yêu tần tiện chi tiêu xuống thăm Hiền là những lúc em thấy hạnh phúc và quên hết mệt nhọc thường ngày.

Anh Cảnh ăn vội cơn đói để đi chạy xe ôm Grab

Bữa ăn tối của công nhân có cà, trứng chiên và canh rau

Các công

Chuẩn bị bữa tối

Hiền và Bích làm cho tôi nhớ đến các bạn trẻ mà tôi đã từng gặp, từng trò chuyện và ghi chép về cuộc sống trong bài viết trước đây **Những người trẻ vất thanh xuân phơi mình phô thi**, các em cũng như vậy, cũng độ tuổi ấy, rời quê hương vất cả thanh xuân giữa lòng phô thi, tìm kiếm một lối đi riêng giữa tấp nập ồn ào. Mong sao tương lai tươi sáng hơn đang chờ đợi các em trên cuộc hành trình.

Nỗi buồn lại nhiều...

Tại các công ty trong khu công nghiệp, khu ché xuất luôn luôn trong tình trạng càn tuyển công nhân với số lượng nhiều nên yêu cầu về trình độ rất thấp, thậm chí không yêu cầu gì. Chỉ cần có bằng THCS trở lên là có thể đi làm, có người biết rõ là mượn hồ sơ, mượn bằng cấp của người khác để nộp vào làm với một cái tên khác, vẫn được nhận. Mặt khác, công nhân ở đây chủ yếu xuất thân nông thôn, rời làng quê vào thành phố làm thuê nên nhận thức còn nhiều hạn chế.

Họ không có điều kiện và cũng không có thời gian để nắm bắt kịp các sự kiện xảy ra hàng ngày. Không biết cách bảo vệ quyền lợi cho mình. Khi được hỏi những vấn

đề liên quan tới hợp đồng lao động cũng như quyền lợi của người lao động, hầu như các bạn công nhân mà tôi tiếp xúc đều rất ậm ừ. Có lẽ chính vì vậy mà họ không biết cách bảo vệ quyền lợi của mình.

Với mức thu nhập còn thấp, đa phần các công nhân thiếu điều kiện để thoả mãn nhu cầu hưởng thụ về văn hoá tinh thần như vui chơi giải trí lành mạnh, nghỉ ngơi, học tập, giao lưu... Bao năm làm công nhân, họ chỉ biết làm bạn với công xưởng và mấy mét vuông phòng trọ. Nhiều người đã không thể trụ vững, đã có những bế tắc và sa ngã vào rượu chè, sô đề, cờ bạc và các tệ nạn khác. Ở khu trọ Linh Xuân (Thủ Đức) ai cũng biết chuyện buồn của chị Lệ. Họ chỉ tôi đi đến cuối dây tro.

Căn phòng trọ được cho là buồm nhất ây там 12m², là nơi sinh sống của mẹ con chị Đặng Thị Lệ. Chị Lệ năm nay 38 tuổi, cùng con gái 6 tuổi đang học lớp 1. Chị đã làm công nhân may với thâm niên hơn 15 năm.

Học xong lớp 9, chị Lệ rời quê nhà ở Hậu Giang lên thành phố làm công nhân may với mức lương trung bình, ăn uống tằn tiện cũng còn có chút ít gửi về quê phụ cha mẹ. Cuộc sống thuần túy đi về sớm

PHÓNG SỰ ĐẶC BIỆT

đạp xe đi chợ

nhân trong lúc giải lao

Trong túi nilon kia giá trị nhất là vài con cá, vài quả trứng

tối một mình trôi qua lăng lẽ cho đến khi chị gặp anh. Anh làm thợ sửa xe cho một cửa hàng xe máy. Anh chị thương nhau và dọn về sống chung. Được một thời gian, chị phát hiện ra anh đã bị cho thôi việc từ lâu, những ngày anh ra khỏi nhà là tìm đến các sòng bài, bài bạc và đề đóm. Đến khi không giàu được nữa, chủ nợ tìm đến nhà mỗi ngày thì anh mới thú nhận do chán nản công việc với lương ít ỏi. Bao nhiêu tiền của chị để dành đều mang ra trả nợ cho anh cũng không đủ, chị bán luôn chiếc xe máy đang trả góp của mình để anh thoát khỏi cảnh chủ nợ gây rối. Bao nhiêu tình cảm chị dành cho anh những tưởng đã làm anh thay đổi tâm tính mà từ bỏ thói hủ tật xấu. Nhưng chỉ một thời gian anh lại tái cũ tái phát, lại sa vào nợ nần. Anh hứa lén hứa xuống bao lần đây là lần cuối cùng. Chị thương quá mà tin.

Khi chị báo tin với anh chị đã mang thai, anh lấy tiền dành dụm của chị nói sẽ về quê sắp xếp đưa cha mẹ vào cưới hỏi đàng hoàng. Trước ngày về, anh thử thi với chị, bàn tính đường kinh doanh, buôn bán cho hai vợ chồng sau cưới tì mỉ ra sao. Rồi anh về quê.

Lâu quá không thấy anh liên lạc, chị lại gọi điện giục, anh lẩn lẩn bão hòa đang lo liệu, anh sẽ sớm vào. Hẹn mai đến ngày chị gần sinh thì anh cũng quyết định đám cưới, mà nào có phải cưới chị, chị nghe người ta nói lại anh cưới một người phụ nữ ở quê. Trước đó anh còn tranh cãi với chị về đứa con bởi anh cho rằng chị lừa anh, đó nào phải là con của anh.

Chuyện buồn ấy của chị mới chớc mà đã 6 năm. Chị một mình nuôi con suốt 6 năm trời. Bây giờ con gái chị đã vào lớp 1. Đối với bất kỳ người mẹ nào, con cái là phước báu, là tất cả lẽ sống, là động lực để bước đi tiếp trong những ngày u ám nhất cuộc đời. Tôi nghĩ vậy, bởi nếu

với những lời hăm doạ khiến em vừa lo sợ vừa rát xấu hổ. Còn nếu em mà có ý định lánh mặt, tránh thì dễ làm về bị chặn ở giữa đường cho máy bạt tai dàn mặt là chuyện thường. Quá lo sợ, vợ chồng Tinh thả kham khổ chịu đói, chịu khổ thêm để luôn trả nợ đúng hạn. May mắn trước Tết vừa rồi cũng vừa dứt nợ.

Tinh nói: "Cùng đường mới tìm đến vay tiền của tín dụng đen chứ em cũng biết là quá nguy hiểm. Ở đây có người vì vay nhiều quá không trả nổi cả vốn lẫn lãi đã bị chặt ngón tay, bị lấy xe máy, tivi, tủ lạnh mà vẫn chưa yên. Nghĩ lại em vẫn còn sợ lắm!".

Tết rồi sau khi trả hết nợ tín dụng đen, gửi được 1 triệu đồng về cho mẹ già, vợ chồng Tinh và con nhỏ dồn Tết cùng dăm ba cái kẹo bánh mà công ty phát, ra vào thuỷ túi với mấy người đồng cảnh ngộ.

Thu nhập thấp, ngay cả cuộc sống bình thường cũng không đảm bảo nên hầu hết công nhân như Tinh đều ngại lễ Tết. Hầu hết các mặt hàng sinh hoạt và tiêu dùng trong đời sống của công nhân mỗi năm lại đều tăng từ 10-15% mà thu nhập thì hầu như vẫn vậy, chưa được cải thiện nhiều khiến cuộc sống của đại đa số công nhân đều rất vất vả. Cộng thêm việc nghỉ lễ, Tết nhưng các khoản như tiền điện, tiền nhà trợ phải đóng liền 2 tháng khiến nhiều người rất lo lắng, nhất là những công nhân đã có gia đình, con cái. Với họ, ngày lễ, Tết cũng là lúc hàng trăm thứ chi phí dồn tới, làm cho cuộc sống thêm khó khăn hơn.

Trò chuyện cùng tôi và Tinh là anh Cấn, anh Cấn cùng vợ chồng Tinh là hàng xóm trợ thân thiết nhiều năm nay. Ban ngày anh Cấn làm công nhân lau chùi linh kiện máy tính, chiều tối anh chạy xe ôm Grab để kiếm thêm thu nhập. Vợ anh Cấn cũng là công nhân cùng công ty. Vợ chồng anh Cấn đưa mẹ vào trông giúp 2 con, đưa con nhỏ hơn 10 tháng, còn anh lớn 5 tuổi bị mắc chứng bệnh vẩy nến, vừa bị liệt 2 chân và trí não kém phát triển. Trông dáng vẻ anh rất bầm trợt, ăn to nói lớn khiến người đối diện ngạc nhiên. Nhưng trò chuyện với anh mới thấy anh hiền lành và kham khổ biết mấy. Anh nói, đời làm công nhân thì khỏi nói cũng biết rồi, cực khổ mấy cũng không dám lèn tiếng, nói ra sẽ bị ghét, bị dì và cuối cùng là ép nghỉ việc. Ở đây, không một ai làm chủ cho công nhân các anh cả.

Tôi có làm một cuộc thăm dò nhỏ một số bạn làm công nhân tại các thành phố lớn như TP. HCM, Bình Dương, Đồng Nai thì đa số thu nhập của họ nằm ở mức chừng 5-7 triệu đồng/tháng, đã tính cả tăng ca. Phải sống tằn tiện lắm mới đủ chi phí tối thiểu.

"Đời công nhân chúng tôi quanh năm suốt tháng cẩm mặt, nào có biết vui chơi giải trí gì, tiệc kiêm được bao nhiêu thì ráng tiết kiệm. Thế nhưng thu nhập cũng chỉ đủ lo thân, lo cho 2 đứa con và trả tiền nhà trợ. Chỉ riêng ở xã này thôi (xã Đồng An) đã có hơn mấy chục ngàn người nhập cư làm công nhân, nhu cầu nhà trọ rất lớn. Nhà trọ thi nhau mọc lên bao nhiêu cũng không đủ. Chủ nhà trọ mặc sức hét giá. Một phòng 10m² từ 700 đến 1 triệu đồng/tháng; tiền nước từ 30 - 50 ngàn đồng/khối; tiền điện

4 - 5 ngàn đồng/số.

Vợ chồng tôi có 2 con nhỏ, đứa lớn đang học lớp 2, học ở trường xong là cô giáo chờ về nhà dạy kèm luôn. Mỗi tháng ngoài học phí còn phải trả cho cô 550 ngàn nữa. Riêng cháu nhỏ học mẫu giáo mỗi tháng tốn hết 1 triệu đồng, cộng thêm 500 ngàn gọi là "bồi dưỡng" vì giao con cho cô từ sáng đến tối. Hôm nào cũng vậy, phải đến 9 - 10 giờ đêm 2 đứa con mới được gặp ba mẹ", anh Lại Văn Hò, công nhân Công ty Giày da Freetrend nói.

Những chấp vá...

4 giờ 30 chiều, những dãy phòng trọ ở KP 2, Phường Linh Trung vắng lặng như tờ, cửa đóng im im, những bộ áo quần đơn sơ, những cánh áo đồng phục treo vắt véo trên mái nhà tim chút gió hong khô. Đưa mắt mỏi tìm mới thấy một phòng trọ mở cửa. Người đàn ông tên Bùi Dương Trực (46 tuổi), quê ở Ninh Thuận kể: "Chú làm công nhân từ năm 1997 đến nay, qua 4 công ty ở Biên Hòa, Thủ Dầu Một rồi tới Thuận An, thấy làm chỗ nào cũng nghèo, cũng khổ vậy. Năm 1999, lấy vợ. Và cuộc sống bắt đầu "cơm không lành, canh không ngọt" khi đứa con đầu lòng chào đời, cứ hục hặc nhau suốt vì chuyện tiền nong.

Chú Trực nhầm tính để kể cho tôi dễ hiểu hơn. Thu nhập hồi ấy chưa đếm 2 triệu trong khi phải nuôi con nhỏ, thuê phòng... thì bao sao không cãi lộn? Vợ chồng trăn trở mãi rồi quyết định khăn gói về quê. Với suy tính dù gì thì ở quê còn có ruộng, có ông bà giúp trông con, nên chắc không chết đói được. Ấy vậy mà người tính vẫn thua trời tính. Về quê khó khăn hơn, vì ruộng vườn không có nhiều, được ba mẹ chia cho hai sào đất, mà vốn cũng không có mấy, hai vợ chồng đi làm công nhân đã quá lâu, làm ruộng không quen. Được mấy tháng tính làm nông dân không trọn vẹn, vợ chồng chú lại khăn gói lên thành phố. Lần này gửi con lại ở quê với ông bà. Chú làm bảo vệ trong khu công nghiệp, vợ chú làm tạp vụ cho một công ty gỗ. Chú lại trầm ngâm, bả làm chỗ bụi lâm, ho suýt. Đợi ráng thêm 2 năm nữa con cháu ra trường, lúc đó khoẻ rồi, vợ chồng về nghỉ ngơi. Chú cưới bão tôi đã đến giờ đi chợ mua lát vật rau cá, nấu sẵn cơm chờ vợ về ăn.

Dãy nhà trọ khi tôi quay ra vẫn im lìm như khi tôi đến. Chị Kim Hoà bán tiệm tạp hóa nhỏ đầu hèn vầy tay gọi tôi. Chị đưa xin một kiểu ảnh, tôi chụp vài tấm rồi mở chị xem. Chẳng xin chép lại ảnh cũng không yêu cầu gửi hình. Chị xem và cười rất thích thú.

Chị Kim Hoà quê ở Cà Mau, chị có hơn 10 năm làm công nhân tại KCX Linh Trung kể rằng: "Năm 2001, khi vừa tròn 19 tuổi, chị hăm hở khăn gói theo nhóm bạn gần chục đứa lên Sài Gòn với giấc mơ đổi đời. Hồi đó thấy ai ở Sài Gòn về cũng tóc tai kiểu cộ, áo quần thời trang nên chị và bạn ham lắm. Nhưng kẹt nỗi chị trình độ không có, không đủ can đảm làm những việc thiêng lành mạnh, không an toàn, nên cuối cùng lao đầu vào làm công nhân cho công ty Hàn Quốc, cũng chẳng có tay nghề gì, chị vào tổ gấp xếp áo quần.

Hồi đó lương chưa tới 1 triệu/tháng, nhưng nói thật cũng

không thấy chật vật như bây giờ. Tại chị sáu đứa thuê chung và chia nhau 300 ngàn tiền phòng trọ/tháng, thức ăn cũng rẻ. Vậy mà tần tiện ghê lắm mỗi tháng cũng chỉ để dành được 100 – 200 gửi về quê. Sau 10 năm lưu lạc, chị quen với chồng chị bây giờ là một thày giáo dạy thể dục, hai vợ chồng dành dụm tiền cưới hỏi mở tiệm tạp hóa này, giờ bán buôn cũng đủ qua bữa thôi. Bán cho công nhân mà, lời lãi bao nhiêu xót xa bấy nhiêu, bởi mình từng làm công nhân, mình hiểu hơn ai hết. Đấy đời công nhân là vậy đó em!".

Chị Ngô Thị Thương (33 tuổi), quê ở Thanh Hóa cho biết, 2 vợ chồng làm tại công ty ống nhựa đã 6 năm, cộng luôn các khoản tăng ca, trợ cấp đặc hại, thu nhập chỉ 10 triệu đồng/tháng. Mỗi tháng, tiền trọ 1 triệu 200 ngàn; điện nước 300 ngàn; tiền học, gửi trẻ hai con hết 2,5 triệu nữa. Còn lại đủ thứ chi phí khác, từ ăn uống, quần áo, xăng xe... mỗi khi đi chợ chỉ dám mua thức ăn cho con, còn hai vợ chồng hết rau muống, lạc cà, mắm, cá khô... Chị nói thêm, trong công ty có bữa trưa, cũng có chút thịt cá rồi, về nhà ăn rau muống thôi.

Tính toán có vẻ chi li vậy nhưng đi làm quan hệ với bạn bè đồng nghiệp, tháng nào có 1, 2 đám cưới thì tháng đó phải chắt chiu các thứ thêm nữa bằng không phải đi vay nợ. "Mỗi lần nhân viên cưới dù bê ngoài tay ra vui vẻ chúc phúc cho người ta nhưng trong lòng lo lắng lắm. Nếu cả 2 vợ chồng cùng đi thì tiền mừng ít nhất cũng 800 ngàn, còn đi một mình thì 400 ngàn. Buồn hơn, Tết vừa rồi, vợ chồng chị gửi 2 con đi cùng người quen về quê ăn Tết với ông bà, còn 2 vợ chồng quanh quần ở đây, ra vô trống cho qua ba ngày Tết". Chị Thương nói đến đây thì ráng gượng cười, cái cười gượng của chị không giấu đi được nét mệt mỏi và buồn hiu của cuộc sống công nhân nơi phố thị.

Còn đó những tắt bật toan tính, những hy sinh bần thần mình để chăm chút tương lai cho con cái, phụ giúp cho gia đình. Đời công nhân toan tính thiệt hơn với chính bản thân mình chỉ mong sao người thân yêu không phải chịu cảnh cơ cực. Tôi trộm nghĩ, nếu như có điều kiện hơn, nếu như được chọn lựa thì chẳng mấy ai chọn làm công nhân từ sáng sớm đến tối mịt giam mình trong nhà máy, chẳng mấy ai chọn xa quê nhiều năm không dám trở về bởi tiếc tung đồng tung cắc đã làm ra không dám xài hoang phí. Đời công nhân đâu tắt mặt tôi, với những guồng quay ca kíp căng thẳng từ năm này sang tháng nọ, lập đi lập lại những điều quen thuộc và nhàn chán.

Đời công nhân, với chen chúc tạm bợ sống trong các khu trọ tồi tàn nhưng không rẻ tiền, với những bữa cơm vội vã đậm bạc, bắp bênh nay đây mai đó, bị đòi xử bạc béo, hôm nay thức dậy còn đi làm, không biết được ngày mai có bị cho nghỉ việc, có rơi vào thất nghiệp, có ở nhà ôm con hay không... Đời công nhân, có nhiều quá những nỗi niềm.

Như khi một bạn nắm tay tôi tạm biệt, bàn tay rụt rè, ngắn ngai, tôi cảm nhận rõ những vết chai sần, cõm cứng giữa lòng tay bạn. Bỗng thấy thương tha thiết phận đời công nhân, mà cũng là những phận người. ■

Quá khó để khẳng định do ăn phải thịt lợn nhiễm sán nên nhiều bé đang theo học tại các trường mầm non trên địa bàn huyện Thuận Thành, tỉnh Bắc Ninh có kết quả dương tính với áu trùng sán lợn. Nhất là khi những miếng thịt lợn chứa dày ở sán đã không còn nữa ngoài hình ảnh mà các phụ huynh cung cấp cho báo giới.

Thịt lợn chứa đầy ô sán vào bếp ăn của Trường Mầm non Thanh Khương là có thật, những miếng thịt lợn này được nấu cho các bé ăn là có thật, công ty cung cấp thực phẩm cho Trường Mầm

1 Tôi không đủ chuyên môn để bàn áu trùng sán lợn đang tồn tại trong cơ thể của các bé nguy hiểm như thế nào, đọc báo thấy vị này nói không có gì bất thường, vị kia bảo bình tĩnh, dương tính với áu trùng sán lợn chưa phải điều trị... Tuy nhiên, trẻ con mỗi thời mỗi khác, ông bà bây giờ cũng cưng cháu hơn ông bà ngày xưa, cha mẹ hiện tại cũng yêu thương chiều chuộng con cái hơn cha mẹ ngày trước.

Khi mà cuộc sống vật chất đũ đầy, bao giờ những đứa trẻ cũng được quan tâm chăm sóc kỹ càng hơn rất nhiều. Con cái vẫn là của nả để dành lớn nhất mà cha mẹ có được, đó cũng là niềm vui, niềm an ủi của ông bà lúc tuổi già. Gia đình nào cũng vây thôi, gia đình ở phố hay gia đình ở thôn quê thì điều ấy có thể là không suy suyển. Thế nên khi tôi đọc phát ngôn của nhiều vị xung quanh vụ việc các bé mầm non có kết quả xét nghiệm dương tính với ấu trùng sán lợn cảm giác vô cùng khó chịu. Mặc dù, vẫn hiểu là nhiều vị nói để hạ nhiệt dư luận, để trấn an các bậc làm cha làm mẹ, nhất là những phụ huynh ở huyện Thuận Thành, tỉnh Bắc Ninh.

Ở bất cứ quốc gia và vùng lãnh thổ nào thì trẻ em phải là đối tượng được thụ hưởng những điều kiện tốt nhất từ an sinh xã hội cho đến các chế độ khác. Làm sao mà một quốc gia liên tục bàn về 4.0, về công nghệ nhân tạo, về thành phố thông minh, về chữ ký số... lại có những ông quan chức đứng đầu bệnh viện, đứng đầu địa phương cười nói như không: "Nhiễm sán lợn tuy có cao nhưng không bắt thường".

Nếu còn có trẻ nhiễm sán lợn do thói quen thì phải lập kế hoạch tuyên truyền cách thức thay đổi thói quen đó tiến đến xóa bỏ, nếu trẻ nhiễm sán lợn do gian thương cấu kết với ai đó nhằm trục lợi thì phải chỉ đạo khởi tố điều tra xử lý nghiêm. Chứ lẽ nào ở thời đại này còn xem chuyện nhiễm sán lợn là bình thường thì tôi thật sự có e ngại về tư duy của những vị đó. Chính tư duy này đã kìm hãm biết bao nhiêu cho sự phát triển chung theo lối, "Đời tôi khổ

lăm, đời bạn trẻ thè này là tốt lầm rồi”.

Trên thực tế thì việc đấu thầu để giành quyền buôn bán tại cảngtin hoặc cung cấp suất ăn, cung cấp thực phẩm cho bếp ăn cho các trường luôn là một vấn đề mà không cần phải nói ra mọi người đều hiểu. Tất nhiên, những ngôi trường tư nhân theo lối hiện đại thì khả năng sẽ có khác biệt.

Đây cũng là một dạng lợi ích nhóm, dấu nhóm lợi ích này so với các

TIỂU ĐIỂM

MỘT LÁT CẮT

Hơn một tuần liền, dư luận rát súc với thông tin các bé ở Trường Mầm non Thanh Khương, huyện Thuận Thành, tỉnh Bắc Ninh ăn thịt lợn có nhiễm sán. Hình ảnh những miếng thịt lợn dày đốm trắng rất kinh khiếp được nhiều cơ quan truyền thông chia sẻ, hình ảnh được giới thiệu là do phụ huynh của các bé đang theo học tại trường mầm non này cung cấp cho báo giới.

CHUYÊN AI CŨNG BIẾT

non Thanh Hương cùng hàng loạt trường mầm non khác trên địa bàn huyện Thuận Thành là Hương Thành lặng lẽ tháo bảng hiệu kinh doanh, đóng cửa không tiếp khách là có thật... Nhưng để bắt tận tay dạy tận mặt cho tờ tường mọi lè là anh chị cô chú cán bộ nào đã đứng sau để Công ty Hương Thành có được quyền cung cấp thực phẩm cho hàng loạt trường mầm non trên địa bàn huyện Thuận Thành thì dấu biêt là thật cũng khó chứng minh ngang hái sao trên trời.

Minh họa: Hùng Dingo

nhóm lợi ích khác thì chênh nhau một trời một vực cả về quy mô lẫn tổng thể. Mặc dù vậy có thể thấy rằng ở đâu tồn tại lợi ích nhóm thì ở đó sẽ phải chịu đựng nhiều hậu quả, vấn đề chính chỉ là thời gian.

Quan trọng hơn, tôi nghĩ rằng dẫu có lợi ích nhóm, dẫu có “một người làm quan âm thân họ hàng” thì vẫn cần giữ những phẩm chất của con người, đừng để món lợi nhỏ làm cho mê muội, làm cho thiên lương mất sạch đi. Nhất là khi đối tượng nhắm đến trong kinh doanh lại là tương lai, là sức khỏe của những đứa trẻ, những cá nhân chưa đủ khả năng để tự bảo vệ mình, những tương lai đang còn cần bao bọc.

Nhiều vị cứ có chuyện lại một luân điệu đứng gây hoang mang, kích động chính cái tâm lý lo lắng đủ đường hệt một mặc định lối mòn trong tư duy đã khiến những vụ việc sau luôn trượt dài hơn vụ việc trước, bất chấp nguyên tắc cơ bản là cơn thịnh nộ của xã hội luôn là bài học lớn, một cảnh báo lớn cho những kẻ dự tính sẽ muốn gây ra chuyện bất lương nào đó về sau.

Nhin hình ảnh những miếng thịt lớn
đầy ố sán trước và sau khi nấu chín,
nghĩ đến cảnh những cô bé cậu bé
mầm non phải ăn những thớ thịt đó,
thật sự là rùng mình, thật sự là nếu
không gọi đó là tội ác thì không biết
phải gọi là gì cho phù hợp. ■

Sinh thời, Bác Hồ có viết rằng: “Trẻ em như búp trên cành/ Biết ăn ngủ, biết học hành là ngoan”. Đây là hai câu thơ chứa chan tình yêu thương của Bác Hồ với trẻ em, thế hệ tương lai của đất nước. Nhưng trong ngôi trường Mầm non Thanh Khương ở Thuận Thành - Bắc Ninh, trẻ đã không được yêu thương như thế, nếu không nói là đã quá ác với trẻ. Hàng trăm trẻ được đưa đi xét nghiệm và kết quả là dương tính với sán lợn sau khi phát hiện bếp ăn trong nhà trường có thực phẩm bất thường, đó là thịt lợn nồi hạch và gà thi mủn hôi.

Hiện tại, chúng ta chưa thể khẳng định là trẻ nhiễm sán lợn là do ăn thức ăn trong nhà trường hay từ nguồn lây nhiễm nào bởi vụ việc chưa có kết luận chính thức từ cơ quan chức năng. Song, có thể chắc một điều rằng, thịt lợn bệnh đã hiện diện trong nhà trường này. Và việc nhà trường nói rằng, chỉ phần thịt lợn nấu cho giáo viên mới phát hiện bất thường, thịt nồi hạch còn phần thịt nấu cho các em học sinh là thịt sạch, trong khi cả hai phần thịt ấy đều cắt từ một miếng to, là điều rất vô lý. Không có chuyện một miếng thịt lớn mà trong đó có phân sạch, phân bẩn thường; cũng như con lợn bệnh thì không có chuyện bệnh một nửa, nửa kia khỏe mạnh được. Tại sao thấy miếng thịt to có chỗ bẩn thường, nồi hạch mà vẫn tiến hành nấu cho trẻ ăn?

Cho trẻ ăn thực phẩm bẩn, đó là một tội ác. Không chỉ như vậy, đưa thực phẩm bẩn vào bếp ăn, dù là nhà trường nào hay bất cứ bếp ăn tập thể nào đi nữa, cũng

HÀ QUANG MINH

C ứ 2010, tôi được mời tham gia những khóa huấn luyện tổ chức festival văn hóa nghệ thuật do Bộ Văn hóa - Thể thao và Du lịch kết hợp với Hội đồng Anh (British Council) tổ chức. Đó là một khóa huấn luyện bổ ích, lý thú và nó cũng giúp gắn kết rất nhiều nghệ sĩ, nhà tổ chức chương trình ở khắp mọi miền tổ quốc. Nhưng có một buổi thảo luận mà chúng tôi không bao giờ quên, khi một học viên là giám đốc một Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch của một tỉnh phía Bắc "nổ súng". Trong buổi thảo luận có góp mặt cả một quan chức cấp cao của Bộ VHTTDL ấy, học viên kia đã nói "Chúng tôi cảm ơn Bộ, chúng tôi cảm ơn Hội đồng Anh đã cho chúng tôi những kiến thức bổ ích và thiết thực trong việc tổ chức festival văn hóa nghệ thuật, để nhằm cải thiện những lễ hội văn hóa mà mỗi địa phương vẫn đang thực hiện. Nhưng chúng tôi cũng phải bức xúc mà nói rằng, chúng tôi chẳng làm được gì cả khi có những công ty tổ chức biểu diễn (vị này nói đích danh tên 1 công ty đình đám ngày ấy) được quan chức cấp cao đỡ đầu. Công ty ấy cứ xuống tỉnh là y rằng phải được chỉ định nhận thầu tổ chức chương trình. Cứ như thế thì làm sao chúng tôi lựa chọn được nhà thầu tốt đây?".

Ý kiến thảo luận lạc đà so với một buổi huấn luyện kỹ năng và chuyên môn kể trên hoá ra lại là ý kiến tạo ra tranh luân rôm rả nhất. Hướng ứng ý kiến ấy, nhiều đại diện đến từ các công ty tổ chức biểu diễn đã lên tiếng về những bức xúc mà họ deo mang khi bị chèn ép trong các cuộc chơi thiếu sòng phẳng bởi chính cái công ty sân sau kia. Và hôm nay, gần 10 năm

HÀ QUANG MINH

LỢI ÍCH NHÓM

xuống Hà Nội, đúng xếp hàng từ mờ sớm tại các bệnh viện để chờ đến lượt thực hiện xét nghiệm rồi âu lo chờ đợi câu trả lời cho câu hỏi, "Con mình có bị nhiễm sán lợn hay không?". Đáng tiếc là, con số các bé dương tính với âu trùng sán lợn ngày càng tăng tạo nên một cuộc đại khủng hoảng, ít nhất là xét về mặt thông tin.

Và thật buồn bối trong bối cảnh đời sống như hiện nay vẫn phải chứng kiến những hình ảnh ấy

OÀNG LÂM

Và Trường Mầm non phái là trường hợp thường xuyên nghe em ngộ độc thực phẩm bữa cám trong trường. thường xuyên hay tin, công nhân ở một xí nghiệp sau bữa cám tập tất cả các vụ thực có lề vụ ở Trường Mầm là gây bức xúc nhất. ôi còn nhỏ, đã biết gì có con học ở Thanh Cát mắt bức xúc khi đưa tản lợn.

i học, nhà giáo dục đã trẻ ăn thực phẩm bẩn, không thể dung thứ.

n do đâu mà người ta với trẻ như thế?

ớc hết đó là vì lòng iết bệnh thay vì bỏ đi,

o nhà trường để kiểm

sự kiểm tiền trên sức

người khác, mà đổi

ké tham ở đây là

ội. Nhưng lòng tham

hiện diện ở khắp nơi.

đưa thực phẩm bệnh

trường thì có lẽ chỉ

hưa đủ. Đơn vị cung

đà trường có thể vì lợi

bán thịt có biểu hiện

thực phẩm hôi thối,

không rõ nguồn gốc, không qua kiểm dịch. Song, họ không dễ dàng đưa những thứ thực phẩm ấy vào trong một ngôi trường, nếu không có sự bắt tay, đồng ý của một ai đó.

Hai lần liên tiếp có vấn đề về thực

phẩm ở Trường Mầm non Thanh Khuê, một lần là thịt heo nồi hach, kể đến sau đó là thịt gà hôi thối xuất hiện trong bếp ăn. Đó có lẽ không phải là sự cố ngoài ý muốn, mà là một "thói quen". Không biết, đã bao lần những đứa trẻ ngây thơ đã bị

cho ăn những thực phẩm như thế dưới mái trường mến yêu của mình!

Có thông tin cho rằng, trước kia, giáo viên trong trường tự mua thức ăn về nấu cho trẻ, sau đó thì Phòng Giáo dục - Đào tạo ép mua thực phẩm của công ty (công

tướng Chính phủ Nguyễn Xuân Phúc ở Hội nghị đổi mới, nâng cao hiệu quả hoạt động doanh nghiệp nhà nước hồi tháng 11-2018, chúng ta sẽ nhận thấy tình trạng này trầm kha đến mức nào. "Có những người không chỉ có 1 mà có tới 14, 15 sân sau", đó là những gì Thủ tướng đã nói và chắc hẳn, mỗi chúng ta khi nghe tới con số ấy rồi đối chiếu lại với tài sản hiện thời của quan chức, chúng ta sẽ tự có câu trả lời lý giải mọi ngòi vực của mình.

Trong sự chuyển dịch từ nền kinh tế bao cấp sang nền kinh tế thị trường mở, mấy chục năm qua đã có biết bao doanh nghiệp tư nhân được hình thành. Và trong số đó, rất nhiều doanh nghiệp đã chết yếu vì khả năng cạnh tranh kém. Song song, cũng có những doanh nghiệp trở nên hùng mạnh, thống lĩnh cả thị trường. Vậy thì có bao nhiêu phần trăm số doanh nghiệp chết yếu do năng lực cạnh tranh kém là tự thân họ yếu kém và bao nhiêu phần trăm là do họ bị tiêu diệt bởi chính những đối thủ mạnh hơn về quan hệ? Tương tự, bao nhiêu phần trăm doanh nghiệp trở nên hùng mạnh là do tự thân và bao nhiêu phần trăm là bởi họ có một thứ quyền lực rất mạnh chống lưng? Cái sự hùng mạnh đáng ngờ ấy chính là tư bản thân hữu hay nôm na là thứ chúng ta đang gọi là lợi ích nhóm hôm nay. Và xin đừng vội nghĩ lợi ích nhóm hay tư bản thân hữu chỉ "ăn" những miếng bánh khổng lồ. Ở "khẩu phần ăn" nào cũng có bàn tay của lợi ích nhóm hétt cà. Miếng bánh lớn thì cần quyền lực lớn, miếng bánh vừa thì cần quyền lực vừa và miếng bánh nhỏ thì cần quyền lực nhỏ. Đơn cử, một người bạn của tôi chuyển địa điểm nhà hàng của anh từ quận này sang quận khác ở nội thành TP.HCM do địa điểm cũ chủ cho thuê bán nhà. Và khi tới địa điểm mới, anh phải cho một loạt nhân viên nghỉ việc vì "bãi trống xe bắt buộc phải giao cho người đã được

phường chỉ định, giá 20 triệu mỗi tháng" (nguyên văn lời chủ đầu tư kể lại). Vâng, đó chính là loại lợi ích nhóm vụn vặt nhanh tồn tại trong đời sống hôm nay. Và cứ ở mỗi tầng mức lại xuất hiện những nhóm lợi ích kiểu ấy hoành hành, thử hỏi nền kinh tế đã bị kéo chậm lại bao nhiêu lần chỉ vì những thứ đội phí vô lý kiểu ấy, những lăng phí kiểu ấy?

Từ lâu, chúng ta đã sống quen với câu ngạn ngữ "Một người làm quan cả họ được nhờ". Chính cái sự "được nhờ" ấy nó nảy sinh ra một thứ tệ lậu gọi là "làm ăn". Biết được có dự án lớn sắp mở, tất nhiên sẽ có những quan chức thoái hoá bắn tin cho người nhà để rồi bắt đầu có những doanh nghiệp được thành lập mới cấp tập. Họ không cần kinh nghiệm, họ bỏ qua chuyên môn, họ chỉ cần mối quan hệ chống lưng để chắc chắn thắng thầu và từ đó cùng nhau "làm ăn". Đó chính là bi kịch của quốc gia khi những tài sản của quốc dân lại được mang ra chia chác trong các cuộc "làm ăn" kín nhưng chẳng hề bí mật như thế. Và bản thân hai tiếng "làm ăn" nó cũng cho thấy bản chất của cuộc chơi tham nhũng quyền lực kiểu này. Nó đầy sự gian trá, chộp giật, bẩn thỉu và tác hại để lại thì lâu dài khó có thể thống kê chi tiết.

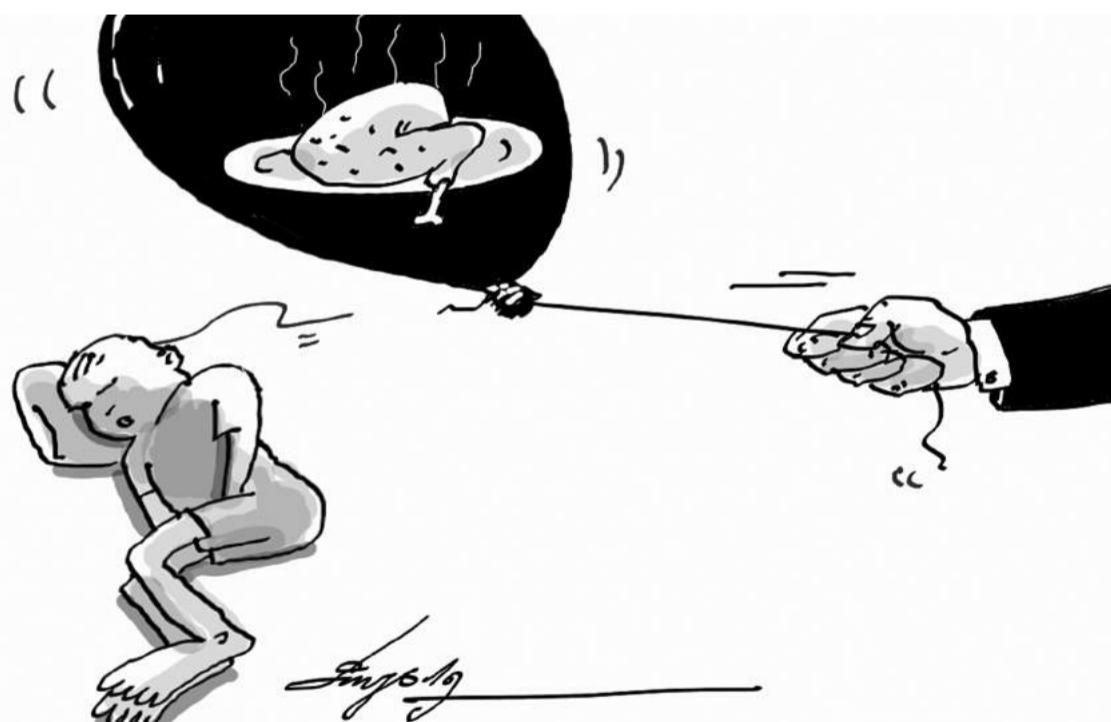
Vẫn biết trong hoàn cảnh hiện nay, khó ai có thể sống bằng lương, đặc biệt là viên chức nhà nước. Nhưng nếu chỉ với lương đơn thuần, kể cả là mức lương cao nhất, không ai có khả năng mua được biệt thự hay căn hộ sang trọng. Và câu chuyện kê khai tài sản quan chức vẫn còn là câu chuyện dài bối nêu kê khai minh bạch, làm cho tối nay tối chốn, khả năng con số sân sau còn lớn hơn con số mà Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc đã đưa ra ở Hội nghị đổi mới, nâng cao năng lực doanh nghiệp nhà nước hồi cuối năm vừa rồi. ■

TRỰC LỢI TỪ TRẺ EM

Minh họa: Hùng Dingo

NHÌN THẮNG VÀO THỰC TẾ

Minh họa: Hùng Dingo

cộng đồng đặt ra về tư cách của Công ty Hương Thành, một công ty đầu tư tài chính nhưng lại cung cấp thực phẩm cho 19/26 trường ở Bắc Ninh. Dù chính ông Lê Văn Nho, Phó chủ tịch UBND huyện Thuận Thành, đã khẳng định rằng không có bất kỳ sự ưu ái nào cho công ty này và việc nhập thực phẩm là do các hiệu trưởng tự quyết định, thì ngay từ khi vụ thực phẩm bẩn tại công ty này vẫn đang được

trường trong khi các đại gia tham gia phân phối thực phẩm sạch lại không thể chen chân. Đó là câu hỏi cần câu trả lời nhưng chúng ta phải thừa nhận rằng, dư luận chắc chắn sẽ có suy nghĩ ngay rằng "Ất hẳn là công ty sân sau".

Có thể Hương Thành chẳng phải là công ty sân sau của quan chức nào cả nhưng rõ ràng, sự ngòi vực của dư luận cho thấy tình trạng công ty sân sau đã phổ biến tới mức buộc xã hội phải luôn bật ra nghi ngờ khi có sự vụ nào nghiêm trọng xảy ra. Và nếu tìm lại phát biểu của Thủ

Hàng ngàn năm lịch sử từ thời dựng nước Văn Lang, dân chúng sống quần cư tập trung ở vùng đất từ hạ sông Dương Tử phía Bắc và xuôi xuống tận phương Nam sát Chân Lạp. Người Việt lập nên một thiết chế quân chủ tập quyền đầy uy lực, thịnh vượng, vượt qua bao biến động của lịch sử, luôn đấu tranh giành quyền tự chủ bên cạnh các đế chế ngoại bang cường mạnh và luôn có ý đồ xâm lăng. Trình độ võ công, quân sự ở tầm nghệ thuật, chính là một đặc điểm nổi bật của dân tộc Việt, là công cụ sắc bén để tiên tổ chúng ta, với ý chí quật cường, tính cách mạnh mẽ, kiên cường, quả cảm, đã chiến thắng nhiều kẻ thù ngoại xâm suốt chiều dài lịch sử.

Các di chỉ khảo cổ từ nền văn hóa Đông Sơn, đặc biệt là các hình chạm khắc trên trống đồng Đông Sơn đã cho thấy tính tổ chức quân đội quân sự cao. Quân đội, phiến đội chiến binh có vũ trang, rõ ràng được xây dựng dựa vào thổ nhưỡng sông ngòi, rất thích ứng với chiến đấu dựa vào rừng núi và sông nước. Những di chỉ về vũ khí thời Đông Sơn còn cho thấy sự đa dạng trong võ công, cũng như chiến lược tổ chức quân sự của nhà nước Văn Lang. Kiếm ngắn, dao ngắn, kiếm hai lưỡi, phủ, việt hay mâu, cũng như giáo mác ngắn, nỏ và cung nhỏ với tao hình thẩm mỹ cao... có tính sử dụng đa dạng, đã nói lên các thuật đánh của người Việt cổ. Đó là lối đánh cận chiến, dùng đoán đòn, gợn và xuyên vào yếu điểm khi giao tranh trực đấu. Binh pháp dựa trên địa hình hiểm trở, sông ngòi, đầm lầy tạo nên lợi thế về thủy công là điểm mạnh của người Việt. Lối đánh tránh va chấn trực diện, tránh đối đầu, gần như là một sách lược khôn ngoan trong binh pháp giao chiến Việt, cũng như trong võ công cá nhân. Yếu lính chủ đạo này là điểm xuyên suốt, đồng bộ trong ứng xử, hay nói đúng hơn nhân sinh quan của người Việt nhỏ bé sống dựa núi, dựa sông, canh tác dựa vào mùa màng, thổ nhưỡng theo nhiệt đới gió mùa của các cư dân tộc Việt. Lấy xoắn, mềm, cuộn của lối công thủ làm đối sách với các bạo lực lớn, dài, trường rộng... của kẻ địch. Lấy tính biến động bất ổn làm nghi binh, mắt ổn định để giấu ý đồ trong chiến đấu, nhằm cân bằng tướng quan vốn lệch về lượng so với đối phương. Lối di chuyển ngắn, vòng nùn tựa vào địch quân, là một chiến lược và đối sách khôn khéo. Dùng các mũi nhọn xung kích tạo các phản đòn vào điểm trọng yếu của địch là một đặc điểm trong thuật

Võ sư Nguyễn Mạnh Thắng đang hướng dẫn võ sinh Câu lạc bộ Nhất Nam Hà Nội

TINH ĐIỆU QUÂN SỰ, VÕ CÔNG VIỆT CỔ

Võ sư NGUYỄN MẠNH THẮNG

Ngày xuân, khắp miền châu thổ sông Hồng và Trung Bộ tung bừng lễ hội, với nhiều hoạt động cộng đồng. Đáng chú ý là có khá nhiều hội làng tổ chức đấu vật, đánh võ. Nét truyền thống này như một

chi dấu hàm chứa và tái hiện lại các chiến công hiển hách trong đấu tranh bảo vệ xá tặc của tiên tổ người Việt. Thông qua đó, còn có thể nhìn rõ quá trình hình thành và phát triển của nghệ thuật quân sự Việt ở cấp độ cao hay võ công cá nhân.

dùng quân của người Việt, cũng như lối chuyển đổi đòn trong võ thuật trực đấu cá nhân. Tạo nên các điểm quân bình bằng lối đánh chiếm thượng phong nhập nội và tấn công dồn quyết liệt là những điểm gây sự rối loạn đối với kẻ địch to lớn, vung về với kích cỡ di chuyển chậm, không linh hoạt. Đối sách này được áp dụng triệt để trong quy mô giao chiến quân sự lớn đối với kẻ thù phương Bắc luôn thường trực trong chiến tranh với người Việt cổ.

Thực tế võ công của người Việt luôn là một mạch chảy liên tục theo biến động của lịch sử đấu tranh của dân tộc. Lấy làng, ấp, thôn xóm làm nơi ẩn mình tránh lộ diện, khỏi bị triệt tiêu trong các âm mưu đồng hoá. Lịch sử đã cho thấy, toàn bộ văn hoá ngoại lai, nè nép tập tục văn hoá ngoại bang áp đặt lên tộc Việt, đều bị sức mạnh nội tại của văn hóa

Việt chuyển hóa, tiếp biến cho phù hợp với đời sống tinh thần của mình. Diễn hình như trong võ thuật của người Hán khi du nhập vào Việt Nam, cũng đã có sự biến thiên tiếp nhận và có xu hướng thâm nhuần toàn bộ tinh thần của người Việt. "Võ Tàu" lấy sức mạnh, đòn rộng, đối đầu trực diện, v้าง rộng làm gốc. Khi vào Việt Nam đã biến thể, người Việt không tiếp thu tất cả, mà lựa chọn các đặc tính phù hợp hơn với tâm tính và thể chất của mình, đó là lối đánh nương nhu nhuyễn, đoán đòn được lựa chọn phát triển phù hợp với Việt. Yếu tố tiếp biến này dựa vào sự thích ứng, hoá giải sự áp chế bằng lối lái làm lệch đi các chuẩn mực cứng nhắc của ngoại bang. Đối ứng này trở thành một nghệ thuật, ngâm sâu vào mọi lĩnh vực trong đời sống của người Việt, nó tinh tế và tự nhiên tối mức triết

tiêu sự nhận biết về đối kháng của người Việt với kẻ đô hộ, khi áp chế đồng hoá lên dân tộc Việt. Võ thuật của người Việt cũng dựa trên yếu tố này làm chiến lược thao tác chiến đấu và giao chiến. Tán của võ Việt bồng bềnh, ổn định trong cái thế không ổn định, chập chờn vờn dứa xa gần, như sự biến động của mây. Bát quy tắc luân được tạo ra tính thích ứng linh hoạt, đòn thế có tính luồn tránh, lách vào các yếu điểm tránh đối đầu. Các võ phái như Tây Sơn Bình Định, võ Nhất Nam, Thủ Sơn Thần quyền ngày nay còn lưu giữ rất nhiều các thuật chiến đấu cũng như binh pháp về lý luận võ công theo các yếu tố trên. Đây chính là điểm gây sự khó hiểu và khó nắm bắt nhất đối với kẻ thù khi giao chiến với quân Việt, hay cũng như áp đặt sự cai trị lên dân tộc Việt trải qua suốt quá trình lịch sử.

Ở các thời kỳ đô hộ từ phong kiến phái Bắc, cũng như 100 năm đô hộ của người Pháp, võ Việt bị coi là nguy cơ tiềm ẩn để tạo nên các cuộc khởi nghĩa, chiến đấu chống lại ách đô hộ nên bị cấm truyền dạy và luyện tập. Võ Việt lẩn sâu vào đời sống dân gian trong các hệ chi phái, gia đình dòng họ. Tuy nhiên không triều đại nào trong lịch sử võ Việt bị mai một, triệu tiêu. Sự thích ứng linh hoạt, ẩn chứa hoà mình vào cuộc sống ở cách thức tập luyện đã duy trì võ công riêng của người Việt trước sự cấm đoán ấy.

Các cuộc mở mang bờ cõi từ thời nhà Lê, Lý, nhà Trần, cho tới các chiến dịch tấn công chặn phá từ gốc để ngăn chặn nguy cơ xâm lược ngoại bang, là minh chứng cho thuật quân sự của người Việt. Thuật đánh chặn, ẩn mình, bẻ gãy ý định xâm lược... đến nay vẫn có thể thấy trong tinh thần pháp cũng như các thuật luyện tập ở các môn phái võ thuần Việt cổ xưa truyền lại như Nhất Nam, Tây Sơn Bình Định. Có lẽ cái hay và cái đặc dị của võ Việt là chứa bản chất lớn trong vấn đề ứng xử binh pháp và võ công cá nhân được luyện rèn, như một hình thái ẩn giấu chứa đựng những vấn đề binh thư lớn này. Có thể đó là một hình thái truyền dạy đặc biệt nhất. Nó đi từ vấn đề nhỏ để học cái lõi bản chất và ứng dụng ra cấp độ quy mô lớn hơn trong quân sự chiến trường. Võ công trở thành một trong hai hướng để rèn luyện học tập và tạo dựng sự nghiệp trong xã hội quân chủ qua các triều đại lịch sử của dân tộc Việt.

Phát triển rực rỡ nhất về võ công hay thuật chiến đấu quân sự phải kể tới đời nhà Trần. Cách thức luyện tập võ công binh thư yếu lược được đề cao, có tính truyền thống trong các dòng họ, đặc biệt là dòng họ triều đình của tầng lớp quý tộc vua chúa. Ở thời kỳ này, với 3 lần chống quân Nguyên Mông bảo vệ bờ cõi với các chiến công hiển hách, đã phần nào cho thấy tinh chất phát triển tinh tế, cao tới mức nghệ thuật quân sự của người Việt. Thời này, thuật quân sự nhuần nhuyễn từ tinh thần, tới môn công đã tạo nên sự đồng thuận từ tổ chức nhỏ nhất cấp làng xã dân binh, tới các đội quân tinh nhuệ chuyên biệt của triều đình. Các trận giao chiến diễn ra từ trên bộ tới thuỷ chiến thể hiện toàn bộ yếu tố đặc biệt trong nghệ thuật chiến đấu và tư duy chiến lược tới chiến thuật của các danh tướng đời nhà Trần.

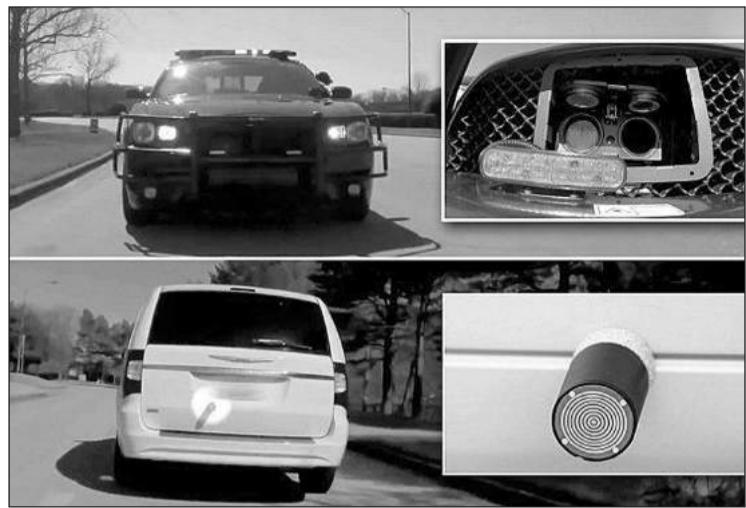
Sự thích ứng kỳ diệu một lần nữa lại được người Việt đẩy lên tới tầm nghệ thuật, đó là khả năng huy động toàn bộ sức dân, ý chí toàn dân đồng lòng tập trung cao độ cho chiến tranh vệ quốc, cũng như nghệ thuật chiến tranh dựa vào địa lý thổ nhưỡng. Nó là hai vũ khí đặc dị nhất của dân tộc Việt huy động vào chiến tranh. Nghệ thuật sức mạnh này đã giúp chúng ta tránh và trốn, tiêu thổ và di dân nhường tử địa cho quân Nguyên Mông trong các lần giao chiến trước sức mạnh bạo cường của đội quân Hung nô tàn bạo này. Nó cũng chính là hai thứ vũ khí chiến lược để làm suy yếu và tiêu tan các chiến lược tấn công chiếm nhanh của đế quốc Pháp và Mỹ trong lịch sử hiện đại của Việt Nam. Chiến tranh toàn dân và chiến tranh du kích là hai chiến lược lớn, kế thừa từ nền lý luận nhận thức về quân sự của ông cha tổ tiên để lại. Một dòng chảy di sản quân sự nâng lên tầm nghệ thuật, được lưu truyền lại cho tới ngày nay. ■

Các sới vật đầu xuân tại nhiều địa phương

KHOA HỌC VÀ NHỮNG NỀN VĂN MINH

Đạn GPS cho phép theo dấu kẻ tình nghi đang trên đường chạy trốn.

PHÁ ÁN THỜI 4.0: CÔNG NGHỆ “QUÉT SẠCH” TỘI PHẠM

NGUYỄN TUYẾT - THANH SƠN

Hiện nay sự phát triển vượt bậc của khoa học kỹ thuật đã hỗ trợ lực lượng cảnh sát và giới điều tra rất nhiều trong cuộc chiến chống lại nhiều loại tội phạm với thủ đoạn ngày càng tinh vi và khôn lường. Trên thực tế, một số công nghệ hiện đại đã được ứng dụng trong điều tra phá án, như đội ngũ người máy cảnh sát, và các thiết bị truy bắt nghi phạm sử dụng định vị hay cảm biến theo dõi não bộ. Trong khi đó, kỹ thuật 3D đang phát huy tác dụng trong công tác pháp y hay tái tạo hiện trường, cùng với công nghệ nhận diện khuôn mặt có thể phân tích hàng triệu dữ liệu thông qua hệ thống camera theo dõi được bố trí ở khắp nơi.

Nhận diện dễ dàng

Công nghệ hỗ trợ phá án đã tiến một bước rất xa với hệ thống camera theo dõi tại nơi công cộng (CCTV), có thể “dánh hơi” và “chỉ điểm” kẻ tình nghi trong đám đông. Hiện nay, Trung Quốc đang xây dựng hệ thống camera theo dõi lớn nhất thế giới, với khoảng 170 triệu chiếc CCTV đang vận hành. Trong khi đó, dự án Indect phát triển mạng lưới CCTV toàn cầu do Liên minh châu Âu (EU) tài trợ được thiết kế để quét hệ thống dữ liệu nhằm tìm kiếm hành vi phạm tội, và thậm chí có thể đoán trước những hành động phạm pháp thông qua việc phân tích các đoạn băng ghi hình CCTV trong các cuộc điều tra.

CCTV ngày càng được nâng tầm khi Hàng điện tử Hitachi (Nhật Bản) đang thử nghiệm hệ thống camera CCTV thông minh, có thể nhận dạng bất cứ người nào lọt vào vòng quan sát của nó, trong khi Viện Công nghệ Massachusetts (MIT) nghiên cứu các máy quay nhạy đến nỗi có thể kiểm tra được mạch đập của những người lướt qua. Thiết bị của MIT còn có thể được sử dụng để theo dõi những nghi phạm đang chờ

thẩm vấn, và quan sát mọi chuyển động dù nhỏ nhất của các cơ mắt, hoặc cử chỉ biểu hiện sự do dự của kẻ tình nghi. Những CCTV kiểu này liên tục theo dõi sự biến thiên của các điểm ảnh trên khung hình và từ đó khuếch đại những thay đổi, phát hiện dấu hiệu bất thường ở bất cứ người nào.

Có thể nói, công tác điều tra phá án sẽ thu được rất nhiều ích lợi từ CCTV, vốn được hỗ trợ bởi công nghệ nhận diện khuôn mặt tiên tiến. Đây là công nghệ có thể hoạt động ở khoảng cách xa, không phải tiếp xúc trực tiếp với bất kỳ hệ thống bảo mật nào (kể cả máy quét vân tay). Hệ thống nhận diện khuôn mặt hoạt động bằng cách tạo ra một bản thiết kế các dạng khuôn mặt khác nhau sử dụng cho mục đích xác thực. Điều này được thực hiện bằng cách chụp lại bằng camera, sau đó đo khoảng cách trên gương mặt, được gọi là các điểm nút, bao gồm giữa mắt và chiều rộng của mũi. Sự chính xác đến kinh ngạc của công nghệ này được chú ý khi CCTV giúp cảnh sát Trung Quốc bắt một nghi phạm lẩn trốn trong số 60 nghìn người tham dự một buổi biểu diễn hòa

nhạc.

Truy bắt nhanh chóng

Nhằm tăng tính hiệu quả trong công tác nhận diện, bên cạnh CCTV, cảnh sát có thể được trang bị thêm “siêu kính” có khả năng phát hiện tội phạm tại chỗ và mũ “nón thật”. Công ty Meta (Mỹ) vừa trình làng kính MetaPro, với tầm nhìn rộng cho phép hiển thị thông tin phát hiện tội phạm trong đám đông, hoặc vạch ra những tuyến đường đào tẩu mà nghi phạm có thể chạy trốn. Sản phẩm đi kèm với mũ đọc suy nghĩ, cho phép kiểm tra tính chân thật của nghi phạm trong quá trình lầy lội khai. Thiết bị độc đáo

nghệ cao để khống chế. Phiên bản công tay mới hứa hẹn không chỉ giúp kiểm soát mà còn có thể tạo ra xung điện (nếu cần thiết) với cường độ dao động từ 20 nghìn đến 150.000V, kéo dài trong khoảng 10 giây, khiến nghi phạm... bất lực.

Trong quá trình truy bắt, một vấn đề này sinh là nhiều nhân viên cảnh sát dễ gặp phải những chấn thương nghiêm trọng trong cuộc chiến với tội phạm, khiến họ bị tàn phế hoặc phải bỏ mạng. Để phá bỏ rào cản này, cũng như đảm bảo sự an toàn cho cảnh sát, hệ thống người máy cảnh sát (Robocop) ra đời. Chính phủ Mỹ đang dẫn đầu trào lưu mới, và đơn vị nghiên cứu quốc phòng

tội phạm liên quan đến pháp y. Khám nghiệm tử thi là một phần của những cuộc điều tra, đặc biệt trong những vụ án liên quan đến giết người hoặc tự tử. Tuy nhiên, không phải lúc nào cảnh sát cũng có thể tự do khám nghiệm người đã chết, nhất là trong trường hợp liên quan đến tôn giáo. Trong bối cảnh này, khám nghiệm tử thi ảo ra đời, kết hợp giữa chụp CT và MRI sẽ tạo ra một hình ảnh 3D của cơ thể, giúp các bác sĩ “mổ xé” qua máy tính mà không cần tác động lên cơ thể. Công nghệ 3D cũng vô cùng hữu ích trong quá trình xác định danh tính của một xác chết thông qua hộp sọ, với sự xuất hiện của phần

Hệ thống CCTV được hỗ trợ bởi công nghệ nhận diện khuôn mặt tiên tiến có thể xác định chính xác nghi phạm thông qua các điểm nút giữa mắt và chiều rộng của mũi.

này chứa nhiều cảm biến theo dõi hoạt động não bộ thông qua các đợt quét điện não từ (EEG). Bằng cách phỏng các hình ảnh chụp tại hiện trường vụ án trước mắt người đội, chiếc mũ dựa vào các dữ liệu thu thập được tại hàng triệu điểm của não bộ cùng thuật toán “bạn hay thù” để nhận diện.

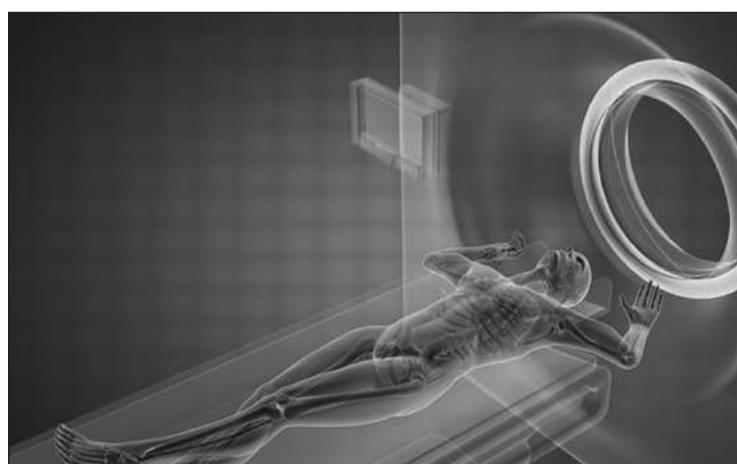
Công nghệ càng tỏ ra hữu ích cho quá trình truy bắt tội phạm nhờ ý tưởng đạn định vị (GPS) nhằm giảm thiểu rủi ro bắn nhầm người vô tội và tăng tính hiệu quả trong rượt đuổi tốc độ cao. Đây thực chất là một thiết bị GPS cực nhỏ, được bắn về phía đối tượng đang tháo chạy, từ đó theo dõi và báo cáo lại địa điểm của nghi phạm tới những nhân viên cảnh sát trong khu vực lân cận. Một khi các thiết bị GPS này được gắn vào mục tiêu, cảnh sát sẽ nhận được cảnh báo mỗi 3-5 giây, hoàn toàn trong im lặng để đánh lạc hướng nghi phạm. Khi tiếp cận đối tượng, cảnh sát có thể sử dụng công tay công

DARPA vừa tổ chức sự kiện “người sắt”, trong đó các robot hình người trình diễn các động tác đi, đứng, chạy và nhảy để vượt qua các chướng ngại vật trên đường.

Hiện nay, các phòng thí nghiệm đang nghiên cứu Robocop kết hợp giữa công nghệ robot với do thám, với hi vọng người máy sẽ tạo nên khác biệt lớn trong lĩnh vực theo dõi và lùng theo dấu vết kẻ phạm tội, cũng như trong những trường hợp đụng độ trực tiếp. Tại Thung lũng Silicon, hàng chục công ty đang phát triển robot đa năng, từ hỗ trợ cảnh sát và binh lính vận chuyển vũ khí đến máy bay tự hành đảm nhiệm chức năng do thám, dễ dàng được triển khai trong trường hợp nổ ra các cuộc đụng độ trên đường phố, hoặc lướt qua các đám đông để truy bắt tội phạm.

Pháp y và hiện trường

Một trong những nhiệm vụ quan trọng và khó khăn trong việc điều tra

Khám nghiệm tử thi 3D nhờ chụp CT và MRI cho phép các bác sĩ “mổ xé” qua máy tính.

mềm 3D-ID. Phần mềm này so sánh hộp sọ với cơ sở dữ liệu được lưu trữ trong phần mềm, sẽ giúp các nhà điều tra xác định được người thân và giới tính của xác chết đó.

Chưa dừng lại ở đó, công nghệ quét laze 3D đã được thử nghiệm thành công và đưa vào ứng dụng trong kỹ thuật hình sự. Theo đó, hiện trường các vụ án, hình ảnh về đối tượng hay vật chứng sẽ được chụp và quét theo công nghệ laze để tạo nên một cơ sở dữ liệu đa chiều giúp lưu trữ và tái dựng sự thật về vụ án một cách trung thực, chi tiết và rõ nét nhất để giúp thực nghiệm điều tra hoặc đưa ra các giả thuyết, kết luận điều tra về sau. Để thực hiện kỹ thuật này, cảnh sát chỉ cần những thiết bị ứng dụng công nghệ laze rất nhỏ như máy ảnh hay máy quét, có thể cầm tay và vận hành một cách dễ dàng. Phạm vi quét lên đến 70m, bao quát một hiện trường rất rộng với hàng triệu điểm ảnh được ghi chỉ trong 1 giây. Trong vòng 5 phút, kỹ thuật này có thể ghi lại toàn bộ hình ảnh màu sắc 3D của hiện trường vụ án rộng bằng một sân bóng đá mini.

Nhìn chung, trong thời đại hiện nay, khi công nghệ đang đổi thay từng ngày thì việc ứng dụng sự thay đổi đó vào cuộc sống cũng hết sức linh hoạt. Sự phát triển của khoa học công nghệ, tuy làm phát sinh nhiều loại tội phạm mới, nhưng lại là cơ hội đổi mới lực lượng cảnh sát, mang lại những tiện ích trong quá trình điều tra, khám phá vụ án. Giới quan sát cho rằng, với kỷ nguyên 4.0 ngập tràn ý tưởng, công nghệ sẽ giúp “quét sạch” mọi dấu hiệu phạm tội, từ đó tạo nên một tương lai không tội phạm. ■

THỦ BÀN VỀ HÁT BỘI

Nhớ Phạm Thiên Thư

Thời điểm này, Phạm Thiên Thư đã "lâm" sâu vào phương pháp dưỡng sinh với tên gọi "phathata" do ông sáng lập. Ông khai, ông chủ trương: "Luôn biết mình dốt/ Để gặt tinh kiêu/ Để yêu như mới/ Để cởi mối hiềm/ Để thêm tình tiên".

Và cũng vì say mê cuồng nhiệt, trung thành với phương châm này, ông đã viết nhiều bài thơ từ tuyệt. Mỗi lần ghé chơi, ông thường đưa ra cho đọc. Sau đó, dần dà y ít lui tới. Tại sao thế? Đơn giản chỉ vì vết thương lòng đã lành, đã có thể vi vu trăng hoa tinh ái với cảm hứng yêu đời dào dạt, yêu người da diết nén y đâ... quên bêng ông bạn già. Thế đấy. Có những nơi khi rầu rầu tâm sự, buồn buồn sướng khói ta thường tìm đến; ngoặt một cái, lúc giông gió đã qua, biển đã yên, sóng đã lặng, ô hô, ta lại chẳng thèm nhớ đến nữa. Tệ đến thế là cùng.

Chẳng sao. Vẫn còn có cách "sửa sai", ấy là bằng mọi cách lục lại tập sách **Từ điển cưới Tiếu liệu pháp** của Phạm Thiên Thư - bao gồm những bài thơ mà ngày ấy, y đã từng đọc. Nay, đọc một lèo và cảm thấy khoái! Trên cõi đời, nếu được cưới một cách sảng khoái, còn gì thú bằng? Ngược lại, đã cưới mà cưới gượng gạo đành lòng, cam chịu nhưng tỏ ra vui vẻ thì còn gì là cưới?

Sực nhớ, trong một truyện ngắn nọ, nhà văn Nguyễn Công Hoan kể lại có anh chàng dân đen được quan trên cử đi trừ bọn cướp. Với lòng quả cảm, nghĩa hiệp anh ta đã khám phá ra ổ trộm, nhờ đó, làng xóm bình yên. Sự thành công này rực rỡ đến độ có vợ anh... phải góa chồng. Tất nhiên, quan lớn hứa thưởng công, đèn bù công lao xứng đáng cho một người bỗ mạng vì việc làng, việc nước. Cũng an ủi phần nào, vì sau khi chồng chết gia đình ngày càng túng quẫn, kiệt quệ. Chờ đợi mãi, dăm ba tháng sau, mừng quá chị nhận tờ súc của ông lý trưởng. Mời đi nhận tiền thưởng? Không, mời nhận cái bằng... truy tặng cửu phẩm bá hộ! Ấy là ngậm cười chăng?

Nếu người khác chỉ viết làm dăm ba bài thơ trào phúng để cười cho đỡ buồn, ông Phạm Thiên Thư đã làm hẳn một cuốn sách dày trên 1.000 trang. Nội lực sáng tạo và lao động bền bỉ về cái cười cởi nát, thiệt đáng nể. Thế thi cười là gì? Để trả lời, chỉ có thể viết luôn một quyển sách, chẳng hạn trước kia, bác sĩ Dương Tân Tươi có viết quyển **Cười (nguyên nhân và thực chất)** in năm 1968, dày 370 trang, nay cũng thuộc loại quý hiếm mà chỉ sách cũ săn lùng dữ lắm.

Thế nào là cười? Trước mắt, ta hãy lấy định nghĩa ngắn gọn của **Việt Nam tự điển** do Hội Khai trí tiến đức khởi thảo năm 1931: "Nhách môi, há miệng lộ sự vui vẻ hay ý tứ gì ra". Trước đó nữa, **Đại Nam quắc âm tự vị** (1895) giải thích: "Ấy là cách hả miệng, nhích mép, hoặc có tiếng hoặc không có tiếng, tỏ ra mình vui vẻ hay có ý gì. Cũng có nghĩa là chê bai: Nó cười tôi". Có lẽ, "định nghĩa" chuẩn nhất

Tự dung chiều nay lại nhớ đến ông bạn già - nhà thơ Phạm Thiên Thư. Đã lâu, chừng hơn mươi năm trước đang thất tình thất điên bát đảo, lên bờ xuống ruộng, tràn ai khoai củ, tóm lại là đang buồn nên lúc ấy thường vác xác lên nhà ông tìm nơi tâm tình. Có những lúc ông an ủi bằng cách đưa ra chừng dăm quyển vở học trò chép đầy thơ. "Q đọc đi". Bèn đọc. Những bài thơ này ông chép tay như nét chữ học trò. Rõ ràng. Để đọc. Gió chiều lồng lộng. Đường vắng. Quán cà phê Hoa Vàng. "Rằng xưa có gã từ quan/ Lên non tìm động hoa vàng nhớ nhau". Tên quán là lấy theo câu thơ của chính ông.

về cưới, theo y, thuộc về ông Rabelais - một nhân vật đồ sộ của thời Phục hưng: "Thay vì bàn đến khóc, tốt hơn là viết về cười, vì cười là đặc tính của con người". Đúng thế, không con vật biết nào biết cười, chỉ có con người.

Tuy nhiên, y biết có một con bò cũng biết cười là khi nó được... xuất hiện trên bao mỳ pho mát Pháp. Hình ảnh ngộ nghĩnh, vui tươi, dễ gây thiện cảm. Con bò đó cười thế nào? Chắc chắn không phải là kiểu cười mà ông Phạm Thiên Thư đã miêu tả: "Tức quá gần lên một tiếng cười/ Cười như ngầm dọa: "Biết tay thôi/ Cười ông - có lúc ông cười lại/ Cười lại là bay chết bỏ đời!". Cười này là cười gần.

Nhớ qua hát bụi

Đã lâu, lâu lắm rồi, có đọc bài thơ từ tuyệt xưa lắc xưa lơ, xét ra là một lối cười xô xiên thảm trầm, ý vị, nay chép lại cho vui. Vui là tốt rồi, được thế đã là may, còn hơn phải chìm đắm trong lo âu sầu não. Bài thơ này của ông thi sĩ Lãng Ba. Thơ rằng: "Sân khấu héo hôi múa hát vang/ Ân lương bầu gánh sợ ông làng/ Làm vua làm tướng chi chi đó/ Thị cũng do "nhưng" núp dựa màn". Xét về câu chữ, rõ ràng tác giả là người miền Nam. Thủ hồi, câu cuối có từ "nhưng", vậy nghĩa là gì? Ta bàn sau. Dám nói rằng, ông làng là cách gọi chung về ông tổ hát bụi.

Nhiều từ điển và sách vở xưa nay đã giải thích rành rành. Liệu chúng có đúng? Không hẳn đâu.

Một khi nói chắc nịch như thế át có người cãi. Dứt khoát sẽ cãi lại cho bằng được. Tránh cãi cọ lôi thôi, chỉ bằng hagyne chuyên gia hàng đầu nghiên cứu nghệ thuật hát bụi là Tuần Lý Nguyễn Khắc

LÊ MINH QUỐC

một dòng, một chữ dấu sau này đã chìm sâu dưới ba tấc đất, họ vẫn còn phải chịu trách nhiệm lấy nó.

Hãy quay trở lại với câu thơ của Lãng Ba vừa nêu trên: "Thì cũng do "nhưng" núp dựa màn". Dám chắc rằng, chẳng mấy ai có thể giải thích được từ "nhưng". Nó vô nghĩa? Nó sai moras. Nghĩ thế, bèn lật từ diễn tra cứu xem sao. May quá, **Đại Nam quắc âm tự vị** (1895) giải thích: "Nhưng hát bụi: Người thuộc tuồng làm thầy hát bụi, thầy tuồng". Vậy suy ra, "nhưng" cũng là "thầy tuồng"? Liệu chúng có đúng? Không hẳn đâu.

Một khi nói chắc nịch như thế át có người cãi. Dứt khoát sẽ cãi lại cho bằng được. Tránh cãi cọ lôi thôi, chỉ bằng hagyne chuyên gia hàng đầu nghiên cứu nghệ thuật hát bụi là Tuần Lý Nguyễn Khắc

Dụng giải thích: "Trong gánh hát bụi, thầy tuồng là nhân vật quan trọng, cai quản nội bộ. Thầy tuồng là người thông chữ nho, biết đặt tuồng mới, soạn tuồng xưa, tập tuồng, sắp xếp cho có đầu đuôi, thứ lớp. Trong ban hát, ai cũng kính nể ông thầy tuồng". Nói nôm na, thầy tuồng chính là soạn giả và kiêm luôn cả đạo diễn. "Nhân vật thứ hai, kế tiếp thầy tuồng là chú nhưng, chuyên việc nhắc tuồng cho diễn viên còn non nớt. Chú nhưng là một kép già lão luyện, thuộc hầu hết các tuồng thầy" (**Hát bụi** - Nam Chi tùng thư XB năm 1970 - tr.326). Rõ ràng, "nhưng" chỉ là người nhắc tuồng.

Hiệu là tên của anh hùng Nguyễn Duy Hiệu (1847-1887) - lãnh tụ xuất sắc của phong trào Nghĩa Hội chống Pháp ở Quảng Nam. Có giai thoại, ông Hiệu đã sai lính về làng bắt Tú Quỳ lên hỏi tội vì câu thơ xách mé đó, nhưng rồi vì tiếc tài của một người giỏi chữ nên ông tha cho. Về sau, Tú Quỳ còn có dăm ba bài vè, văn tế chế giễu cuộc kháng chiến của nghĩa quân Cần Vương. Nhà "Quảng Nam học" Nguyễn Văn Xuân bình luận: "Ở thời điểm này, ta chỉ có thể khép Tú Quỳ vào hạng người lạc hậu, bảo thủ và ông đã bị các nhà trí thức tiến bộ thời ấy khinh thường" (**Tho văn Tú Quỳ** - Nxb Văn hóa thông tin - 208, tr.256).

Đây chính là lý do khiến người đương thời không muốn nhắc đến Tú Quỳ nữa, về sau thơ văn của ông mai một dần, nay ít ai biết đến.

Thế thì, vẫn đề đặt ra ở đây là gì?

Với người cầm bút, ngoài cái tài/ tài năng còn là quan điểm, thế đứng, cách nhìn, sự lựa chọn, thái độ của họ về thời cuộc, về thời đại họ đang sống. Bằng không, văn chương chữ nghĩa dù tài hoa, dù hay bằng trời đi nữa, có là gì chăng? Thế đây, chỉ đơn cử một hai thí dụ, ai dám bảo thơ văn của Tôn Thọ Tường không gầm thêu? Ai dám bảo kiến văn của Lê Tác không giỏi? Thế nhưng đương thời, thời sau thiên hạ đã nhìn nhận họ bằng cái nhìn thế nào? "Rằng hay thì thật là hay". Hóa ra, bản linh

"Làm vua làm tướng chi chi đó/ Thị cũng do "nhưng" núp dựa màn". Câu thơ vọng lên tiếng cười xô xiên, châm biếm. Đọc xong, khiến ta lại nhớ đến... nghệ thuật chơi múa rối nước. Với con rối, mọi cử động của nó là do người chơi, nup phía sau điều khiển. Thật ra, thời buổi nào cũng có hạng người cầm bút chẳng khác gì con rối. Chữ nghĩa múa may quay cuồng những tuồng tâm huyết lắm, những tuồng đau đớn lắm nhưng chỉ là cái loa phát thanh cho "nhưng" nup dựa màn, giàu mặt ở phía sau.

Hạng cầm bút này, gọi là gì? Y không biết, chỉ biết văn hào Lô Tán gọi loại người thuộc "nhị hoa diện", nói nôm na là "anh hèn". Khác với hèn kiều cũ ở chỗ: "Anh ta là trí thức. Anh ta biết chỗ dựa của mình là núi băng, nhất định không bến lâu, tương lai mình còn phải xu phụ người khác, cho nên được nuôi nấng, chia sẻ oai thura, anh ta cũng phải giả vờ làm như mình không phải cùng một phường với tên công tử đó" (**Lô Tán tạp văn**, bản dịch của Trương Chính - Nxb VHTT - 2003, tr.511-512).

Có bàn luận gì thêm không?
Dạ, đã đủ rồi a. ■

PHÊ BÌNH NGHỆ THUẬT

1 Matsuo Basho (1644-1694), thi sĩ tài ba Nhật Bản, tác giả của hàng trăm bài thơ Haiku mà càng có độ lùi thời gian, người đọc trên toàn thế giới càng thích thú, tán thưởng và không ngừng bàn luận những lớp nghĩa sâu sắc ẩn tàng nơi từng câu chữ ngắn gọn, cũng có thể coi là bậc thầy tìm kiếm, chuyển hóa ý vị Thiên trong sáng tạo. Không chỉ bởi Basho từng có nhiều năm tháng tu tập Thiền đạo, không chỉ bởi ông đã biến cuộc đời thế tục của mình thành vạn bước lữ thứ hành hương tìm duyên đốn ngộ, mà còn vì, sâu xa hơn, ở Basho chính là những gì nước Nhật tựa kết qua ngàn năm: thiên nhiên, samurai, Thiên, hoa anh đào, tanka, renga... Thật hiếm thi sĩ nào có khả năng gài cắm những rung cảm, suy tư vô hạn trong một cấu trúc hữu hạn và tinh giản của thể Haiku như Basho; cũng thật hiếm vị thiền sư nào trên xứ sở Phù Tang tụng ca, thấu hiểu những vẻ đẹp đời thường bằng bản chất quan của một bậc hành giả kiêm lời, minh triết như Basho: "Ao xưa/con éch nhảy vào/vang tiếng nước xao"; "tịch liêu/tháu xuyên vào đá/tiếng ve kêu"; "Chuông chùa tàn dần/hương hoa đào buổi tối/vẫn còn vang ngân"; "trắng hòn đá trắng/của ngôi Đền Đá/là gió mùa thu".... Những vung bút tựa thiền thoại như vậy, rõ ràng, đòi hỏi tâm trí tĩnh lặng, thông quán vũ trụ, đắm chìm trong vạn vật thiên nhiên, và nhất là, cần đến tâm hồn thanh khiết, sức tưởng tượng phi phàm để giàn lược mọi rườm rà, linh kinh, thô ráp cho khoảnh khắc bùng tinh xuất thần.

Thơ ca Basho, trong cái nhìn hậu thế, là tinh hoa của chất lọc, cô đọng, đạt đến cảnh giới của tối giản, nhẹ nhàng, thanh thoát. Thực tế, không chỉ Basho trong thế kỷ XVII, truyền thống nghệ thuật trước đó của Nhật Bản cũng chịu ảnh hưởng sâu sắc từ Thiên. Chính xác hơn, Thiên đã ngấm sâu như một chất nền vững chắc để các loại hình như vườn đá (kare-sansui), cắm hoa (ikebana), cây cảnh (bonsai) hay trà đạo phát triển đa dạng, bền bỉ và vươn tầm quốc tế. Ở vài điểm cụ thể, như việc phải tiết chế, giàn lược âm tiết trong Haiku hoặc vật liệu trong bonsai, nhắc nhở người nghệ sĩ phải coi trọng tinh thần khắc kí, khổ hạnh và cả đạo tu thân của các bậc thiền sư, các chiến binh dũng cảm. Bởi thế, sự tương đồng, nếu không muốn nói là gần gũi, trùng khớp giữa ý niệm tối giản và Thiên, trước hết, là kỹ năng tự kiểm soát mạnh mẽ, thường trực. Thay vì phô trương, tối giản và Thiên gặp gỡ ở "nghệ thuật loại trừ" (art of subtraction), hướng đến việc bỏ bớt những gì không cần thiết, và lựa chọn các thành tố quan yếu cho sự hiện hữu. Như vị thiền sư phải nỗ lực dập tắt ngọn lửa dục vọng, người nghệ sĩ tối giản phải tập trung giác quan, nhìn thấy những vẻ đẹp tuyệt đỉnh đến từ trong sâu thẳm của sự ít hơn, hữu hạn và đơn lẻ hơn. Bài học thấm thía ấy khiến nghệ thuật bài trí, thiết kế, kiến trúc của Nhật cho đến nay, tuy bị công nghệ can thiệp, vẫn không ngừng song hành với phong cách Thiên và tối giản để chạm đến cái gọi là mỹ học của "tinh khôn" (aesthetics of zero); của các khoảng trống/rỗng luôn

KHI CHỦ NGHĨA TỐI GIẢN GẶP THỜI

BÀI 2: NUÔNG MÌNH TRONG TRẦM TÍCH VĂN HÓA

MAI ANH TUẤN

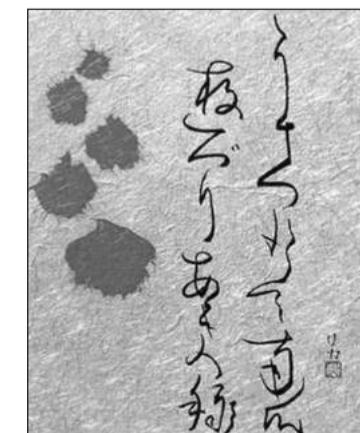
Những khơi gợi từ triết học Lão Trang, những âm vọng muôn néo của Thiên, những quán tưởng mơ mộng, duy cảm và tinh lặng tuyệt đối,... tất cả, thoạt tiên có vẻ trừu tượng đến mức khó nhận biết, đã hắt bóng hình lên những thực hành nghệ

khiến người xem, người dùng thẳng thớm.

2 Tiềm năng vô biên của sự loại bỏ, dù đó là kích thước, hình dáng, không gian, số lượng nhân vật hay màu sắc, trong nghệ thuật điện ảnh – xin được nêu cụ thể, của Abbas Kiarostami (1940-2016) quả là một đỉnh cao khó sánh. Tuy không là đại diện duy nhất, nhưng Kiarostami chắc chắn tiêu biểu cho phong cách điện ảnh tối giản kiểu Iran. Xâu chuỗi những điểm được coi là độc sáng trong các phim *Where is the friend's home?* (1987), *And Life Goes On* (1992), *Through the Olive Trees* (1994), *Taste of Cherry* (1997), *The Wind will Carry Us* (1999)..., thì khán giả có thể nhận ra các thủ pháp tối giản mà Kiarostami thường tái lập: 1. Xây dựng câu

chuyện trên hành trình tìm kiếm và vì thế, cảm thức về sự trôi dì, biến mất, lạc đường, được dùng như một motif khai thác diễn biến tâm lí, tính cách nhân vật. Tính chất "không chỉ dẫn" (directionlessness) này gây cảm giác đạo diễn chỉ là người quan sát dò hỏi, thu vào ống kính tinh huống trước mắt, không bình luận và can thiệp, dành sự việc cho người xem tham dự. 2. Bởi thường xuyên sử dụng các cú quay dài (longtake) và nhiều khi khung cửa ô-tô được chọn làm khung hình cố định nên các điểm nhìn khác bị giới hạn. Yếu tố khuôn hình này cũng là ẩn ý về những gì đang bị bó hẹp, bức bối, thắt chặt "cái nhìn" của người dân Iran trong bối cảnh chính trị nơi đây luôn cảnh giác mọi cánh cửa rời ra bên ngoài. 3/ Tuy nhiên, không bao giờ mất đi phẩm tính thi

ca, phim của Kiarostami vẫn tràn cảng màu sắc trong đôi lần góc máy diễn tả không gian rộng, và lảng mạn, tươi tắn ý vị trữ tình trong lời thoại, trong các hình ảnh đời thường nồng ấm yêu thương. Chính nhờ bám chắc hiện thực nhưng không mất chất thơ ấy, Kiarostami tiến đến một thái độ tự phản tú khi đặt ra quá nhiều câu hỏi liên quan đến truyền thống, đến các giai tầng xã hội, nhất là tầng lớp ngoài lề (người nghèo đô thị và sắc dân thiểu số), và sâu sắc hơn cả, là sống và chết, hiện tại và quá khứ. Chưa bao giờ mất đi quá khứ cũng như thật khô lòng để triệt tiêu hoàn toàn cái già nua. Bởi thế hiện tại phải là một tinh thần sống bao dung, rộng lượng và đổi mới. Điều lí tưởng ây trở nên thật giá trị vì nó có khả năng bảo vệ con người, bảo vệ những lẽ phải của

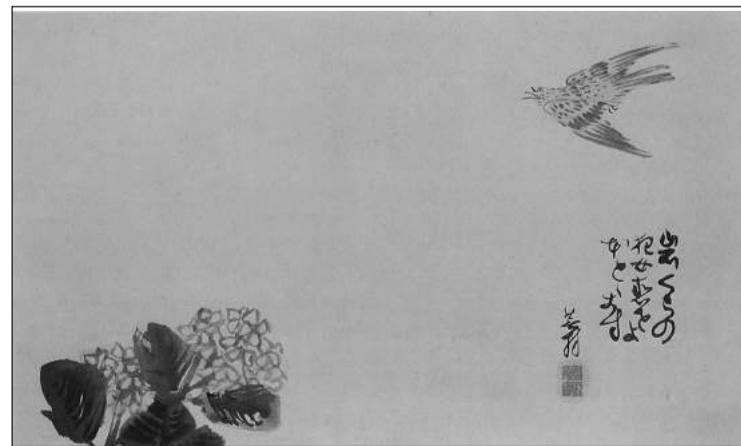

tâm hồn mà không có thứ quyền lực nào chia cắt được. Kiarostami không triết thuyết nhưng người xem vẫn cảm nhận rõ chiều sâu triết học nhân sinh khi các nhân vật trong phim ông bước qua ranh giới sinh tử với một thái độ bình tâm, nhẹ nhõm hiền thay.

3 Abbas Kiarostami đã từng chắc mẩm, có lẽ trong giây phút ông mơ mộng nhất, rằng thi ca ở xứ Ba Tư như cơn mưa rơi quanh họ và mọi người đều có thể lấy một phần trong đó. Phải vì thế mà phim của ông, dù thế nào, vẫn thanh khiết mát lành. Như thế, sức mạnh của cội gốc và chiều sâu văn hóa dân tộc luôn là điều kiện sinh thành tư duy sáng tạo ở Kiarostami. Nhìn rộng ra, những nghệ sĩ tối giản phương Đông, khi đề cao thứ mĩ học về tính không, hay "vô" như triết học Lão Tử bàn luận, đều muốn tìm về và thức nhận đạo vũ trụ, tự nhiên. Ở đó, thứ mà họ nhận được không phải là cái hữu hình, mắt thấy tai nghe, mà là những năng lượng vô hình, những cảm hứng lớn lao, những nguyên lý căn cơ về một cái "không" vô cùng, vĩnh cửu. Bản chất đời sống, nói như Kiarostami, là "gió sẽ cuốn chúng ta đi", như Trịnh Công Sơn, là "để gió cuốn đi" nên sự trường tồn không nằm ở vướng bận vật chất vụn vặt, mà ở tinh thần buông bỏ, giảm thiểu, loại bỏ.

Khi thán phục Trịnh Công Sơn "viết hồn nhiên như thể cảm xúc nhạc thơ tự nó trào ra", Văn Cao đã chỉ ra một đặc điểm nổi bật trong âm nhạc Trịnh: không theo hướng cấu trúc âm nhạc bác học phương Tây mà chọn "kết cấu đặc biệt như một hình thức của dân ca". Nhạc Trịnh chiếm ngự mọi bộ nhớ bởi những mô thức âm nhạc tinh giản, thanh khiết. Nhạc Trịnh lớn lao bởi khả năng ôm chứa đời sống nằm ở sự không hề để tâm ý dung công ôm chứa, không hề gắng gồng triết lí. Ca từ không phải vì ca từ, hát mà như không hát, nói mà như vô ngôn, nhạc Trịnh là sự thực hành của vị thiền sư, của triết nhân ngộ đạo vũ trụ. Trong so sánh với Bob Dylan, nhà nghiên cứu John Schafer nhận định, chính âm hưởng Phật giáo mới làm nên sự khác biệt và vĩ đại của nhạc Trịnh. Nhưng sẽ không sai nếu nói thêm rằng, đây là một thức giả vỡ lẽ Phật pháp bằng cách tự thuộc về những bất hạnh, chia li, đọa đày của trần ai, bằng yêu thương, quý chuộng cát bụi tha nhân.

Hành trình đó, thực chất, là "đi xa về gần", là từ số không đến vô hạn. Sẽ không đầy đủ nếu bỏ qua vẻ kì bí, đôi khi như huyền thoại, ảo ảnh ("thân như bóng chớp, có rồi lại không") của bản thân cuộc đời các bậc thầy mà nghệ sĩ tối giản hiện nay rất muốn học theo. Cái lưu lại trong thực hành nghệ thuật tối giản, quả nhiên, không dành cho cân đong đo đếm, mà dành để bằng lặng, mơ hồ, vừa thực vừa huyền, có trong tay nhưng lại ngoài tầm tay. Do đó, càng xác thực một cỗ quận phương Đông trong nghệ thuật tối giản thì ngay tức thời, cỗ quận đó đã là quán trợ, ý niệm đó đã pha phôi thành hư không. Những khoảng trống sẽ lộ ra bất tận và nó dành cho mỗi người, tùy tâm tùy ý, mà tưởng tượng, chìm đắm nghĩ suy. ■

Ai cũng nhớ về thời của ông, về những thước phim kinh điển của điện ảnh Việt Nam gắn liền với tên tuổi của nhà quay phim Nguyễn Hữu Tuấn, "Thị xã trong tầm tay", "Bao giờ cho đến tháng 10", "Trở về", "Thương nhớ đồng quê" (đạo diễn Đặng Nhật Minh); "Duyên nợ" "Yêu tinh" (đạo diễn Nguyễn Hữu Luyện), "Chuyện tình trong ngõ hẹp", "Người đàn bà mộng du" (Đạo diễn Thanh Vân), "Bên không chồng" (đạo diễn Lưu Trọng Ninh)... Ông còn được mời tham gia nhiều bộ phim nước ngoài quay tại Việt Nam, tham gia chọn cảnh cho phim "Đông Dương", ông là quay phim thứ hai của phim "Người Mỹ trầm lặng". Một thời làm việc hăm hở và nhiệt thành. Mỗi thước phim đều mang dấu ấn của Nguyễn Hữu Tuấn. Nhưng ông cho rằng, thời

thấy ông ở Y Tý, Mộc Châu, Lào Cai...

Làm phim hay chụp ảnh, là cách Nguyễn Hữu Tuấn thỏa chí của mình. Cái khát vọng của một người muốn làm việc, tận hưởng vẻ đẹp của cuộc sống. Và chính những chuyến đi, những trải nghiệm sống ấy giúp ông biết sống tĩnh lặng hơn, xa khỏi những ôn ào, tranh đua của cuộc đời náo loạn ngoài kia, bớt đi những tham, sân si... Ảnh cũng là góc tâm hồn ông, một tâm hồn bình dị, yêu cái đẹp trong sự bình thường, giản dị chứ không màu mè, ồn ào. Nhưng ông cũng là người rất cởi mở và biện chứng khi bàn luận về các vấn đề văn hóa. Tôi khá ngạc nhiên khi một người thuộc thế hệ cũ như Nguyễn Hữu Tuấn nhưng luôn tưởng minh và cởi mở trong các vấn đề. Khi cả xã hội đang sống vì những hoài niệm, coi những giá trị xưa là chuẩn mực thì Nguyễn Hữu

NSND NGUYỄN HỮU TUẤN: "NGƯỜI MUÔN NĂM CŨ"

VIỆT HÀ

Mọi người vẫn nhắc đến ông, một nhà quay phim xuất sắc của thế hệ phim Cách mạng Việt Nam. Còn ông thì đứng dung, thời đó lạc hậu lắm rồi, xa lăm rồi...

đó cũ và lạc hậu rồi. Điện ảnh ngày nay phát triển và thay đổi nhiều. Ông thuộc về những người muôn năm cũ. Vì thế, Nguyễn Hữu Tuấn cũng ít xuất hiện trong các liên hoan phim, thậm chí ông "nếu" mấy cuộc mời lên trao giải thưởng. Sống lặng lẽ và thu mình. Ông coi, quay phim là một công việc và ông đã hoàn thành tốt công việc của mình. Vậy thôi. Không mang vác cho mình trách nhiệm, càng không đeo bùa lớn theo kiểu, nghệ sĩ có sứ mệnh nào đó. Với ông, giản dị, làm nghề bằng sự chân thành và đam mê. "Tôi có một mong muốn được làm cho thỏa chí của mình, cho chính con tim mình và may thay, nó được mọi người vỗ tay tán thưởng. Có thể tôi có chút thành công vì khát vọng thỏa chí lớn hơn một vài người khác mà thôi!".

Năm 1976, Nguyễn Hữu Tuấn đầu quân về Xưởng phim truyện Việt Nam học nghề làm trợ lý quay phim. Chỉ trong vòng 3 năm, ông đã trở thành quay phim chính. Phim đầu tay của ông chính là "Hy vọng cuối cùng" của đạo diễn Trần Phương. Sau đó là một loạt những bộ phim nổi tiếng của điện ảnh cách mạng Việt Nam.... Ông để lại một gia tài phim đồ sộ gắn liền với thời kỳ rực rỡ nhất của điện ảnh Cách mạng Việt Nam.

Rời vai trò làm phim, nghỉ hưu, Nguyễn Hữu Tuấn đã chuẩn bị sẵn cho mình một hành trình khác, độc lập hơn, nhiếp ảnh. Ông nói: "Tôi sợ nhất là khi xong việc, nghỉ hưu, mình phải rời khỏi cơ quan, rời khỏi đời sống sinh động ấy, nên phải làm gì đó mà về hưu vẫn còn làm việc. Phải nghỉ xa thế".

Không phải chờ đến khi nghỉ hưu Nguyễn Hữu Tuấn mới chụp ảnh. Nhưng đó là thời gian ông chụp nhiều nhất. Có thể nói, Nguyễn Hữu Tuấn có một kho tàng ảnh đồ sộ, ở Việt Nam hiếm người chụp nhiều bằng ông. Nhưng ông chụp chỉ để thỏa mãn đam mê của mình. Ông nói: "Đó là những cuộc rong chơi của ông với cuộc đời, không mục đích, không đặt hiệu

quả lên hàng đầu". Cái phòng tầng 2 rộng mênh mông của ông trở thành kho lưu trữ ảnh. Hàng ngàn bức ảnh được chụp, rửa và để cẩn thận trong túi theo từng chủ đề. Ông gần như hiếm khi triển lãm. Ngoài hai cuộc "Người đi qua làng" và "Thư Đồng Văn" bị ban bè "dụ oỗ", thì Nguyễn Hữu Tuấn chỉ dành để ngắm và thường lâm một mình. Ông vốn không thích hội hè, đám đông. Ông chụp ảnh không phải để show cho mọi người xem. Với ông, đơn giản, chụp ảnh để ghi chép lại cuộc sống. Nhìn kho tàng ảnh của ông đang ó vàng theo thời gian, tôi có cảm giác hăng hikut, tiếc nuối. Bởi tôi biết, trong đó chứa đựng rất nhiều câu chuyện của lịch sử, văn hóa mà nếu mất đi, chúng ta sẽ vĩnh viễn mất những giá trị, những chứng nhân của lịch sử. Nhưng ai quan tâm? Ngay cả ông, một cuộc đời sôi nổi dành cho đam mê của mình, ông cũng chỉ buông tiếng thở dài: "Biết làm sao được".

Gia tài ảnh của Nguyễn Hữu Tuấn có giá trị bởi ông đang làm đúng sứ mạng của nhiếp ảnh là ghi chép cuộc sống. "Tôi vinh dự, may mắn được làm nghề chụp ảnh, tôi làm đúng sứ mạng của nó là lưu giữ chứ không phong danh gì cả. Bên đò đó tôi chụp, một số bên đò giờ đã bị bỏ đi để làm cầu. Sông Gianh đây, phà Gianh ngày chưa có cầu rất quan trọng. Giờ có cầu. Nó là một bằng chứng lịch sử. Hãy nhìn bức ảnh ở sứ mạng đó". Trong thời buổi mọi người đổ xô chụp ảnh màu, tận dụng sự tối đa của công nghệ, Nguyễn Hữu Tuấn vẫn chung thủy với máy phim đen trắng. Không phải vì ông già và cũ, ngại update, mà Nguyễn Hữu Tuấn quan niệm: "Ảnh đen trắng bền hơn ảnh màu, ảnh màu lâu sẽ bạc đi. Đen trắng giữ nguyên chất cuộc sống. Nó là thú vui, như người câu cá không câu bằng

Nhiều người chọn nhiếp ảnh theo phong trào chứ không phải vì tình yêu. "Bây giờ không nhiều người hiểu nhiếp ảnh. Họ ngộ nhận, yêu nhiếp ảnh là làm lúi một mình, sắm sửa cần câu từ súng đập xe đi câu một mình, mưa cũng đi, nắng cũng đi. Còn nhiều người đi bè lú, không phải yêu nó, đi chơi đó mà. Tổ chức đi Sa Pa, Y Tý, Đồng Văn, người ta đi mình cũng đi và chụp ảnh chỉ là thêm một tí. Còn yêu thì đi một mình, thế mới giải tỏa gì đó trong lòng." Đến bây giờ, ở tuổi 80, Nguyễn Hữu Tuấn vẫn hăm hở với đời sống, hăm hở với những chuyến đi. Thoát cái đã

Tuấn có góc nhìn khác. Ông chỉ cho tôi chiếc bình gốm đồi Minh cách đây gần 600 năm ông để ngoài ban công. Nó không đẹp. Không phải cái cũ xưa nào cũng đẹp. Và chúng ta chỉ nên giữ lại những thứ đẹp và có giá trị. Cũng như mọi người vẫn nói về sự lộn xộn, ồn ào của Hà Nội. Một người yêu làng, coi mình là người đi qua làng như Nguyễn Hữu Tuấn lại nhìn nhận rất tích cực về sự phát triển của Hà Nội hôm nay, cái xấu, cái nhiễu nhương là điều tất yếu trong sự phát triển. Với ông, các giá trị thực là giá trị khi nó tồn tại tự nhiên trong dòng chảy của đời sống.

Hàng ngày, ông vẫn ngồi uống trà trước hiên nhà. Nơi được phủ xanh bằng cây cổ. Ông mang hồn quê về phố. Một góc nhỏ thanh bình và giản dị giữa con phố ồn ào và đất đỏ bậc nhất chốn Hà thành: phố Hàng Đào. Xung quanh là chum, vại, những thứ quê kiểng, truyền thống. Góc nhỏ bình yên ấy, những ngày ở Hà Nội, dăm ba bạn bè thân vẫn đến uống trà, đọc sách. Thỉnh thoảng, Nguyễn Hữu Tuấn lại lôi toan và màu ra vẽ. Không đi chụp ảnh thì ông vẽ. Vẫn là làng quê Việt Nam, những nơi ông từng đi qua, ghi dấu tuổi trẻ và tình yêu của ông... Rồi những khi rảnh, ông lại ngồi trước máy tính, sắp xếp gia tài ảnh của mình vào từng ngăn, từng chủ đề. Hy vọng lúc nào đó sẽ in thành sách. Xe đạp, làng, những bến đò, trẻ em, người nông dân... Những thư mục trong máy tính cứ đầy lên mỗi ngày.

Tôi nói với ông, tôi muốn viết về những người già trong thành phố. Những người già mà sự có mặt của họ đã làm nên một đời sống của văn hóa Hà Nội... Những người già càng ngày càng vắng bóng trong đời sống này... Còn ông thì vẫn nghe ngóng về những người trẻ, ngoài kia vẫn có những người lặng lẽ làm việc và cống hiến... Họ sẽ tiếp tục khơi mạch dòng chảy của quá khứ... Ông tin như vậy. ■

NSND Nguyễn Hữu Tuấn tham gia làm phim "Người Mỹ trầm lặng"

Chúng tôi là những sinh viên khóa đầu tiên của chuyên ngành Lịch sử văn hóa Việt Nam (sau này là Văn hóa học), Khoa Lịch sử (Trường Đại học KHXH&NV Đại học Quốc gia Hà Nội). Một ngành học mới mẻ, "sinh sau đẻ muộn" so với bě dày truyền thống của các ngành học khác về lịch sử. Vì là khóa "khai ngành", nên chúng tôi được đặc biệt "ưu ái" về mọi mặt, nhất là đội ngũ các thầy cô tham gia giảng dạy Trong đó, có các chuyên gia đầu ngành như: Phạm Đức Dương, Nguyễn Thừa Hỷ, Trần Lâm Biền, Nguyễn Hải Kế, Lâm Thị Mỹ Dung, Đỗ Lai Thúy... Khi đó, GS Trần Quốc Vượng, vừa là người sáng lập, vừa là chủ nhiệm bộ môn đầu tiên của ngành học, thầy cũng nhận trọng trách lên lớp cho đám sinh viên chúng tôi - cái lũ mà thầy Vượng hay gọi là "các ông, các bà" và có "Kính thưa, kính gửi" đàng hoàng.

VÀO năm học, tôi được ông Nguyễn Hải Kế (khi đó là Phó chủ nhiệm bộ môn) phân công qua đưa dón thầy Vượng lên lớp. Ngày đầu tiên lên lớp, ông Kế có dặn tôi: "Cậu nhớ mua mấy lon bia 33 hay Tiger, thêm cả bao thuốc Vina nữa nhé, mang lên lớp cho thầy Vượng". Lúc đó, tôi ngạc nhiên lắm, rồi thắc mắc "sao lại bia và thuốc trong giờ học nhỉ?". Đón và đưa thầy lên lớp, tôi ngồi bàn đầu, vừa nghe giảng, vừa rót bia ra cốc, rồi mới biết đến câu: "No beer, no class" của ông Vượng. Trong khi giảng, tay cầm cốc bia, tay cầm điều thuốc, vừa nhâm nhi, vừa giảng bài, thi thoảng ông đến tận chỗ sinh viên, vỗ vai nói bằng cái giọng khẽ khà: "Ông có hiểu không?". Càng về cuối buổi học, bài học càng hấp dẫn, chúng tôi mải nghe, chả ai ghi chép được gì sất, nhưng đứa nào đứa nấy "mắt chữ O, mồm chữ A", quên cả giờ nghỉ giải lao. Những lúc đó, sinh viên các lớp khác vào ngồi nghe kể, kín hết cả chỗ, cửa sổ ngoài hành lang cũng chẳng còn chỗ trống. Không chỉ hấp dẫn về bài giảng, ông Vượng cũng có phong cách (style) riêng biệt/chả giống ai. Ông thường "khoe" với đám sinh viên chúng tôi, là ông chỉ sử dụng hàng "xịn", áo phông lacoste, quần bò hiệu "lì vai" (levis), giày thể thao adidas, nhưng được phối với chiếc mũ, áo gile và chiếc túi vải, tất cả bằng chất liệu thổ cẩm. Đặc biệt, là chiếc đồng hồ "điện tử" đeo tay của Nhật, mà thời học sinh phô

thông chúng tôi thường sử dụng. Khoé đèn chiếc đồng hồ, ông cởi khói tay và "hạ thủy" nó vào cốc bia; cả lớp tôi "ồ" lên đầy ngạc nhiên, như chia buồn với thầy về sự "ra đi" của nó. Nhưng "bé cái nhầm", đồng hồ xin vẫn không hề hấn gì, lấy từ cốc bia ra, lau sạch, đeo lại tay, thầy tiếp tục vừa nhâm nhi, vừa kể chuyện.

Sự hấp dẫn trong bài giảng của ông Vượng, chính là sự phong phú về tri thức trải nghiệm qua thực tế điền dã và được nghiệm sinh dưới góc nhìn đa chiều, cởi mở. Tri thức nghiệm sinh trên nền tảng thực tiễn đó luôn được đánh giá bằng lý thuyết, phương pháp cụ thể. Ông thường nói: "Tôi học từ dân", lý thuyết và tri thức khoa học thường được tham chiếu/dối sánh với tri thức dân gian. Điều đặc biệt đó, chính là những lý thuyết, phương pháp khoa học luôn được ông áp dụng linh hoạt, nhuần nhuyễn với bối cảnh cụ thể ở Việt Nam. Với lối diễn ngôn dí dỏm, khí chất phóng khoáng, tinh thần thẳng thắn, trao đổi cởi mở... bài giảng về các vấn đề của văn hóa Việt Nam thường ở dưới dạng câu chuyện/chuyện kể, vì vậy mà đám sinh viên chúng tôi thường nhớ rất lâu. Tôi nhớ, lần đó ông có giảng về "tri thức dân gian" và những bí quyết (know how) ở những làng nghề truyền thống ở châu thổ sông Hồng/Bắc Bộ. Ở các làng quê có thầy lang chữa bệnh gãy xương, trật khớp giỏi, thường thì có truyền thống hành nghề đạo chích. Vì hay đi đêm, trèo tường, khoét vách, bị sờ sẩy, trượt chân mà không thể công khai chữa trị, dành tự nắn, hoặc tìm lá lầu mà bó

chữa. Lâu ngày, dần hình thành các kỹ năng, tri thức chữa bệnh xương khớp mà trở thành truyền thống. Sau này, kinh nghiệm được tích lũy, rồi xuất hiện những thầy lang hành nghề chữa bệnh xương khớp nổi tiếng khắp làng trên, xóm dưới.

Rồi ông dạy cho chúng tôi biết nhìn ra và chấp nhận những nghịch lý của đời sống tự nhiên và xã hội. Tôi còn nhớ, khi ông giảng về ẩm thực, theo kiểu

nghiệm sinh dân gian mùa nào thức này, nhưng ông chỉ ra những mâu thuẫn của tự nhiên theo từng mùa. Mùa đông lạnh, nhưng cây trái, rau củ lại thiên về tính hàn/âm; mùa hạ nóng nhưng cây trái, rau củ lại thiên về tính nhiệt/dương. Đây chính là sự bù đắp của tự nhiên theo quy luật âm dương. Mùa đông lạnh, cơ thể không thoát khí, hay sinh nóng trong, tự nhiên bù đắp bằng tính hàn/âm. Ngược lại, mùa hạ nóng, cơ thể ra mồ hôi, thoát khí, hay sinh lạnh trong, tự nhiên bù đắp bằng tính nhiệt/dương.

Thu hoạch lớn nhất của chúng tôi sau những giờ được học ông Vượng là hệ thống lý thuyết địa văn hóa, địa lịch sử. Trên cơ sở diện mạo địa hình, khí hậu và hệ sinh thái, Trần Quốc Vượng đã chỉ ra căn cứ văn hóa của từng vùng. Bài học đó gắn với việc lý giải về cội nguồn làm nghề sông nước, chài lưới của vương triều Trần (1225-1400) trong lịch sử. Để rồi từ nguồn gốc gắn cuộc đời với môi trường sông nước - biển đã đem lại những thắng lợi vĩ đại cho vua tôi, quân dân Đại Việt. Mỗi trường, địa lý và các yếu tố sinh thái sông - biển đã tạo cho người họ Trần có thể lực khỏe mạnh, khí chất can trường, liều lĩnh, quyết đoán và đầy tham vọng. Rồi cả cái cách ông giải thích về diện mạo tự nhiên của Thăng Long - Hà Nội, là

một thành phố sông hồ, "Nhị Hà quanh bắc sang đông/ Kim Ngưu, Tô Lịch là sông bên này". Thủ đô này nằm trong lòng/ở giữa một tứ giác nước, có những con sông bẩn mènh bao quanh, đường sông trở thành hệ thống giao thông huyết mạch, lan tỏa - vươn ra các vùng miền/trần xung quanh. Đê điều ngắn lũ, vô tình đã biến các nhánh sông nằm trong đê mà trở thành hồ (hồ Tây, hồ Hoàn Kiếm...). Từ đó, Thăng Long - Hà Nội đã mang trong đó đặc trưng/quy luật "hội tụ - kết tinh - lan tỏa" các giá trị văn hóa, lịch sử. Theo ông, đứng từ Thăng Long, nhìn ra "tứ trấn/xứ": Đông (Hải Dương, Hải Phòng, Quảng Ninh); Tây/Đoài (Hà Đông - Sơn Tây, Vĩnh Phúc, một phần Phú Thọ); Nam (Hà Nam, Nam Định, Ninh Bình, Thái Bình, Hưng Yên); Bắc (Bắc Ninh, Bắc Giang). Mỗi trấn/xứ có một tính cách/căn cước văn hóa riêng biệt, dân xứ Đông thì "gấu", "táo tợn"; dân xứ Bắc thì khéo léo, giỏi kinh doanh/buôn bán - nhất là vai trò của người phụ nữ, các bà các mẹ đảm đang, tháo vát, khéo léo.

Sau mỗi buổi dạy, ông thường rủ tôi: "Cậu có bận gì không? Nếu không bận, thì đi ăn trưa cùng tôi?". Sinh viên như tôi, có việc gì đâu mà bận. "Vâng a, em không bận gì cả". Thế là đi kiểm cái quán bia nào đó, thầy trò lại ngồi nhâm nhi. Ông không ăn hay uống được nhiều, nhưng thích lai rai; vừa uống, vừa hút thuốc. Lúc này, tôi mới có cơ hội hàn huyên, hỏi ông những việc cho riêng mình. Quê tôi ở Gia Viễn, Ninh Bình; ông bảo: cậu là con cháu vua Đinh và gốc Mường. Họ Đinh nhà cậu là dòng nhà quan lang (Đinh, Quách, Bạch, Hà), nhưng đã được Việt hóa, khi cụ Đinh Bộ Lĩnh nắm giữ quyền lực và dựng nghiệp ở kinh sư Hoa Lư. Rồi, thầy còn hỏi tôi sinh vào giờ, ngày, tháng, năm nào? Sau này tôi mới biết, ông là người xem tử vi có "số má" ở Hà Nội. Khi đó, vì còn trẻ, lại là sinh viên, nên tôi không quan tâm lắm và không có ý thức để giữ lại lá số và ghi chép những lời ông "đọc số" cho tôi. Nhưng tôi nhớ có chi tiết, khi hỏi về công danh - sự nghiệp. Ông nói, cung "quan lộc" của cậu có chính tinh là "Thái dương" nhẹ ra rất tốt, nhưng bị hâm, nên số không được làm quan, tức chỉ làm lính. Có cổ gắng/phấn đấu thì cũng rất mệt mỏi, mà cơ đồ lại không bền, dễ bị đổ bể. Ông phán thêm, số cậu được nhờ vợ "Thân cù Thê", có "Cự mòn", hay cãi vã/khắc khẩu, nhưng không bô được nhau...

Bây giờ ngẫm lại, mới thấy những gì ông nói đều trúng cả. Và càng ngẫm thì lại càng nhớ ông hơn! ■

Cái chết của kẻ báng bỏ

Tối ngày 24 tháng 1 năm 41, hoàng đế Caligula của đế chế La Mã trở về cung từ một rapp hát. Đến một quang tối, một đám người nhảy xổ ra chặn đường, dao kiếm thi nhau đâm xuống thân xác ấy. Trong đám thích khách, có cả Casius Chaerea - người vừa được bổ nhiệm làm vệ sĩ của chính Caligula.

Và sau đó, họ ủa về cung. Vợ Caligula bị giết. Con gái bị giết. Thậm chí, họ đều bị giết khát bạo. Thế nhưng, cả Viện nguyên lão lẫn thần dân La Mã đều hoan hỉ ăn mừng. Một hoàng đế khác được dựng lên, và lịch sử sang trang, chuyển khỏi một trang đẫm máu, đầy nghẹt bạo ngược, thú tính cũng như sự truy lạc.

Điều phải đến cuối cùng đã đến, khi không còn ai chịu đựng nổi Caligula nữa. Song, giọt nước tràn ly không phải là việc vị hoàng đế ấy đã diên loạn đến mức đòi hỏi Viện Nguyên lão công nhận mình không chỉ là nguyên thủ tối cao mà còn là hiện thân của thánh thần. Đó chỉ là cái vở danh nghĩa, che lấp những xung đột lợi ích chính trị không thể dung hòa. Còn thực chất, như đánh giá của nhà nghiên cứu lịch sử Miranda Twiss (trong cuốn *The most evil men in history*), yêu cầu áy của Caligula là để kiểm tra lòng trung thành của Viện Nguyên lão. Nó được đưa ra khi ông dẫn quân trở về từ một cuộc viễn chinh mang tính du hý vòng quanh lãnh thổ La Mã (tháng 5 năm 40), và Caligula tỏ ra khinh mạn phái đoàn của Viện Nguyên lão nghênh đón mình: "Ta chỉ trở về với nhân dân, chứ không phải các ông!".

Có điều, theo đà khuếch đại những câu chuyện kể của binh lính, nhân dân cũng đã quá sợ hãi kẻ báng bỏ ấy. Họ được biết là tại cảng Boulogne (Bologna ngày nay), Caligula yêu cầu quân đội xếp hàng trên bờ biển, cả bộ binh, cung thủ, kỵ binh và máy bắn đá. Caligula xuất hiện, băng qua mặt nước nông, cất lời nguyên rủa thần đại dương Neptune (thần thoại La Mã), và hô hào binh sĩ tấn công vào... bọt sóng. Rồi, cũng theo lệnh Caligula, binh sĩ di thu lượm "chiến lợi phẩm". Không gì khác, đó là những vốc... vỏ ốc, vỏ sò trên bãi biển.

Cùng quang thời gian ấy, Caligula thường xuyên ăn mặc kỳ dị, và xuất hiện như các vị thần Olympe. Người ta thường nhìn thấy ông ta đội mũ miện, đeo râu mạ vàng, tay cầm đinh ba (vũ khí quen thuộc của thần Neptune). Đôi khi, ông ta cũng ăn mặc như các nữ thần Venus, Juno hay Diana...

Chừng đó là quá đủ, để bắt cứ ai cũng đồng ý rằng ông ta nên bị ám sát.

Tử vàng son đến diên loạn

Thế nhưng, thật khó tin rằng khi Caligula mới được lựa chọn lên ngôi, cả đế quốc đã mừng vui đến mức độ nào. Bởi vì Tiberius, người tiền nhiệm của ông ta, lại xa lánh triều đình, từ chối quyền lực và sống ẩn dật một cách sa đọa trên đảo Capri, từ năm 26 đến khi chết (năm 37).

CALIGULA KẺ ĐIỀN TRÊN NGÓI HOÀNG ĐẾ

PHI HỒ

Nero, với "huyền thoại" đốt thành Roma để tìm thi hùng, thường được biết đến như bạo chúa diên hình của dòng dõi các hoàng đế La Mã. Song, nếu đặt cạnh một trong những người tiền nhiệm - Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus, hay thường được gọi ngắn gọn là Caligula, Nero có lẽ sẽ giống với một cậu chàng ngơ ngẩn thư sinh. Chi trị vì trong 3 năm 10 tháng ngắn ngủi (16/3/37 - 24/1/41), Caligula đã kịp thực hiện mọi tội ác kinh tởm nhất, trên cương vị là hoàng đế quyền lực nhất của toàn cõi châu Âu.

Caligula là hậu duệ của một trong những gia đình quyền lực nhất đế chế La Mã, là con trai của Germanicus - một trong những tướng lĩnh quan trọng nhất ở các mặt trận phía Đông. Song, Germanicus qua đời sớm, nghi là bị đầu độc. Vợ ông, tức là mẹ Caligula - bà Agrippina, cháu trực hệ Augustus Đại đế - cáo buộc Tiberius là thủ phạm. Bà cùng hai con trai lớn - Nero và Drusus - bị bắt, bị treo cổ và bị bỏ đói đến chết. Caligula, con út, được ân xá, nhưng những dày ải và lăng nhục áy đã kịp hằn sâu vào tâm trí y.

Năm 31, tuổi 19, Caligula đến làm khách của Tiberius ở Capri. Đó là quang thời gian y bắt đầu xây dựng các mối quan hệ chính trị quan trọng cho mình, bên cạnh việc nung thù nẫu hận. Y kết thân với Trưởng pháp quan Macro - cánh tay phải của Tiberius. Y cũng bắt đầu để lộ những khuynh hướng tính cách, mà sau này được người viết tiểu sử là Suetonius ghi lại: "Caligula không thể kiểm soát bản chất man rợ của mình. Ông ta thật sự thích chứng kiến những kẻ bị tra tấn đau đớn khổ sở. Vào ban đêm, ông ta thường đi ra ngoài, đội tóc giả, khoác áo choàng, lao vào những cuộc truy hoan".

Tương truyền, Tiberius từng nói với Caligula vào năm 35, khi y

và một người nữa - Gemellus - được chọn làm đồng thừa kế: "Ngươi sẽ giết đứa bé này, và kẻ khác sẽ giết ngươi". Vấn đề là, Tiberius không có lựa chọn nào khác. Germanicus rất được lòng dân chúng, nên các công dân La Mã đòi hỏi quyền lực cho con trai duy nhất còn lại của ông - Caligula.

Ngày 16/3/37, Tiberius chết. Gemellus bị cô lập. Một mình Caligula ở ngô cao. Cả La Mã ăn mừng. Viện Nguyên lão, một cách dân túy, trao cho hoàng đế mới "quyền thế và uy lực ở mọi lĩnh vực". Sau Augustus Đại đế, chưa ai được hưởng sự ưu ái ấy.

Sáu tháng đầu tiên, Caligula hạ thuế cho dân chúng và thưởng tiền cho binh sĩ. Y thành lập đội thân binh, được trả lương rất hậu, gồm toàn các chiến binh tinh nhuệ ở quân đoàn phương Đông cũ của cha mình, gồm khá nhiều người Germany (khi đó còn chỉ là các bộ tộc chưa thống nhất thành nước Đức).

Và tiếp nối là xa hoa tột bậc, hoang phí tận cùng. Chưa lúc nào các hí trưởng cũng như các trưởng đầu (người với người, người với thú dữ, thú dữ với thú dữ) hoạt động mạnh mẽ như dưới thời Caligula. Tiệc thường những nơi ấy tăng lên gấp đôi, gấp ba. Nhân dân, mê muội trong lạc thú, chẳng đòi hỏi gì hơn.

Hình ảnh Caligula (trái) trong một bộ phim năm 1979

Tượng Caligula

* Caligula là biệt danh do chính bạo chúa chọn, mang ý nghĩa là "đôi giày nhỏ", để gợi nhớ lại một đôi giày đóng đinh được gọi là Caligae mà y vẫn thường mang hồi còn bé, khi theo chân các đoàn viễn chinh La Mã.

* Đời sống tình dục thắc loạn là điều vô cùng kinh tởm, nhưng không thể không nhắc đến khi nói về Caligula. Từ khi dậy thì, y đã loạn luân với chính chị và em ruột của mình. Ở Capri, y công khai tư thông với với vợ của Macro (và được Macro đồng ý). Y sẵn sàng đòi hỏi quan hệ tình dục với bất cứ người phụ nữ nào, kể cả vợ của các quan chức cao cấp, khi chính họ đang ngồi họp ở phòng bên cạnh.

* Ám sát, báng dao kiếm hay thuốc độc, là phương tiện thanh trừng đối thủ chính trị được sử dụng rộng rãi và quen thuộc, kể từ thời Julius Caesar.

* Trong một cuộc giao tranh nhỏ năm 40, đoàn viễn chinh của Caligula bắt được 1.000 tù binh Germany. 300 người được giải về La Mã "báo công". 700 người còn lại bị giết lần lượt từng người một, trước sự chứng kiến của đồng đội.

Đến năm thứ hai cầm quyền, Caligula đã tiêu xài xong 2,5 tỷ đồng vàng - số tiền Tiberius để lại sau nhiều năm chi tiêu chát chẽ. Và rồi, ăn chơi quá độ, Caligula nằm bẹp vì suy nhược. Cả La Mã lo lắng cho số phận hoàng đế của mình. Khi hồi phục, y tuyên bố: "Ta đã được sinh ra một lần nữa, để trở thành một vị á thần!".

Đó là lúc những điều kinh khủng nhất bắt đầu.

Quỷ dữ ở ngô cao

Không dễ dàng gì, cho dù đã 2000 năm trôi qua, để mô tả những "chiến tích" của Caligula mà không rùng mình. Ngay khi ăn mừng việc bình phục (nghĩa là ăn mừng việc được tái sinh để trở thành thần linh), đã có không ít người thiệt mạng. Có kẻ phải chiến đấu như một đấu sĩ (gladiator) đến chết. Có kẻ bị vứt xuống tường thành, đầu đội vòng hoa. Ngày nào cũng được tuyên bố là ngày nghỉ, nên các công việc cũng như giao dịch thương mại đình trệ. Nguồn thu không còn, tiền thường giảm, sự tử cung bị bồi đói, các đấu trường xơ xác. Những tiếng la ó cũng bắt đầu vang lên trên các khán đài.

Con quỷ lúc ấy lộ mặt thật. Những kẻ la ó bị lôi xuống sân đấu, đầu với bầy thú dữ đói đến tận người cuối cùng. Ra khỏi đấu trường, Caligula tiến hành triệt hạ hàng loạt người thân cận chung quanh. Gemellus, lúc đó 18 tuổi, bị ép tự sát bằng kiếm. Silanus, bố vợ Caligula, do phản đối ý kiến con rể, bị quy tội làm phản và

cũng bị ép tự cắt cổ mình bằng... dao cạo. Macro, người bạn cũ, bị kết tội hâm hiếp Ennia - vợ Caligula. Cả hai đều phải tự tử.

Ké tiếp là cả một làn sóng khủng bố dành cho những ai dám phản đối hoàng đế. Luật pháp, thời điểm ấy, mang nghĩa đầu tiên là "tra tấn". Caligula không chỉ nghĩ ra những cách giết người man rợ, y còn bắt người thân tội nhân phải chứng kiến.

Mặt khác, Caligula còn giết người để... kiêm tiền. Du khách giàu có tới La Mã có thể bị ép sửa di chúc thừa kế của mình, rồi bị hạ sát. Theo như ghi chép (không loại trừ khả năng có phóng đại) của các sử gia về sau, có lần khi đang đánh bạc, Caligula hết tiền. Y đòi mang tới danh sách điều tra dân số của xứ Gaul, và ra lệnh giết hết những người giàu nhất, rồi quay lại chiêu bạc, bình thản: "Các ngươi kiêm được vài đồng lẻ, còn ta vừa có 150 triệu deina". Giấy mời đến gặp Caligula dành cho những người quyền cao chức trọng trong đế quốc, chính là giấy báo tử, cũng là lệnh tịch biên tài sản. Điều này lặp đi lặp lại trong cả hành trình mang quân "diêu binh" qua lãnh thổ La Mã ở Anh, Pháp, Đức... hiện tại.

Nhưng, thật may mắn cho La Mã, Caligula đã không thể kiềm chế được mình đừng vượt khỏi giới hạn, khi liên tục sỉ nhục Viện Nguyên lão. Cũng thật bất hạnh cho đế quốc ấy. Sau bốn năm tăm tối với Caligula không lâu, đến lượt Nero kế tục những truyền thống kinh hoàng... ■

SAU BỨC MÀN BÍ MẬT

NHỮNG CHUYẾN TÀU CHỞ VẬN MỆNH NƯỚC ANH

ĐÔNG QUÂN

Winston Churchill không bao giờ chấp nhận đầu hàng Đức Quốc xã, kể cả khi nước Anh trở nên đơn độc sau trận Dunkerque (Dunkerque trong tiếng Anh). Song, có lẽ cũng không ít người từng muôn biết: Khi đọc lên những câu nổi tiếng rằng "Chúng ta sẽ bảo vệ Tổ quốc của chúng ta, dù với bất kỳ giá nào. Chúng ta sẽ chiến đấu trên đất Pháp, chiến đấu trên biển, chiến đấu với không lực ngày càng vững mạnh, chiến đấu từ bờ biển vào đất liền, từ nòng thon ra thành thị rồi lên miền núi, chúng ta quyết không đầu hàng!", ông có chuẩn bị điều gì cho khả năng nước Anh cũng không trụ nổi dưới mưa bom bão đạn, và bị chiếm đóng như nước Pháp hay không?

Kế hoạch Cá

17h ngày 2/7/1940, cảng Montreal (Canada) đón một đoàn tàu. Trong bóng tối đã bắt đầu sắp xếp, một người đàn ông bước ra, nói nhỏ với những người đang chờ đón mình: "Chúng tôi mang đến rất nhiều 'cá vàng'. Số còn lại cũng sẽ đến sớm thôi. Chúng ta đang dọn dẹp nhà cửa và cất giữ đồ đạc mà". Và những thùng "cá vàng" được bốc dỡ chóng vánh, sắp xếp vào những chiếc xe để chuyển tới một nơi bí mật, dưới sự giám sát của các quan chức cao cấp nhất tại Ngân hàng Hoàng gia Canada. Không một lời thừa. Không một sự chậm trễ.

Đó là ngày thứ 17 kể từ khi Paris, thủ đô Pháp, sụp đổ dưới sức tấn công khủng khiếp của các lữ đoàn thiết giáp Quốc xã. 330.000 binh sĩ Anh - Pháp đã kịp thoát khỏi bờ biển Dunkerque. Nhưng đổi lại, cái giá phải trả là toàn bộ quân đội Pháp xem như đã bị xóa sổ. Một nửa nước Pháp bị chiếm đóng. Nửa còn lại bị đặt dưới sự cai trị của chính phủ bù nhìn Vichy - những người chấp nhận đầu hàng quân Đức. Tây Ban Nha và Bồ Đào Nha, đều được lãnh đạo bởi những nguyên thủ theo khuynh hướng độc tài - phát-xít, là đồng minh tự nhiên của Đức. Hà Lan đã bị chiếm. Bỉ cũng bị chiếm. Anh quốc

đứng lè loi một mình bên kia eo biển Manche, đối diện với cả dải bờ biển thù địch từ Bắc xuống Nam.

Hơn ai hết, Winston Churchill hiểu rõ tình hình. Ông không cam chịu đầu hàng. Ông vẫn còn có thể trống cây vào tinh thần chiến đấu can trường của những người lính Anh và cả nhân dân Anh. Ông còn trong tay quyền huy động lực lượng từ cả Vương quốc Liên hiệp Anh (United Kingdom, bao gồm Anh Độ, Canada, Australia, New Zealand...). Ông giữ vững, củng cố và cổ vũ tinh thần cho quân dân Anh nhờ những yếu tố đó. Song, chiến tranh cũng như chính trị, không thể "tắt tay" vào cuộc chơi như một canh bạc. Luôn cần có sự chuẩn bị cho những giai đoạn tiếp nối. Cũng luôn cần bảo đảm cung ứng tài chính cho các hoạt động quân sự.

Bởi vậy, thực ra, Kế hoạch Cá (Operation Fish) đã được vạch ra, từ rất lâu trước khi Paris sụp đổ. Churchill cùng các đồng sự muốn bảo đảm rằng vạn nhất nếu đảo Anh cũng không giữ được, thì quân đội Anh vẫn còn tiềm lực tài chính để quật khởi.

Kể từ tháng 9/1939, khi Đại chiến thế giới lần thứ hai mới bắt đầu, chính phủ Anh đã có sắc lệnh: Mọi công dân Anh ở Vương quốc

Vàng của nước Anh, trong hầm ngầm Ngân hàng Canada

Liên hiệp Anh đều phải đăng ký khai báo toàn bộ tài sản hoặc trái phiếu nước ngoài của mình với Bộ Tài chính. Nhờ động thái này, tất cả trái phiếu, ngân phiếu quốc tế đã được kiểm định bởi Ngân hàng Hoàng gia Anh quốc được đóng gói vào hàng nghìn chiếc hộp, kiểu hộp đựng hoa quả, rồi đưa tới địa điểm tập trung - các cảng lớn của Anh. Tại những nơi ấy, toàn bộ lợi nhuận khổng lồ được tích cóp qua nhiều thế hệ của tư bản Anh được canh giữ cẩn thận, bên cạnh hàng nghìn tấn vàng - phần tích lũy trong suốt quãng thời gian trở thành đế chế mà "mặt trời không bao giờ lặn trên lãnh thổ" của đế quốc Anh.

23 giờ 18 phút ngày 3/10/1939, tàu HSM Emerald rời cảng Plymouth, dưới sự chỉ huy của thuyền trưởng Augustus Willington Shelton Agar. Đó là chuyến tàu đầu tiên đưa của cải dự trữ của nước

Anh đến nơi an toàn, bên kia Đại Tây Dương.

Và thực ra, như tiết lộ của trang Bảo tàng Ngân hàng Canada (www.bankofcanadamuseum.ca), Winston Churchill cũng đã dự tính rằng trong trường hợp xấu nhất, ông sẽ chuyển chính phủ của mình tới Montreal, để tiếp tục lãnh đạo cuộc chiến đấu chống lại Đức Quốc xã. Điều đó giải thích tại sao Montreal lại là điểm đến của những chuyến tàu chở đầy của cải ngày đó.

Kỳ tích của số mệnh

Một điều rất đáng ngạc nhiên: Suốt quãng thời gian tiến hành từ tháng 10/1939 đến tháng 7/1940, Operation Fish không mất một tàu nào. Trong khi đó, chỉ trong tháng 6/1940, gần 60 tàu của cả các nước đồng minh lẫn các quốc gia trung lập bị bắn chìm trên Đại Tây Dương. Chưa kể, hoạt động của các đội tàu

* Theo tài liệu về sau được giải mật, riêng ở cảng Halifax, có hai triệu bảng (đơn vị đo cân nặng) Anh vàng thỏi, tương đương với 107 triệu bảng Anh (đơn vị tiền tệ năm 2019).

* Chuyến hàng đến Montreal ngày 5/7/1940 bằng 5 tàu vận tải cũng là chuyến hải hành mang theo nhiều của cải nhất trong lịch sử, với tổng cộng trị giá vào khoảng 30,4 tỷ USD trong thời điểm hiện tại.

ngầm Đức Quốc xã cũng được đẩy mạnh, trong nỗ lực siết chặt vòng vây quanh "đảo quốc sương mù". Điều này khiến những chuyến hàng càng lúc càng trở nên mạo hiểm.

Song, như thể được phù hộ bởi một thế lực siêu nhiên nào đó, cả chiến sự lẫn sự khó lường của thời tiết trên đại dương đều không động chạm gì đến những chuyến tàu ấy, để toàn bộ khối tài sản khổng lồ mà nước Anh sở hữu có thể nằm gọn ghẽ dưới tầng hầm cuối cùng của Ngân hàng Canada, không một chút suy suyển.

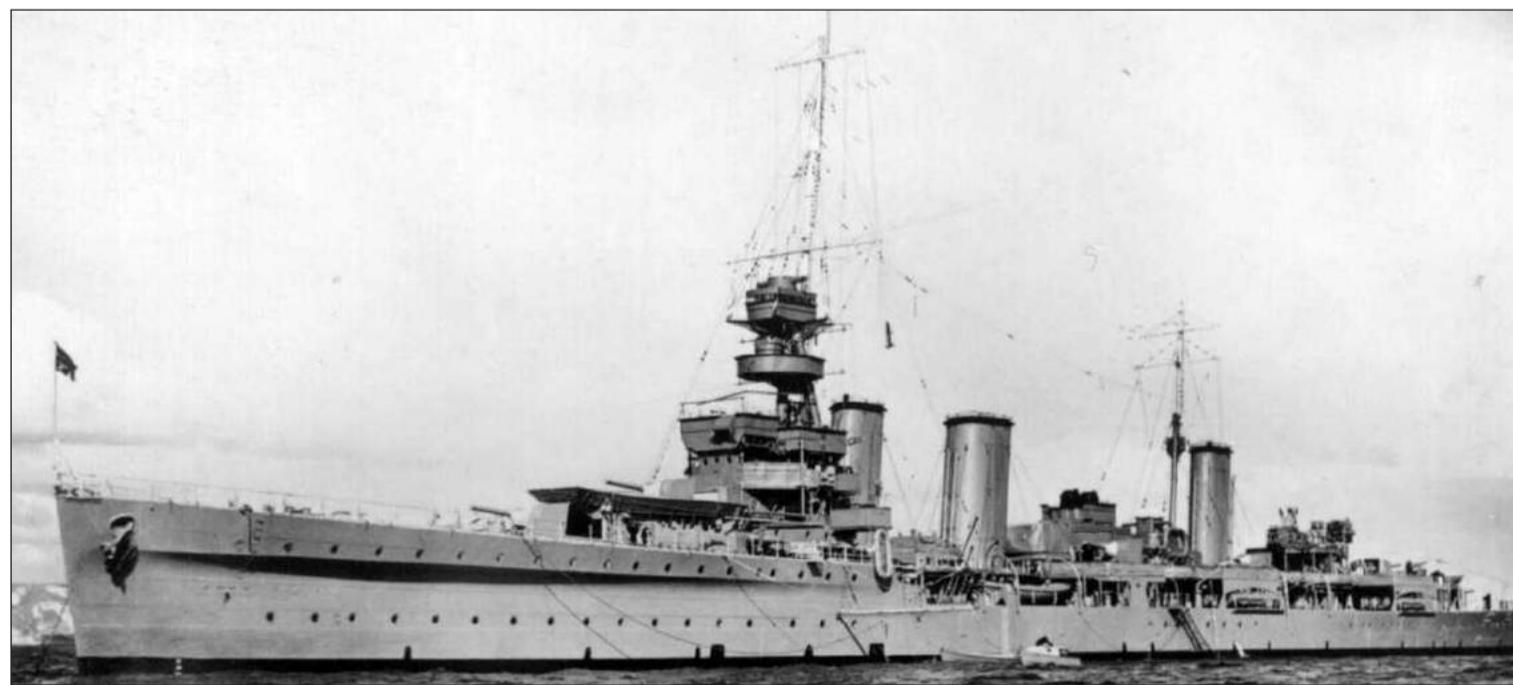
Hơn thế, việc Churchill cũng như toàn thể nước Anh giữ vững được bí mật này cũng là một kỳ tích, khi nó liên quan tới hàng trăm nghìn ngư dân thủy thủ, thợ bốc vác hay công nhân đóng gói..., ở cả hai bờ Đại Tây Dương. Để tránh việc phải đánh canh bạc tất tay trên đảo Anh, Churchill đã chấp nhận chơi một canh bạc khác, cũng vô cùng khốc liệt. Chỉ một thông tin rò rỉ, có thể phải trả giá bằng việc con đường vận chuyển bị cắt đứt, và tài sản dự trữ không thể đến nơi an toàn.

Dĩ nhiên, Montreal không phải là nơi trú ngụ cuối cùng của cả "dãy núi tiền - vàng" ấy. Một phần lớn trong số đó, về sau, lại được chuyển xuống tàu, đi đến New York, để chi trả các khoản chi phí mà nước Anh giao dịch với nước Mỹ. Song, tàu ngầm Đức không uy hiếp được bờ Đại Tây Dương, còn hải quân Nhật không đủ tiềm lực để vươn đến bờ Đông Thái Bình Dương. Không còn gì đe dọa nỗi tiền bạc của Anh quốc, khi nó đã yên vị ở châu Mỹ.

Tổng cộng, khoảng 160 tỷ USD (theo thời giá 2017) đã được chuyển từ Anh tới Canada, bằng đường biển. 1.500 tấn vàng, và hàng tấn giấy tờ tài chính. Hơn 600 người trực tiếp phục vụ cuộc đào thoát kỳ vĩ này. Không còn nghỉ ngơi nữa, Operation Fish là cuộc "vận tải tiền bạc trực tiếp" có quy mô lớn nhất trong lịch sử loài người. Nước Anh là quốc gia duy nhất thực hiện điều đó. Và sau khi đã yên tâm về nguồn lực dự trữ của mình, họ ngẩng cao đầu đón đợi điều mang tên "trận chiến nước Anh" (Battle of England), kết thúc với sự bất lực của không quân Đức.

Quân Đức hết kiên nhẫn ở phía Tây. Adolf Hitler, dù rất muốn, không thể bắt Churchill cúi đầu. Nhà độc tài xưa quân sang Đông, để chạm trán với một địch thủ còn kiên cường và đáng sợ gấp bội - Liên Xô của Iosif Stalin. Nước Anh hồi phục, và cùng quân đội Mỹ, quân Anh đứng vững ở Bắc Phi, rồi trở lại châu Âu.

Những ngày ấy, mạch máu tài chính Anh, từ Montreal, vẫn vận hành ổn thỏa. ■

Con tàu HSM Emerald huyền thoại